

XXXI. évfolyam, 1. szám

2024. február 15.

PRIETENIA

PRZYJAŹŃ

ПРИЯТЕЛСТВО

URTÁSÍJÉ

PRIJATELSTVA

PRJATELSTVO

ДРУЖБА

PRIJATELSTVO

FREUNDSCHAFT

ΦΙΛΙΑ

ПРИЯТЕЛСТВО

ԲԱՐԵՎՈՒՆԻԹՅՈՒՆ

AMALIPE

ПРИЯТЕЛСТВО

BARÁTSÁG

KULTURÁLIS ÉS KÖZÉLETI FOLYÓIRAT

A magyarországi németek elhurcolásának és elűzetésének emléknapja

A magyar Országgyűlés 2012-ben nyilvánította január 19-ét a magyarországi németek elhurcolásának és elűzetésének hivatalos emléknapjává. Ezzel Magyarország lett az első európai állam, amely elismerte a német kisebbség 1944/1945-ös üldöztetésének igazságtalanságát. Az időpont azért jelkép-erejű, mert a jogaiktól, állampolgárságuktól és vagyonuktól megfosztott és elűzött magyarországi németek első transzportja éppen január 19-én indult útnak Budaörsről. Összesen mintegy 200 ezer embert vagoníroztak be és telepítettek ki Magyarországról.

Az állami megemlékezésre, majd koszorúzásra *Márkón*, Veszprém vármegyében került sor. Az esemény keretében emlékmisét tartottak a márkói római katolikus templomban, amelyet főtiszteendő *Nagy Károly* címzetes apát, kanonok celebrált. Ezt követően *Hartmann Antal*, Márkó község polgármestere és *Soltész Miklós*, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára osztotta meg gondolatait a megemlékezőkkel. Az eseményen részt vett *Ritter Imre* német nemzetiségi országgyűlési képviselő is. Beszédet mondott *Englenderné Hock Ibolya*, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának elnöke is:

„Elűzetés és elhurcolás. Alig van család, melyet ne érte volna vagy az egyik, vagy a másik csapás. Számomra is az emlékezés jegyében telik ez a nap: még hallok, amikor apai nagyanyám édesanyja, a húga és annak családja elűzéséről beszél, hogy húsz évvel később hat éves gyerekként megismerve Németországban élő dédanyámat nem értettem, hogy miért hív bennünket a »mi magyarjainknak«, s mi őket a »mi németjeinknek«, miközben ugyanakkor közös nyelvet beszélünk. Még hallok, ahogy a kényszermunkára elhurcolt anyai nagyanyám azt mondja egy nem szeretett ételre: megennéd te ezt még, ha Oroszországban lennél.”

Az emlékezés azt jelenti, hogy történelmi eseményekre emlékezünk, ezeket az utókor szemével értékeljük, de azt is jelenti, hogy kicsi, mindennapi emlékekbe is kapaszkodunk. A személyes emlékek tartást és érzelmi töltetet adnak, a tényeket más, személyes megvilágításba helyezik – hangsúlyozta Englenderné Hock Ibolya.

Grund Lajos / Zentrum.hu felvételei

TARTALOM

KITÜNTETETTEK

Nemzetiségekért Díj – 2023 11344

KÖZÖS EURÓPÁNK

Újévi interjú Soltész Miklós államtitkárral 11348
Visszatekintés és előre nézés – Hollerné
Racskó Erzsébet írása 2024 elején 11350
A Magyarországi Német Önkormányzatok
Újévi Gálaestje 11352
Kincsek az értéktárakból 11358
Két új tanösvény nyílt, Nyergesújfalun és
Herceghúton 11364

ÉVFORDULÓ

30 éves a Nemzetiségi Törvény –
emlékezés és ünnep 11366
Az elmúlt 30 év képeken, emlékezéseken 11372

TÉLI ESTÉKRE

Mukics Dániel: Ljubljana – ahogy én
láttam (részletek) 11375
Varga Ilona: Joka XXI. 11378
Versek a Magyar Kultúra Napján 11386

KÖNYV

A magyarországi horvátok néprajza 17. 11388
Lengyelek Balatonbogláron 11389

HÁZAINK TÁJA

Farsangi ételek 11392

TARTALOMJEGYZÉK – 2023 11395

INHALT, CONTENTS 11398

Előfizethető az Országos Nemzetiségi

Önkormányzatok Szövetsége

Barátság folyóirat számlaszámán:

11743057-26413457

Előfizetési díj: 1 évre 3000 Ft

Kapcsolat: Somogyi Zsuzsanna, ONÖSZ

e-mail cím: zsuzsanna.somogyi@slovaci.hu

telefon: +36 30 211 3980

BARÁTSÁG

Magyarország népei
kölcsönös megismerkedését szolgáló
folyóirat

Megjelenik hatszor egy évben.

Alapította 1994-ben:
Ember Mária és Mayer Éva

Kiadó:
Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége

A kiadásért felel:
Hollerné Racskó Erzsébet elnök

Felelős szerkesztő:
Mayer Éva

Olvasószerkesztő:
Hegedűs Sándor

Művészeti szerkesztő:
Szélpál Éva

Szerkesztő munkatárs:
Balányi Klára

A szerkesztőség postacíme:

Barátság szerkesztősége
1519 Budapest, Pf. 452.

Telefon: 203-2858

E-mail címeink:

baratsagujsag@gmail.com
eva.mayer@nemzetisegek.hu

ISSN 1218-0149 (nyomtatott)

Terjeszti az ONÖSZ
és a Lapker Zrt.

Nyomdai előállítás:

Croatica Kulturális, Információs és Kiadói
Nonprofit Kft.

Felelős vezető:

Skrlinné Sákán Tímea ügyvezető igazgató
www.croatica.hu

ISSN 2061-0718 (Online)

Online szerkesztő:
Domainsector Kft.

<http://nemzetisegek.hu>

E lapszámunk megjelenését
a Miniszterelnökség

Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért
Felelős Államtitkársága,

a Közhasznú Hermann-Niermann Alapítvány,
az Országos Horvát Önkormányzat
és a Bethlen Gábor Alapkezelő
támogatta.

Szyksznian Wanda alkotásai

Szepezdi fák 1. és 2. (70x70 cm, vegyes technika, 2023.)

Címlapunkon – Szyksznian Wanda: Magyar Kultúra Napja
40x40 cm, vegyes technika, 2024.

Blickpunkt 2023 díjazott munkái

A Neue Zeitung különdíja:

Kettererné Bauer Mónika – Sváb esküvő
Dunaharaszti, 1959

*Középen, kezében unokájával nagyapám,
Bauer Lőrinc látható, aki kőfaragó volt.*

A Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának különdíja:

Gommermann Krisztina – Kis
menyasszonyok, nagy örökség
*Szerkesztett kép a nagymamám és a lányom
elsőáldozási fotóiból. A kollázs vizuális
hasonlósága annyira szembeötlő, hogy a
felületes szemlélő talán észre sem veszi,
pedig közel 90 év telt el a két kép között. Két
generációnak (édesanyámnak és nekem) nem
volt ilyen alkalma, hogy viseletben legyen
elsőáldozó. Most újra indult ez a hagyomány,
és megelevenedett a múlt: a Koch Valéria
Iskolaközpont negyedik osztályos diákjai
először vehettek részt szentáldozásban a pécsi
székesegyházban német nyelven.*

Zentrum-küldöndíj:

Vértessomlói Német Nemzetiségi
Táncsoport – Menyasszony és
vőlegény a 2023-as vértessomlói sváb
lakodalmason

A Magyarországi Német Írók és Művészek Szövetségének különdíja:

Szabó Ferenc – Munka közben
*Készül Hantai (Handl) Simon biai sváb
származású híres festőművész domborműve.*

Blickpunkt 2023 díjazott munkái

Fődíj – fotó kategória:

Herendi Német Nemzetiségi Önkormányzat – Amiről a kezek mesélnek (A fotót Leincz Tamásné Pálinskás Orsolya készítette a Herendi Német Nemzetiségi Önkormányzat megbízásából.)

A Barátság folyóirat különdíjai:

Jilg-Keresztúri Anna – Testvérek és hagyományörzés

Fődíj – archív fotó kategória:

Pusztavámi Kálmánné – Mi a baj, kicsikém?

A kép Pusztavámon készült, a rajta látható körülbelül két éves kislány 1953-ban született. E felvétel készítésekor éppen evett, de az étel leesett a villájáról, ezért sírdogált. Az anyuka disznóetetés közben ment oda hozzá.

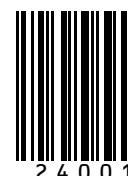
Molnár Károly – Hazafelé

Fődíj – képeslap kategória:

Fejes Csilla – Tracht-Tag Hartán, 2023 tavaszán

Ára: 300 Ft

9 771218 014004 2 40 01

Nemzetiségekért Díj – 2023

Az ENSZ 1992. december 18-án fogadta el a Nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól szóló nyilatkozatot. Ez volt az első olyan átfogó nemzetközi dokumentum, amely az államok számára előírja a kisebbségek létének, identitásának védelmét, s rendelkezett a kisebbségek saját kultúrához, hitéhez és nyelvhasználatához való jogáról, a kisebbségeket érintő ügyek eldöntésében való érdemi részvételről, a határokon átívelő szabad kapcsolattartásról. Magyarországon 1995. szeptember 21-én döntött a kormány arról, hogy december 18-a a kisebbségek napja, és ekkor alapították a Kisebbségekért Díjat is. 2012-ben az Országgyűlés a napot a nemzetiségek napjának, az ez alkalmából odaítélt díjat pedig a Nemzetiségekért Díjnak nyilvánította.

A Nemzetiségekért Díjat 2023-ban tizenegy személynek és három szervezetnek ítéltek oda. Az elismeréseket a miniszterelnök nevében **Semjén Zsolt** miniszterelnök-helyettes és **Soltész Miklós**, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára közösen adták át a Bolgár Művelődési Házban a hazai közösségek vezetői, a diplomáciai testületek tagjai, nemzetiségi képviselők és szakemberek jelenlétében 2023. december 14-én.

Az idén már 28. alkalommal kiosztott elismeréssel azokat a személyeket és szervezeteket jutalmazták, akik a magyarországi nemzetiségek érdekében a nemzetiségi közéletben, az oktatásban, a kultúrában, az egyházi életben, a tudományban, a tömegtájékoztatásban, illetve a gazdasági önszerveződés területén példaértékű tevékenységet végeznek. A 2023. évi díjazottak:

Valcsev Ivanov János

Bolgárkertész családból származik. Közel három évtizede a magyarországi bolgár közösség és közélet aktív tagja. A hagyományokat követve, vezetésével, a miskolci bolgár önkormányzat megőrizte a városban élt bolgárok emlékezetét. Szerepvállalásának köszönhetően számos kulturális és hagyományörző program valósult meg. A Miskolcon 1995-ben alakult bolgár nemzetiségi önkormányzatnak első ciklusban alelnöke, majd 1998-tól napjainkig elnöke. 1998 óta tagja a Bolgár Országos Önkormányzatnak is.

Rizojanisz Kosztasz

1953 óta Beloiannis település lakója. 1998-ban választották Beloiannis polgármesterének, melyet további két ciklus követett egészen 2010-ig. Az egyházi bizottság tagjaként kezdetektől részt vett a beloianniszi templomépítés megszervezésében. Alelnöke volt a külföldön élő görög képviselők hálózatának. A Magyarországi Görögök Kulturális Egyesületének elnökségi tagjaként számos kulturális rendezvény szervezésében és lebonyolításában vett részt. Segítségével több testvérvárosi kapcsolat is létre jött görög és magyar települések között.

Dudás Gyula

Magyarországi horvát szülők gyermekeként születésétől fogva meghatározó identitással és kötelességtudattal rendelkezett. Nevéhez számos projekt fűződik, melyek a horvát kultúra megőrzését célozták. Olvasótáborokat, nyelvtanfolyamokat szervezett horvát és magyar gyerekeknek. Nagy sikerű programsorozatot indított Népfőiskola néven. Elhivatottságának köszönhetően jelenhetett meg a Horvát-Magyar, Magyar-Horvát Nagyszótár. Tevékeny részese volt horvátországi és magyar városok testvérvárosi kapcsolatának létrejöttében. 1995-től négy cikluson át a Sellyei Horvát Önkormányzat elnöke, tizenhat éven át az Országos Horvát Önkormányzat tagja.

Soboltynski Róbert Lászlóné

1997-ben korai nyugdíjazása és megözvegyülése után erőteljesen kapcsolódott be a magyarországi lengyel közösség életébe. Tizenhat évig volt a Budapest Főváros XVI. kerületi Lengyel Önkormányzat elnöke, mellette a Fővárosi Lengyel Önkormányzatban, valamint az Országos Lengyel Önkormányzatban is jelentős szerepet vállalt. Huszonöt éve tevékeny tagja a Magyarországi Lengyel Katolikusok Szent Adalbert Egyesületének. Kulturális programok szervezése, számos kiállítás, zarándokút és találkozó valósult meg közreműködésével. Évtizedek óta együttműködik lengyel, főként krakkói szervezetekkel. Cselekvő szerepet vállal a Lengyel Perszonális Plébánia Egyházközségében, melynek huszonöt éve tagja. Húsz éve szerkesztője a Quo Vadis című folyóiratnak.

Farkas András

Nyolcgyermekes roma családból származik. A Richter János Zeneművészeti Szakközépiskolában, majd a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen tanult, ahol a Jezuita Roma Szakkollégium tagja és diákbizottsági elnöke, valamint a Hallgatói Önkormányzat vezetője lett. Egyetemista éveiben hozta létre a Magyar Ifjú Értelmiségi Romák Társasága Egyesületet. Operaénekes, énekkari művész, tenor szólamvezető, aki a roma kultúra területén kimagasló eredményeket ért el szervezőként és művészként egyaránt. Civilszervezet vezetői munkájával és a fiatalok számára szervezett programokkal sokat tesz a roma nemzetiségért. Nyári táborok, kulturális fesztiválok, jótékonysági koncertek szervezője. A világon elsőként roma nyelven énekel operákat. Rendszeres fellépője és tenorja a Deák téri evangélikus templomnak, visszatérő szólistája a Mátyás-templomnak.

Nazarján Hamlet

Alapító tagja és elnöke az 1987-ben létrejött Arménia Magyar-Örmény Baráti Társaságnak. 1998-tól a Budapest Főváros XVIII. kerületi Örmény Önkormányzat elnöke. Nevéhez köthető Kiss Ernő és az Örmény-Magyar Katonai Emlékmű felállítása, amely a II. világháborúban Magyarországon elesett örmény katonák és az Örményországban hadifogságban elhunyt magyar hadifoglyok emlékműve. Aktívan dolgozik nemzetközi kapcsolatok kialakításán. Jelentős közreműködésének eredménye az Artasati Ifjúsági Központban létrejövő Petőfi Múzeum. 2013-ban Artashes örmény király szobrának felavatását és Artasat Emlékpark létrehozását valósította meg.

Dr. Gerner Éva

Bátaszéki származású, sváb család gyermeke. Egyetemi évei alatt a Magyar Rádió Pécsi Körzeti Stúdiója Német Nemzetiségi Szerkesztőségében vállalt alkalmi munkát. Az egyetem elvégzése után a Magyar Televízió Pécsi Körzeti Stúdiója Német Nemzetiségi Szerkesztőségében lett szerkesztő. 1984 óta az MTV, majd 2011-től az MTVA Német Nemzetiségi Szerkesztőségének munkatársa, jelenleg kiemelt szerkesztő-műsorvezető. A magyarországi németek népszokásait, történelmét, hagyományait számos műsorban tárta a közönség elé. Dokumentumfilmjeit, melyeket német és magyar nyelven forgatott, számos szakmai díjjal is elismerték.

Zombai Károlyné és Szilágyi Lászlóné Mogyorós Ilona Ildikó megosztva kapták a díjat.

Zombai Károlyné őshonos román családból származik. Pedagógusi munkája mellett rendkívül fontos számára a román nemzetiségi hagyományok megtartása és a fiatal nemzedék számára való továbbörökítése. Színpadra állított számos román nemzetiségi szokást megjelenítő darabot. Magángyűjteményét felajánlotta a Gyűjtemények Házának. Több könyve jelent meg Kétegyházáról és a román nemzetiségről. Tagja volt a „Viva la Muzica” kórusnak. A Kétegyházi Románok Kulturális Egyesülete elnökeként több kiállítást is szervezett. Éveken keresztül tagja volt a Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának és Kétegyháza Nagyközség Önkormányzatának.

Szilágyi Lászlóné Mogyorós Ilona Ildikó

1977-től a bedői Kéttannyelvű Általános Iskola tanáraként dolgozott. 1981-es igazgatói kinevezésével kezdte el az irányítási feladatokat. Munkáját nagy odaadással végezte. A román nemzetiségi hagyományok ápolása érdekében népi eszközök, berendezések beszerzését, kiállítások, megemlékezések megtartását szervezte. Kezdetben a helyi nemzetiségi önkormányzat tagjaként, majd 1994-től elnökeként számos program megvalósítása köthető nevéhez. 1994-től a mai napig a gyulai Magyarországi Románok Országos Önkormányzatának tagja, nyolc éve az Oktatási Bizottság elnöke. Nyugdíjasként is tevékenyen részt vesz a román nemzetiségi közösségi élet szervezésében.

Azonos Hullámhosszon Alapítvány

Az alapítvány 1999-ben létesült a múcsonyi Kalász László Általános Iskolában, azzal a céllal, hogy segítse az iskolába járó tanulókat. Az alapítvány nevelési, oktatási, képességfejlesztő, ismeretterjesztő, kulturális tevékenységet, valamint gyermek- és ifjúságvédelmi, tudományos és sport, ruszin és roma nemzetiségekkel kapcsolatos tevékenységet

folytat, továbbá hátrányos helyzetű csoportok társadalmi esélyegyenlőségét próbálja elősegíteni. Az alapítvány kiemelten kezeli a ruszin nyelvet tanuló gyermekek támogatását. Iskolai programokat, kirándulásokat, rendezvényeket szervez, emellett anyagi és erkölcsi támogatásban részesíti őket.

„OPANKE” Hagyományőrző Kulturális Egyesület

Az egyesület 1983-ban alakult Pomázon, céljuk a szerb kultúra bemutatása, őrzése, gyűjtése, valamint továbbadása a jövő nemzedékének. Az együttes magas színvonalú, sikeres munkásságát elismerések sora bizonyítja. 1998-ban I. helyezést értek el Belgrádban az Európai Folklor Szemlén. 2001-ben II. helyezést Párizsban a magyarországi szerb hagyományokat bemutató Pomázi lakodalmas koreográfiával. Az egyesület hatvan tagot számlál, és négy korcsoporttal működik. Rendszeresen fellépnek külföldön és hazai rendezvényeken. Ebben az évben fennállásuk negyvenéves évfordulóját ünneplik.

Vel'ká Bukovinka Szlovák Nemzetiségi Néptáncsoport és Énekkar

1953 óta működik szlovák nemzetiségi néptáncsoport és énekkar Répáshután. Főként helyi szlovák népdalokat énekelnek. A néptáncsoport és énekkar az évek alatt országos és nemzetközi hírnévre tett szert. Szereplésükről Pozsonyban 1972-ben filmet is készítettek. Rendszeresen és rendkívül eredményesen vesznek részt kórustalálkozókon. A KÓTA minősítő versenyein arany fokozatot és Arany Pacsirta díjat értek el. A táncsoport és énekkar tagjai ma már az alapítók unokái és dédunokái. Az egyesület kiváló alkalmat teremt a szlovák fiatalok találkozásához és erős közösséggé fejlődéséhez. Ebben az évben hetvenéves fennállásukat ünneplik.

Lázár Éva

Magyarországi szlovén szülők gyermekeként született. A szombathegyi Berzsenyi Dániel Főiskolán szlovén nemzetiségi nyelv és irodalom szakos tanárként végzett. A felsőszölnöki általános iskolában a 2017-es nyugdíjba vonulásáig tanított. 1994 óta a felsőszölnöki Szlovén Nemzetiségi Önkormányzat elnöke. 1995-től az Országos Szlovén Önkormányzat képviselője, valamint az Oktatási Bizottság elnöke. Munkájával kiemelkedő szerepet vállalt a szlovén nemzetiségi közéletben. Nagy figyelmet fordít a szlovén nemzetiségi oktatásra és a kulturális programokra. Nélkülözhetetlen a kerettantervek összeállításában, aktív a tárgyi eszközök beszerzésében, a szlovén nyelv oktatásában.

Haboriy Petro-Demian

2012-től Kijevből rendszeresen látogatta a magyarországi ukrán közösséget, majd Magyarországra költözését követően általa valósult meg az állandó anyanyelvű lelkipásztori támogatás. Budapest – neki köszönhetően – a magyarországi ukránok lelki központjává vált. Az atya kezdeményezésére jött létre az Imádkozó Anyák közössége, amely szociális-, ifjúsági-, családsegítő- és diákpasztorációs központ, valamint templomi kórus. Ezen túlmenően különböző lelki, kulturális és oktatási programokat szervez. A háború kirobbanását követően önkéntes központot hozott létre több ezer menekültnek nyújtva ezzel segítséget. Kezdeményezésére számos magyarországi településen új ukrán egyházi közösségek jöttek létre.

Gratulálunk a kitüntetetteknek!

Az új évben is a nemzetiségekkel közösen...

Interjú Soltész Miklós egyházi és nemzetiségi ügyekért felelős államtitkárral

– *Mozgalmas évet zártak a nemzetiségi közösségek: a pandémia után az előző évek elmaradt rendezvényeit is megtartották. A programok élénk nemzetiségi életéről tanúskodnak, talán ezért is okozott meglepetést egyes nemzetiségi képviselők számára a népszámlálás nemzetiségükre vonatkozó eredménye. Az államtitkárság hogyan értékeli az erről szóló adatokat?*

– Nagyon nehéz időszakon vagyunk túl. Azt gondoltuk, hogy a Covid-járvány után gazdaságilag is rendbe jön minden, közösségeink is hiányolták az együttlétet. Ezek után – lassan két éve – berobbant a háború. Ennek nagyon súlyos, máig kiható következményei lettek, hiszen azok a döntések, amelyek a fegyverek, a háború és a pusztítás miatt a nemzetközi gazdaságból elvontak pénzeket, kihatottak Magyarországra is. Ez csökkentette a lehetőségeinket. A sok rossz döntés, köztük az Oroszországgal szembeni embargós intézkedések az energetika terén nagyon súlyosan érintettek minket. Az orosz gáz sokkal kisebb mennyiségben érkezhett hozzánk s jóval drágábban. Ez kihatott az egész nemzetgazdaságra, így a nemzetiségek életére is. Nemcsak az országos önkormányzatok működésére, hanem az általuk, illetve a helyi önkormányzatok által működtetett intézményekre, iskolákra is.

Az egyik legfontosabb eredmény az elmúlt évek során, hogy intézményeink zökkenőmentesen működhetek tovább. A kormány képes volt úgy gazdálkodni, hogy nemcsak a KLIK, hanem az egyházi és nemzetiségi intézmények is megkapták három részletben a rezsitámogatást. Arra törekedtünk, hogy csökkentsük az intézmények energiafelhasználását, ezért a 2023-as évben ilyen pályázatokat írtunk ki kis és nagy intézményeknek egyaránt. Nagyon jó volt a visszhang, sok jó pályázat érkezett, amit támogatni tudtunk. Ez olyan sikeres volt, hogy 2024-ben is folytatni fogjuk ezt a törekvést. A sok nehézség ellenére a 2023-as évet jól zártuk a nemzetiségekkel úgy a közösségi programok (táborok, kulturális rendezvények) vonatkozásában, mint intézményi területen.

A népszámlálás eredménye valóban sok tekintetben megdöbbentett, elkeserített egyeseket. Bátorítani szeretném őket, hogy ne ijedjenek meg. 2010-től közös szándékunk volt, hogy megállítsuk a nemzetiségi támogatások nagymértékű emelkedése következtében megindult nemzetiségi bizniszt. Ez ellen a nemzetiségekkel együtt közösen akartunk fellépni, jogszabályi keretekkel megálljt parancsoltunk annak, hogy anyagi érdekből vallja magát valaki egy nemzetiséghez tartozónak. A 2011-es adatokhoz képest – kisebb mértékben – ez is szerepet játszott a létszámcsökkenésben. Az összehasonlítást az is megkérdőjelezi, hogy a két népszámlálás metodikája különbözött. A 2022-es népszámlálás egységes EU-s szabályok alapján folyt, amelyek előírták többek között az internetes kitöltési lehetőséget is. A nagy többség valóban így töltötte ki a kérdőívet, és ez is befolyásolhatta az eredményt. A végére hagyott, nem kötelező egyházi és nemzetiségi hovatartozásra vonatkozó kérdésekre már sokan nem figyeltek, átugrották őket.

Töretlen az akarat a nemzetiségi iskolák felé, évről évre rengeteg pályázat érkezik a civil szervezetek, önkormányzatoktól, a különböző rendezvényeken minden korosztályt megtalálunk. Mindez sokkal in-

kább visszaigazolás a nemzetiségek életéről, mint a számbeli adatok, tehát elkeseredésre nem látok okot.

– *A nemzetiségi (kisebbségi) törvény megalkotásának harmincéves évfordulóján, a kerekasztal-beszélgetésen részt vett az elmúlt harminc év számos nemzetiségi képviselője. Visszatekintve erre a harminc évre milyen eredményeket emelne ki?*

– A folyamatokat kell nézni, és ezt különösen a fiataloknak mondom, akik nem tudják, milyen versenyhátrányból indultunk a rendszerváltáskor, hiszen nem éltek még akkor és az azt megelőző évtizedekben. Ha mostani szemmel visszatekintünk a harminc évvel ezelőtti döntésre, azt is lehetne mondani, hogy sok mindent nem kaptak meg azonnal a nemzetiségek. Ma már természetes a támogatás, a működési forma nem volt meg még annak idején, ám az alapok erősek voltak, ezért jelentős annak az időszaknak a törvényhozása. Újabb nagy lépés történt aztán 2010 óta, mióta mi kormányozunk. Nemcsak az anyagi támogatás nőtt sokszorosára a nemzetiségek számára, hanem a mindennapi életükhöz, tevékenységeikhez való hozzáállás is. Országgyűlési szöszlők vannak, sőt képviselőjük is. A bizottságuk által olyan jó értelemben vett lobbitevékenységet tudnak kifejteni, ami közösségüket szolgálja. Országos önkormányzati és civil szervezeti hálózatuk mögött rengeteg munka van részükről és a kormányzat részéről is. Az együttműködés töretlen és zökkenőmentesen zajlik.

A nemzetiségek kulturális autonómiájának kiteljesedésére, a nyelvhasználatára bízunk: az otthonon kívül az óvodákban, köznevelési intézményekben, középiskolákban. A számok is sokat mondanak erről: 2010-ben, amikor elkezdtünk kormányozni, 12 köznevelési intézmény működött nemzetiségi irányítás alatt, most pedig 106! Ezen kívül több nem nemzetiségi fenntartásban levő iskolában is folyik nemzetiségi oktatás. Ha innen nézzük ezt a harminc évet, akkor látjuk, hogy jó alapokra építkeztünk.

– *Több beruházás, intézmény felújítása befejeződött, folyamatban vannak korábban indult felújítások, mint a budapesti Szlovák Kulturális Központ, a Bolgár Kulturális Központ, a Görög Ház, illetve más beruházások is. Hogyan folytatódnak ezek a munkák, indulnak-e újabbak 2024-ben?*

– Nagy öröm, amikor befejezéséhez érkezik egy projekt, tavaly több közepes és energetikai beruházás fejeződött be. Idén nyár elejére elkészül a Bolgár Kulturális Központ, őszre már megújult épületegyüttes várja a diákokat a biatorbágyi Ritsmann Pál Német Nemzetiségi Általános Iskolában. Nagy beruházás a szlovák evangélikus templom felújítása, az életveszély elhárítása megtörtént, s elkezdődik az építkezés látványosabb része. Budakeszin elkezdődött a német nemzetiségi iskola fejlesztése, folytatódik a Görög Ház évtizedek óta húzóó felújítása. Döntöttünk az idej energetikai pályázatokról is, 1,2 milliárd forintot fordítunk az ingatlanok energiahatékonyságának fejlesztésére.

Fontosak az iskolák, tájházak, intézmények felújításai, igyekeztünk a nehéz gazdasági helyzet ellenére folytatni ezeket, de ugyanilyen fontosnak tartjuk a közösségi életet is. Több mint ezer kulturális programot, táborozást, civil szervezetek eseményeit támogatjuk. Ezek között sok kisebb, helyi esemény is van, ami az ott élőknek nyújt közösségi együttlétet. Szintén jelentősek a fiatalokat megszólító programok: idén harmadik alkalommal szervezzük meg a nemzetiségi sporthétvégét Gyulán a középiskolásoknak. Sokadszorra kerül sor a nemzetiségi ösztöndíjban részesült fiatalok alumni találkozójára. Szeretnénk, ha éreznék, feladatuk van, számítunk rájuk. Minden évben megszervezzük a nemzetiségi ifjúsági találkozót, hogy megismerjék egymást, közösségbe és kapcsolatba kerüljenek egymással. Nagy sikere van a nemzetiségi gasztrofesztiválnak is, idén a negyediket szervezzük meg. Az a feladatunk az iskolákkal, köznevelési intézményekkel együtt, hogy

megszólítsuk őket is. Előbb-utóbb ők lesznek azok, akik ezeket a programokat, kulturális rendezvényeket megszervezik, pályáznak.

Nagyon fontos továbbá a nemzetiségi pedagógusok megbecsülése. Három lábon áll ez a rendszer: a nemzetiségi tanulmányi ösztöndíj a diákoknak szól, a felsőoktatási ösztöndíjjal a nemzetiségi oktatásban való részvételt támogatjuk. Ezek már évekkel ezelőtt elindultak. A harmadik, a pedagógusok fizetése, melyet több lépésben a nemzetiségi pótlékkal támogattunk. Most pedig 32%-kal emelkedik a bérezésük, ami jövőre folytatódik majd. Nagy küzdelem eredménye, hogy európai uniós pénzekből jelentős összeget tudunk juttatni a tanároknak. Kiemelném, hogy a nemzetiségi iskolák egy részében kis létszámú osztályok működnek, esetükben a 12 fő helyett 8 főben határoztuk meg az átlagbér-támogatás feltételét.

– Köszönjük az interjút!

Balányi Klára

Visszatekintés és előrenézés

Hollerné Racskó Erzsébet, az Országos Szlovák Önkormányzat és az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége elnökének gondolatai 2024 elején

Nincs jobb alkalom az elmúlt év értékelésére és a következő évre vonatkozó tervek elkészítésére, mint az új év első napjai, amelyeket nemrég éltünk át. Alig néhány héttel azt megelőzően a többi nemzetiséggel, a politika s a közélet képviselőivel együtt emlékeztünk meg a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény elfogadásának 30. évfordulójáról. Ebből az alkalomból az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségi Bizottságával együttműködve ünnepi ülést szervezett az ún. Kisebbségi Kerekasztal egykori résztvevői számára, valamint a tizenhárom hazai nemzetiség kultúrájának sokszínűségét bemutató gálaműsorral ünnepelte az évfordulót. A nemzetiségek életét meghatározó módon befolyásoló törvényt a magyar országgyűlés kilencvenhat százalékos többséggel fogadta el 1993. július 7-én. Az 1868-as, Eötvös József nevéhez fűződő nemzetiségi törvényt követően ez volt az első olyan törvény, amely a nemzetiségek jogállását szabályozta Magyarországon. Megszületésében a politikai pártok és a kormány képviselői mellett – a már említett Kisebbségi Kerekasztal útján – a nemzetiségek képviselői is részt vettek. A törvény tizenhárom őshonos magyarországi nemzetiséget ismer el, rögzíti egyéni és közösségi jogaikat, megteremti a nemzetiségi önkormányzati rendszer jogi kereteit s a törvényben foglalt jogok betartását felügyelő nemzetiségi ombudsman intézményét.

A törvény elfogadása után több mint egy év telt el az első nemzetiségi önkormányzati választások megtartásáig, melyek 1994 decemberében kerültek megrendezésre, míg az elektori gyűlésekre, a helyi nemzetiségi önkormányzatok tagjainak üléseire, amelyeken megválasztották az országos önkormányzatok tagjait, csak 1995 tavaszán került sor. Azóta megváltoztak a nemzetiségi önkormányzatok választásának szabályai, létrejöttek a területi önkormányzatok is, valamint megteremtődtek az oktatási és kulturális intézmények alapításának s átvételének anyagi feltételei először országos, majd később helyi szinten is. Megoldás született a nemzetiségek részvételére az országgyűlés munkájában is,

---

A nemzetiségek életét meghatározó módon befolyásoló törvényt a magyar országgyűlés kilencvenhat százalékos többséggel fogadta el 1993. július 7-én.

---

amit a kisebbségi törvény is rögzített, még ha a részvétel módja nem is teljesítette minden várakozásunkat. Ezzel a lehetőséggel azonban sikeresen élünk a jogszabályi környezet alakítása, egyesületeink, intézményeink, önkormányzataink működési feltételeinek folyamatos javítása érdekében. A nemzetiségi önkormányzati rendszer létrejöttének harmincadik évfordulója megfelelő alkalom működésük tapasztalatainak összegzésére. Arra, hogy értékeljük az eredményeket: mi működik jól, és mit kellene másképp csinálni.

A 2023 őszén megjelent népszámlálási eredmények is arra sarkallnak bennünket, hogy értékeljük az elmúlt időszakot és meghatározzuk az előttünk álló feladatokat. A 2022-es népszámlálásra közel két évig készültünk. A szlovák önkormányzatok képviselőivel, aktivistákkal való találkozásokon és minden lehetséges alkalommal szó esett a népszámlálás fontosságáról. Arról, hogy a szlovák nemzetiségüket megvallók száma nemcsak a nemzetiségi önkormányzati választások feltétele lesz a következő évtizedben, hanem egyesületeink, önkormányzataink, intézményeink anyagi támogatásának alapja is. A nemzetiségünkre vonatkozó eredmények nem váltották be az elvárásainkat, és nem tükrözik az egyes helyi közösségek tevékenységével vagy láthatóságával kapcsolatos tapasztalatainkat sem. A nemzetiségre, anyanyelvre, családi, baráti körökben használt nyelvre vonatkozó kérdésekre pozitívan válaszolók összessége tizenegy év alatt 15%-kal – 35 208-ról 29 881-re – csökkent. Ez a változás nem egyformán érintette a teljes szlovák nemzetiséget, egyes régiókban jobban, másokban kevésbé mutatkozott meg. Voltak hagyományos szlovák helységek, ahol enyhén emelkedett a szlovákok száma. Az összképet az is torzítja, hogy az északi megyékben számos, Magyarországon állandó lakóhellyel rendelkező szlovák állampolgár telepedett le, így a népszámlálási folyamatban regisztráltak őket, ugyanakkor ők nem vesznek részt a szlovák közéletben. Jelenlétük megmutatkozott a szlovák anyanyelvűek számának 9888-ról 10 123-ra növekedésében is. A következő időszak feladata az adatok részletes elemzése és az ezekből fakadó tevékenység irányának meghatározása lesz. Be kell látnunk ugyanakkor azt is, hogy vannak olyan globális és országos folyamatok, amelyeket aligha tudunk visszafordítani vagy jelentősen befolyásolni. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne kellene reagálnunk a számok által tükrözött helyzetre.

Bizonyos kötelezettségek minden bizonnyal következnek mindebből a jövő évi nemzetiségi választások után felálló szlovák önkormányzatok számára is. A nemzetiségi választásokra június 9-én, a települési önkormányzati választásokkal és az európai parlamenti választásokkal egy időben kerül sor. Az elkövetkezendő hetekben-hónapokban egyesületeink feladata lesz megtalálni a megfelelő nemzetiségi önkormányzati jelölteket úgy a helyi, mint a regionális és országos szinten. Jelölő szervezeteink erőfeszítéseinek és kompromisszumos hozzáállásának köszönhetően a szlovák önkormányzatok az elmúlt időszakban pozitív és konstruktív légkörben fejthették ki tevékenységüket. A Magyarországi Szlovákok Szövetsége, a Magyarországi Szlovák Szervezetek Uniója és az Identita Szlovák Egyesület, amelyek a 2019-es választások előtt megállapodtak, hogy együttműködnek a választásokon és a választásokat követően is, az Országos Szlovák Önkormányzat Közgyűlésében megtalálták a módját a közös munkának az együttesen meghatározott célok megvalósítása érdekében. Ez a tény kedvezően befolyásolta közéletünk hangulatát, és eredményeket hozott számunkra szlovák nemzetiségünk elismertsége terén itthon és külföldön egyaránt. Köszönet illet mindenkit, aki ehhez hozzájárult. Reméljük, hogy jelölő szervezeteink képviselői megtalálják módját annak, hogy továbbra is „egy irányba húzzunk”.

A 2023 őszén megjelent népszámlálási eredmények is arra sarkallnak bennünket, hogy értékeljük az elmúlt időszakot és meghatározzuk az előttünk álló feladatokat.

A Magyarországi Német Önkormányzatok Újévi Gálaestje

Idén már huszonnyolcadik alkalommal rendezték meg a Magyarországi Német Önkormányzatok Napját. Ez évben 2024. január 14-én a Budapest Kongresszusi Központban. Az ünnepi beszédet **Julia Gross**, a Németországi Szövetségi Köztársaság magyarországi nagykövete mondta. A gálaműsor keretében adták át a magyarországi németek legrangosabb kitüntéseit. Az ünnepi rendezvény résztvevőit hagyományosan a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának elnöke, **Englenderné Hock Ibolya** köszöntötte. Beszédében kiemelte:

Englenderné Hock Ibolya

Nagyon vártuk a 2022. évi népszámlálás eredményeit. Bizakodók voltunk, de csalódnunk kellett – hangsúlyozta. Csalódnunk kellett, mert visszalépés történt, ami a nemzetiségi népcsoportokhoz való tartozást, de még inkább az anyanyelv használatát illeti. Mennyit investáltunk – emlékeztette a megjelenteket – az elmúlt években gyerekeink intézményi oktatásába, az intézmények fenntartására, mennyi lehetőségünk adódott kulturális autonómiánk kiteljesedésére, mégis csökkenő tendenciát mutat jelenlétünk és meggyőződésünk a valóságban.

A népszámlálás eredménye egyértelműen kijelöli azt az irányt, amelyet az elkövetkezendő években követnünk kell helyzetünk megerősítéséért. Amikor itt többes számban beszélek – mondta –, akkor mindannyiunkra gondolok, valamennyi települési és országos szereplőre, az oktatási intézményekben dolgozó nevelőkre, pedagógusokra, de szülőkre nagyszülőkre is, akik tenni tudnak azért, hogy az identitás ne üres szó maradjon, az összetartozás igénye belülről fakadjon akkor is, ha ez nem jár semmiféle előnnyel.

Mindenek ellenére bizakodó vagyok – fejtette ki. Tavasszal bizonyíthatjuk jelenlétünket, identitásunkat, ha a júniusi nemzetiségi önkormányzati választásokon nagy számban veszünk részt, mert erős érdekérvényesítő képviselőt kívánunk a német nemzetiségi önkormányzatok megválasztásával. Megmutathatjuk, hogy mégsem lettünk kevesebben! Olyan rendezvényekre, élményekre van szükségünk – hangsúlyozta –, mint ez a mai országos gála is, mely emeli és megerősíti az összetartozás élményét, bizonyítja a közösség erejét.

Beszéde végén megköszönte valamennyi nemzetiségi önkormányzati képviselő elmúlt évi munkáját és erőt, sikeres munkát kívánt az elkövetkezendő feladatok elvégzéséhez, s végül felidézte a hazai némettség mottóját is: Ungarndeutsch. Steh dazu! (Magyarországi német vagy. Vállald!)"

Julia Gross

Újévi köszöntőjében Julia Gross, a Németországi Szövetségi Köztársaság magyarországi nagykövete kiemelte, hogy az országos gála hagyományosan az újév első fontos eseménye és kiváló alkalom arra, hogy mindenki az előtte álló évre összpontosítson. Németország és a nagykövetség nagyra értékeli és fontosnak tarja azt a hídszerepet, melyet Németország és Magyarország között a magyarországi német közösség betölt. A továbbiakban felhívta a figyelmet arra, hogy Magyarország 25 éve lett a NATO tagja, a legnagyobb és legerősebb védelmi szövetségnek Európában. És 20 éve lett Magyarország az Európai Unió tagja – másik kilenc országgal egyidőben – emlékeztetett. Ezzel erősebbé vált az Európai Unió. E két szervezethez való tartozás volt az utóbbi évtizedekben a jólét, a biztonság és a demokratikus kapcsolatok garanciája németek és magyarok számára egyaránt.

Erről szólnak 2024-ben a választások – figyelmeztetett, Európa polgárai új Parlamentet választanak, ehhez csatlakozva új Bizottság alakul. Az év második felében pedig Magyarország veszi át az EU soros elnökségét.

Végül köszönetet mondott a jelenlévőknek a követséggel való kiváló együttműködésért, az iskolai és színházi, önkormányzati rendezvényekre szóló meghívásokért. Megköszönte a közgyűlés minden tagjának, a helyi önkormányzatok és intézmények vezetőinek, a gazdasági hivatalok dolgozóinak, a különböző munkacsoportok tagjainak munkáját, akik nap mint nap a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatával együtt fáradhatatlanul tesznek a közösségért.

Magyarországnak és Németországnak, a hazai németek anya- és „apaországának” pedig boldog 2024-es évet kívánt.

Magyarországi Németiségért Arany Díszű

A Magyarországi Németiségért Arany Díszűt a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának közgyűlése az előzetesen benyújtott javaslatok alapján adományozta. A kitüntetést Englenderné Hock Ibolya elnök adta át. A kitüntetettek:

Czehmann István

1938-ban született Püspöknádasdon. Gyermekkorában, nagyapja gombosharmonikáján gyakorolva kezdett el zenélni. Első zenetanára *Gothár Anna* volt, de sokat tanult *Gradwohl Antal* zenekarvezetőtől is, akinek zenekarában, az *Edelweiss Kapelle*-ben az ötvenes években játszott. Azután a pécsi Erkel Ferenc Zeneiskola növendékeként a soroksári *Galampos János* tanítványa lett. Első zenekara, a *Czehmann Kapelle* tizenöt éven át játszott Mecseknádasdon s környékén hagyományos magyarországi német esküvőkön és sváb bálokon. A zenekar feloszlása után a pécsi *Érbányász Koncertfúvószenekar*hoz csatlakozott, ahol mások mellett megismerkedett *Kerner István*nal, akivel együtt megalapította a széles körben ismertté vált, hagyományos magyarországi német zenét játszó *Stefans Kapelle*-t. Czehmann István soha nem volt főállású zenész, zenei és hangszeres ismereteit autodidakta módon, nagy tehetséggel és szorgalommal sajátította el, és igen magas színvonalat ért el a magyarországi német népzene területén. Tagja volt a bonyhádi és a pécsvaradi fúvószenekaroknak is, a mecseknádasdi *Alte Kameraden Blaskapelle*-t pedig annak megalakulása óta erősíti.

A magyarországi német zenei hagyományok ápolása szívügye, ma is segíti a helyi általános iskola zenei tagozatát, neki is köszönhető, hogy a településen oly sokan – mások mellett az unokái is – megtanultak hagyományos hangszeren játszani. A családi *Czehmann kvartett* évenként részt vett a családi zenekarok számára a Magyarországi Német Ének-, Zene- és Tánckarok Országos Tanácsa által szervezett összejövetelén. Sok-sok fellépésük és saját CD-jük ékes példája annak, hogy a családi kötelékek és a közös zenélés öröme nagyban hozzájárulhat közösségünk zenei kultúrájának ápolásához.

Czehmann István Mecseknádasd díszpolgára, tavalyelőtt pedig a rangos Pro Cultura Minoritatum Hungariae állami elismerésben részesült. A Mecseknádasdi Német Önkormányzat előterjesztésére, a magyarországi németiség zenei örökségének megőrzése érdekében végzett kiemelkedő munkássága elismeréseként részesült a kitüntetésben.

Molnár Kálmánné

Molnár Kálmánné, született *Maász Mariann Rajkán* nevelkedett, a mosonmagyaróvári Kossuth Lajos Gimnáziumban érettségizett, majd *Sopronban* óvónőképző főiskolát végzett. A diploma megszerzését követően a *bezenyei* óvodában helyezkedett el óvónőként, amelynek később, nyugdíjazásáig vezetője lett. A rendszerváltást követően aktív közéleti szerepet vállalt, részt vett a helyi német önkormányzat megszervezésében. Az 1994-ben megtartott első választástól mindmáig a *Rajkai*

Német Önkormányzat képviselője, elnöke. 1998 óta vezetőségi tagja a *Német Önkormányzatok Győr-Moson-Sopron Megyei Egyesületének*, melynek 2006 óta szintén elnöke. A Győr-Moson-Sopron Megyei Német Önkormányzatnak a szervezet megalakulásától fogva elnökhelyettese. Három választási cikluson keresztül tagja volt a *Magyarországi Németek Országos Önkormányzata Közgyűlésének*. A Rajkai Német Önkormányzat elnökeként kezdeményezte a német nemzetiségi nyelvet oktató *Békéfi Ernő Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola* helyi nemzetiségi önkormányzati fenntartásba vételét, majd teljes körű felújítását-korszerűsítését. Szervezésében jelenleg is zajlik a rajkai *Németek Háza* kialakítása, amely rövidesen helyet biztosít majd a német közösség programjainak és helytörténeti gyűjteményének.

A Molnár Kálmánné vezette német önkormányzat jelentős támogatást nyújt a mellette működő *Ragendorf Német Nemzetiségi Táncegyüttesnek*, valamint kiemelt figyelmet fordít a *Rajkai Napköziotthonos Óvoda és Bölcsődében* folyó nemzetiségi nevelésre. 2022-ben a Győr-Moson-Sopron Megyei Nemzetiségekért díjjal tüntették ki. A Győr-Moson-Sopron Megyei Német Önkormányzat és a Német Önkormányzatok Győr-Moson-Sopron Megyei Egyesülete felterjesztése nyomán részesült az Arany Díszű kitüntetésben

Pfiszterer Zsuzsanna

Komárom-Esztergom megyei *Vértessomlón* nőtt fel két anyanyelvvel, a helyi dialektust is ismerve. A tatai *Eötvös Gimnáziumban* tett érettségi vizsgát, majd a budapesti *Eötvös Loránd Tudományegyetemen* végzett német és szlavisztika szakon. Élete egyik meghatározó élménye volt egy, *Manherz Károly* professzor úr által szervezett, a német kisebbséggel kapcsolatos egyetemi kurzus, valamint egy, a professzor és *Boross Marietta* által szervezett népiismereti tábor, amelyek hatására elkezdte kutatni a magyarországi németek életét, saját faluja nyelvjárását és népszokásait. Szakdolgozatában a vértessomlói németek téli ünnepkörhöz kapcsolódó népszokásait mutatta be. Pedagógusként szülővárosa általános iskolájában kezdett, majd átkerült *Tatabányára*, az *Árpád Gimnáziumba*, ahol a lelkiismeretes és odaadó némettanítási tevékenység mellett csaknem huszonöt éve gondoz egy Schleswig-Holstein-i gimnáziummal közös diákcsereprogramot. Ebből a kapcsolatból időközben egy orosz-, lengyel- és franciaországi, valamint hollandiai és amerikai oktatási intézményeket is magában foglaló iskolahálózat alakult ki.

Tizenöt éven át vezette a vértessomlói német nemzetiségi tánccsoportot, tagja volt a helyi énekkarnak, a faluban egy lenyűgöző betlehemet építtetett, régi népviseleti ruhadarabokat gyűjt, mondókákat és dalokat jegyez le, régi templomi ruhadarabokat katalogizál. Szívesen segít a helyi búcsú megszervezésében és lebonyolításában, régi vértessomlói hagyomány szerinti zarándoklatokat szervez *Mariazellbe*, és az ő kezdeményezésére mentettek meg néhány több százéves sírkövet az enyészettől. A németek Vértessomlóra történt betelepülésének 275. évfordulójára helytörténeti könyvet írt, és összeállította egy hagyományos „sváb” paraszti lakodalom koreográfiáját, amelyet 2023-ban videóra is vettek. Az országos német önkormányzat online – a magyarországi németek történelméről és népi kultúrájáról szóló – előadásorozatának két epizódjában egy-egy kutatását mutatta be. Az egyik a téli ünnepkör szokásairól, a másik a vértessomlói lakodalmi hagyományokról szól. Egy cikluson keresztül tagja volt az MNOÖ közgyűlésének, és tizenhat évig volt faluja alpolgármestere.

A Komárom-Esztergom Megyei Német Önkormányzatok Szövetsége terjesztette fel az Arany Díszű kitüntetésre.

Heinek Ottó-díj

Az országos német önkormányzat tisztelt és szeretett, 2018-ban elhunyt elnöke tiszteletére alapított Heinek Ottó-díjat fiatal magyarországi német kutatók érdemelhetik ki kiemelkedő, magyarországi német témát feldolgozó doktori disszertációjukért, monográfiájukért, illetve tudományos publikációjukért. A kitüntetéseket Englenderné Hock Ibolya, az MNOÖ elnöke és Heinekne Vereckei Mária, Heinek Ottó özvegye adták át. A kitüntetettek:

Dr. Kovács Bence

Uradalom, plébánia, faluközösség. Történeti néprajzi dimenziók a XVIII. századi Dél-Dunántúlon – e címet viseli Kovács Bence, a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Néprajztudományi Kutatóintézete Történeti Néprajzi Osztály tudományos segédmunkatársa disszertációja. Kovács Bence történelem szakon végzett, majd néprajzot hallgatott, 2023-ban magyar és összehasonlító néprajzból doktorált. Doktori értekezése témájaként a XVIII. századi dél-dunántúli multietnikus és multikofeszionális lokális közösség, a *Mercy-uradalom*, szűkebb értelemben a *szakadati anyaegyház történeti-néprajzi vizsgálatát*, valamint az ott élő egyének és közösségek életének tanulmányozását választotta. Témavezetője szerint a dolgozat nagy érdeme, hogy egyesíti magában az egyházi és világi vonatkozásokat, egyúttal a mindennapi életvilágok bemutatást kísérli meg. Külön kiemelendő, hogy mindezt egy magyarországi németek által lakott vidéken teszi meg, amellyel az etnikum és a vallás identitásmeghatározó és lokális közösségformáló szerepét elemzi. Egyik opponense kiemelte, hogy a szerző témaválasztását többes elköteleződés határozta meg: elköteleződés a történeti-néprajzi értékek s a magyarországi németesség, különösképp a tolnai svábok története és kultúrája iránt. A disszertáció nyilvános védésére tavaly júniusban került sor, Kovács Bence kimagasló *summa cum laude* fokozatot kapott. Dolgozatát a közeljövőben monográfiává szeretné átdolgozni.

Dr. Schweininger Péter

Történelem és földrajz szakos tanár, egyetemi tanársegéd, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara Történeti Intézetében a Történelem Segédtudományi Tanszék oktatója. *Sváb világok. Migráció és mentalitás Száron 1729-1848 között* – ezt a címet viseli *summa cum laude* minősítéssel jutalmazott doktori értekezése, amely egy katolikus németek által lakott település, a Fejér megyei Szár társadalmi folyamatait vizsgálja. A tanulmány középpontjában a migrációs folyamatok feltérképezése áll: azok okai és hatásai a helyi társadalomra. Két központi kérdést taglal: egyrészt azt, hogy mi állhatott az 1763-as egyházi összeírásakor tapasztalt feltűnően alacsony népességszám hátterében Száron; másrészt azt, hogy miért nem nőtt Szár lakossága 1778-1850 között, tehát több mint hét évtizeden keresztül. Schweininger Péter jövőbeni kutatási helyszíné továbbra is a szülőfaluja, Szár. Úgy gondolja ugyanis, hogy a modern helytörténeti munkáknak ígéretes jövőjük van, mert a hétköznapi embereket, a mindennapi kapcsolatokat, a kisebb közösségek bizonyos jelenségeit helyezik a fókuszba, amelyeket az országos történettudomány nagy modelljei nem mindig tudnak ábrázolni. A jövőre tervezett kutatási témája ugyancsak a magyarországi németesség történetéhez járulhat hozzá fontos részletekkel: Szár község demográfiai tendenciáit tervezi vizsgálni 1848 és 1948 között.

Koch Valéria-díjasok

Ezt az MNOÖ által 2003-ban alapított elismerést a német közösséghez tartozó, lakóhelye és iskolája német nemzetiségi életében példamutató tevékenységet folytató és kimagasló tanulmányi eredményű, utolsó, vagy utolsó előtti évfolyamos középiskolások kapják.

Freund Ágnes

A Bakony szívében található *Városlődön* él. Egy, a magyarországi német származását tudatosan vállaló, azért cselekedni is kész családban nevelkedett. Szülőfaluja német nemzetiségi óvodájába és általános iskolájába járt, majd a veszprémi *Lovassy László Gimnázium* német nemzetiségi tagozatán folytatta tanulmányait. Idén fog érettségizni. Úgy szülőfaluja, mint gimnáziuma nemzetiségi életében aktív szerepet vállal. Általános iskolásként zenélt, táncolt, tanulmányi és nyelvjárási szavatóversenyeken mérettette meg magát, *Városlőd* számos kezdeményezésében – egyebek mellett a térség német falvaira jellemző „*Christkindl*” karácsonyi hagyomány tovább éltetésében – vett részt.

A gimnáziumi tanulmányai és közösségi szerepvállalása mellett szülőfalujában továbbra is tevékeny: tagja a helyi táncegyüttesnek és egy triónak. A közelgő érettségire készülve német nemzetiségi népi ismereti kutatómunkát végez. Többek között az ő kezdeményezésére alakult meg a *Magyarországi Német Fiatalok Közössége, a GJU veszprémi csoportja*.

Az érettségi után pszichológiát szeretne tanulni.

Gerner Heidi

Mecseknádasdon él, és azon kevés fiatalok közé tartozik, akik még beszélik szülőfalujuk német nyelvjárását. A magyarországi német kultúra ápolása kisgyermekkorától élete szerves része. Általános iskolás korától rendszeres és sikeres résztvevője az országos német vers- és prózamondó versenyeknek, amelyeken – esetenként az édesanyjával, Arnold Krisztina UB szerkesztővel közösen írt – nyelvjárási történetekkel lép fel. Két hangszeren játszik, és tagja a *Nadascher Musikanten* nevet viselő családi zenekarnak, amelyben ikertestvéreivel, édesanyjával és nagypapjával együtt zenél. Kiskorától tagja a helyi német nemzetiségi táncegyüttesnek, és mindig büszkén viseli a mecseknádasdi népviseletet.

Szívesen készít „sváb” tematikájú fotókat, örömmel vesz részt különféle német nemzetiségi gyermek- és ifjúsági táborok lebonyolításában. A pécsi *Koch Valéria Iskolaközpontban* tanul. Heidi versenyszerűen kézilabdázik.

Idén érettségizik, német nemzetiségi tanítónak készül, a későbbiekben pedig a szülőfalujában akar tanítani.

Kékesi Márton

A hazai németség kultúrájához való erős kötődése már gyermekkorában kialakult: német nemzetiségi nevelési-oktatási intézményekbe járt, s immár tizenhárom éve tanul németül. Már kiskorában is számos nemzetiségi rendezvényen-kezdeményezésen szerepelt – főként népi játékokat és táncokat bemutatóan. Különösen meghatározó élményt jelentett számára az „*Őseink nyomában*” címet viselő projektben való részvétele.

2019-től a budapesti *Német Nemzetiségi Gimnáziumban* tanul. Érdeklődése kutatási projektekre és versenyekre is kiterjed, amelyekben a magyarországi német identitást vizsgálja különböző szempontok szerint. A tanév végén német nemzetiségi népiismeretből szeretne érett-

ségi vizsgát tenni. Ennek keretében a mányi „sváb” lakodalmi szokások felelevenítésének témakörével foglalkozik.

A későbbiekben szívesen képezné magát német néptáncpedagógusnak.

Minden kitüntetettnek szívből gratulál a BARÁTSÁG szerkesztőse!

A Gála műsorában fellépett a már húsz éves, mintegy harminctagú *Schomberger Dorfmusikanten* néven ismert fúvószenekar. A zenekar vezetője *Szemerédi Szabolcs*, az együttest működtető egyesület elnöke *Blum Zoltán*.

Ugyancsak színpadra állt a *Dorogi Német Önkormányzat gyermekkórusa*, amely csaknem huszonkét éve alakult a helyi *Zrínyi Iлона* Általános Iskola tanulóiból. A kórus vezetője *Kovácsné Földi Krisztina*.

Sajnos a nyelvjárásaink lassacskán kihalóban vannak, az pedig, hogy gyerekek, fiatalok beszéljék a dialektusainkat, már-már csodaszamba megy. Nagy öröm, hogy az évente megrendezett német nemzetiségi szavalóversenyeken mindennek ellenére szép számmal vannak olyan tanulók, akik nyelvjárási történeteket előadva mérettetik meg magukat. E kategória győzteseit minden évben meghívják az országos gálákra, hogy „A nagyszülők öröksége” mottót viselő műsorrészen a gála közönségének is bemutathassák nyelvjárási történeteiket: a csolnoki *Mózes Borbála*, a somberekli *Móczó Emmaróza*, pilisvörösvári *Klein Léna*, a pilisszentiváni *Radnai Henrik*, a tolnai *Kozári Kitti*. Az előadókat *Sax Norbert* kísérte harmonikán. *Kisberki Máté* tizenhat éves, *Vaskútról* érkezett, jelenleg *Baján* tanul. Az immár lassan négy évtizede alapított bonyhádi *Kränzlein Néptáncgyesület* kiemelten fontosnak tartja a fiatal táncosok nevelését, így lépett színpadra a *Zipfelmütz* gyermektáncscsoport. Az együttes vezetői: *Köhlerné Koch Iлона* és *Rizsányi-Deér Mónika*. A *Pilis Brass Band* következett, majd *Hamupipőke* történetét a *Magyarországi Német Színház*, a *DBU* művészei mutatták be. A *Pilisvörösvári Vonószenekar* öt éve alakult, célja, hogy felelevenítse Pilisvörösvár és számos más magyarországi német település vonószenei hagyományait. A *Herendi Német Nemzetiségi Kórus* már több mint harminc éves múltat tekint vissza, helyi gyűjtésű és Magyarország más vidékein ismert német népdalokat adott elő. A gálaműsor a *Werischwarer Heimatwerk Egyesület* táncgyűjtésének előadásával zárult.

Az újévi gála műsorvezetője *Pánovicsné Szeiberling Krisztina*, a rendező *Heil Helmut*, a főszerző *Erdélyi-Pfiszterer Angelika*. A gála a Német Szövetségi Belügyminisztérium támogatásával valósult meg.

Magyarországi Német Színház – DBU

LDU Presse

Pilisvörösvári Vonószenekar

Kränzlein Néptáncgyesület Zipfelmütz gyermektáncscsoportja

Kincsek az értéktárakból

A magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvényt 2012 tavaszán fogadta el az országgyűlés. A törvény értelmében a nemzeti értékek megóvandók. A megyei értéktárak jelentik a Nemzeti Értéktár középső szintjét, míg az alsót – ahol létrejöttek ilyenek – a települési értéktárak képviselik. Ezúttal is az ezekben az értéktárakban nyilvántartott kincsek közül válogattunk.

Borsche Kornélia munkássága (Aldebrői Értéktár)

Borsche Kornélia amatőr rajzoló, képzőművész főleg ceruzarajzokat készít, de pasztellképeket és akril technikával készült műveket is alkot. Folyamatos résztvevője a belföldi kiállításoknak. Eddig több mint ötven csoportos és egyéni tárlaton mutathatta be alkotásait. Első önálló kiállítását 2002-ben Egerben, a Bródy Sándor Megyei Könyvtár aulájában rendezték meg. Művészi jelmondatát Szophoklésztől kölcsönözte: „Sok van mi csodálatos, de az embernél nincs semmi csodálatosabb”. Munkásságát főleg portrék és figurális ábrázolások jellemzik, de az absztrakt világa sem idegen tőle. Rajzai könyvillusztrációként szerepelnek több versantológiában is. 2012-ben az Egri Kulturális és Művészeti Központ különdíjjal jutalmazta alkotótevékenységét.

Mivel művészi tevékenységével lakóhelye, Aldebrő kulturális értékeit és hírnevét is növeli, 2017-ben a település elismerendő és megőrzendő értékeként vették fel a község értéktárába.

„Jászám tike” bosnyák helytörténeti kiállítás (Szigetvári Értéktár)

Jászám tike – mondogatták sokszor önérzetesen Szigetvár bosnyák-horvát lakói, e szavakkal jelezve azt, hogy ők a település legrégebbi lakosai. Valóban: a bosnyák lakosság még a török uralom idején került nagy számban Szigetvárra Bosznia északi vidékéről a XVI-XVII. században. Egy részük a muszlim, más részük a katolikus vallást követte. Szigetvár és környéke katolikus délszlávjai lelki gondozását nagyrészt a boszniai ferencesek és a zágrábi püspökség papjai látták el. A XVII. századvégi felszabadító háborúk idején a bosnyákok is elmenekültek, majd a harcok elmúltával egy részük visszatért, s mindannyian felvették a katolikus hitet. Maguk közé fogadták a katolizált egykori muszlimok mellett a betelepülő katolikus tótokat és egyéb horvátokat, de magukat továbbra is bosnyáknak nevezték. Az egykor zsúpfedeles parasztházakból álló északkeleti városrész, a „Bosnyák fertály” zeg-

zugos utcáival napjainkban is emlékeztet egykori balkáni jellegére. E városrészben lakott a XIX. század első felére néhány tucat főre fogyatkozó szerb lakosság is, akik emlékét a XX. század közepéig őrizte az ún. ráctemplom a mai Szabadság utcában.

A XVIII. században a magyarok, németek, szerbek és horvátok lakta Szigetvár több mint harmada bosnyák-horvát volt, a nemzetiségek azonban a polgárosodás hatására a következő évszázad végére erőteljesen asszimilálódtak. Az 1900-as népszámlálás például már csak 58 horvát lakost mutatott ki, akik akkor még egymás közt horvátul beszéltek. Az 1918-1921 között tartó szerb megszállás idején próbáltak rájuk nyomást gyakorolni, hogy támogassák a térség délszláv államhoz való csatlakozását, de ők kiálltak Magyarország mellett.

Jórészt földműveléssel és állattartással foglalkoztak. Mezőgazdasági eszközeiket, használati tárgyaikat, melyek a szigetvári paraszti kultúra becses emlékei, talán az utolsó pillanatban sikerült összegyűjteni. Hogy emlékük megmaradjon, a bosnyák földművesek által lakott egykori Magyar utcában a XIX. század elejéről származó Magtár épületében állandó kiállítás mutatja be Szigetvár török alóli felszabadulását követő évszázadokban itt élt bosnyák lakosság szellemi és tárgyi örökségét, mindennapi használati eszközeiket, ünnepeiket, szokásaikat.

Szlovák Néprajzi Gyűjtemény (*Kistarcsai Értéktár*)

A Szlovák Néprajzi Gyűjteményt 2008. május 20-án adták át, s tették látogathatóvá. A faluban fellelhető szlovák viseletet, jellegzetes szerzsámokat, díszítőelemeket, valláshoz, életmódhoz és néphagyományokhoz kapcsolódó tárgyakat, kellékeket, már bő évtizeddel korábban megkezdték felkutatni, megmenteni. A gyűjtemény kialakítását Kistarcsa képviselő-testülete is támogatta, megvalósítására pedig a Művelődési Ház és a Szlovák Nemzetiségi Önkormányzatot kérte fel. A folklórkincsek bemutatására két termet és egy előteret biztosítottak, melyeket azonban előbb rendbe kellett hozatni.

Miközben folyt a felújítás, a lelkes gyűjtők feltűrték saját és ismerőseik padlását, és egy önkéntes csapattal kiegészülve csodálatos anyagot gyűjtöttek össze. Volt, aki szinte az összes régi szép bútort odaajándékozta, mások padlásáról-pincéjéből is mindent elhoztak, amire szükség adódott. A házakat járva sok embert rábeszéltek arra, hogy váljanak meg féltett kincseiktől. Így került a Gyűjteménybe például egy esküvői öltöny, melyet tulajdonosa féltő szeretettel őrzött hatvanadik házassági évfordulójára. Sokan hasonló módon ajánlottak fel minden használhatót, vagy gyűjtöttek össze ismerőseiktől néhány kincset, mint például egy régi sparheltet. Szinte minden nap érkezett valami újdonság, aminek meg kellett keresni a helyét a gyűjteményben, amely mindmáig folyamatosan bővül az újabb adományokkal.

A Néprajzi Gyűjtemény előbb az azóta lebontott Civil Házban működött, majd a 2022 nyarán a pályázati pénzből megvásárolt, felújított és átadott Szlovák Házba (Rózsa utca 6.) költöztették. Előzetes időpontegyeztetést követően látogatható.

Iosif Vulcan munkássága (*Létavértesi Értéktár*)

Iosif *Vulcan* magyarországi román író 1841. március 31-én született a Bihar megyei Pusztahollódon (Holodon). Édesanyja *Irinyi* Viktória, *Irinyi* János és *Irinyi* József nővére, édesapja *Nicolae Vulcan* esperes volt. 1844-ben szüleivel együtt Nagylétára költözött és a településen járt alsófokú iskolába. (A mai Létavértes Nagyléta és Vértes községek egyesülésével 1970-ben jött létre.) A gimnáziumot Nagyváradon végezte. Első irodalmi munkája 1859-ben jelent meg a „Román Távíró”-ban. 1859-1863

között a Pesti Egyetemen tanult jogot, ügyvédi vizsgát tett. 1862-1870 között a budapesti román diákság „Petru Maior” Egyesületének alapító és vezetőségi tagja. 1880-ig román nyelvű folyóiratok kiadójaként és szerkesztőjeként működött Budapesten.

1865-ben megjelent a „Familia” című folyóirata, melynek tulajdonosa, kiadója és szerkesztője volt, célja a román kultúra erdélyi terjesztése. 1869-ben kezdeményezte a Román Színházi Alapért Egyesület megalapítását. 1871-ben felvették a budapesti Kisfaludy Társaságba, székfoglaló beszédét a román népköltészetéről tartotta. 1873-ban meghalt édesanyja Victoria Vulcan, született Irinyi Viktória, akit Nagylétán temettek el. 1877-ben Budapesten magyar fordításban kiadta a Román népdalok című válogatást. 1879-től levelező, majd 1891-től rendes tagja a Román Akadémiának. 1879-től édesapját Nagylétáról Nagyváradra helyezték, s kinevezték a Román Görögkatolikus Püspökség kanonokjának.

1880-ban Iosif Vulcan a „Familia” folyóirattal Nagyváradra költözött, ahol hetilapként jelentette meg. 1903-ban a Nagyvárad Szigligeti Színház magyar nyelven mutatta be Stefán Vajda című drámáját. Ady Endre „Egy premier” című cikkében (Nagyvárad Napló) az esemény politikai jelentőségét hangsúlyozza: „Ez a premier olyan okosan kapcsolható össze egy másik, nagyobb premierrel: a nyílt, a kultúra nevében nyilvánuló magyar-román barátkozás premierjével.” Majd így folytatja: „Vulcan József derék író, szimpatikus úriember, érdemese a magyar irodalomnak is. Örülünk, hogy az ő irodalmi működése csinálta meg az első nyílt kulturális közeledést és egyesülést Nagyváradon és Bihar vármegyében a magyarság és a románság között.”

1906. december 31-én megszűnt a negyvenegy éven át megjelenő „Familia” című folyóirat. Kevesebb mint egy évre rá, hatvanhat éves korában 1907. szeptember 8-án, Nagyváradon a lap szerkesztő-kiadója, Iosif Vulcan is elhunyt. Váradon temették el.

Fóia enciclopedica si beletristica cu ilustratiuni.

PEST'A
25
fauru
9 martiu
1866.

Ese in 60-care luna de trei ori adeca in 5. 15.
si 25. dupa e. v. continendu doue cöle.

Pretulu pentru Anstrin

pe Jan.—Jun. . . . . 4 fl. —
pe Opt.—Jun. . . . . 6 fl. — cr.

Pentru Romania

pe Jan.—Jun. unu galbenu.

Nr.
6.

Cancelari'a redactiunei
Strat'a lui Leopoldu Nr. 18.

unde sunt a se adresa manuscriptele si banii
de prenumeratiune.

Epistolele nefrancate nu se primescu si opurile
anonime nu se publica.

II
cursu
anualu.

A Létavértesi Román Nemzetiségi Önkormányzat megítélése szerint Iosif Vulcan személye, munkássága nemzetközi jelentőségű érték.

Létavértes települési értéktárába a kulturális örökség kategóriába sorolva 2022. szeptember 27-én került be. Iosif Vulcan emléktáblája Létavértesen az Árpád tér 8. számú ház falán található.

A tabdi Dankó-villa (*Tabdi Értéktár*)

A Kiskunsági Nemzeti Park szomszédságában, Tabdi központjától másfél kilométerre (Tabdi, Buckadúló 39.), Csengőd határában áll *Dankó Pista* (1858-1903) egykori villája. A lakóterülettől távol eső, erdős terület és szántó határán (egy valahai szőlőföldön) található villát 1900/1901-től haláláig a legendás nótaköltő, zeneszerző lakta a feleségével, *Joó Ilonával* együtt. A nyomorgó cigányprímás hangversenykörútjainak és kinyomtatott dalainak bevételeiből vásárolta meg a telket és építette a kis toronnyal büszkélkedő épületet. Komolyan gondolkodott azon, hogy gazdálkodásba fog, de elhatalmasodó betegsége ebben meggátolta. A ház melletti árnyas fák alatt ücsörögve vagy hosszabb sétáin leheveredve jegyezte le újabb és újabb szövegeit, hegedülte ki dallamaikat (egyebek mellett *A csengődi buckából* című nótát). A hagyomány szerint fenn a toronyszobában írta meg *Cigányélet* című három felvonásos népszínművét és két kéziratban maradt társát: a *Búcsúfiát* és a töredékes *Jó madarakat*. Amikor a tüdővérzés végérvényesen levette a lábáról, innen szállították utolsó budapesti gyógykezelésére. Levelek tanúsága szerint *Gárdonyi Géza* és *Feszty Árpád* is vendégeskedett a villában.

Halála után özvegye, *Joó Ilona* ebben a házban élt visszavonultan, csak jóval később ment újra férjhez *Ráthonyi Sándor* szőlőbirtokos, csendbiztoshoz. *Ilona* második házassága alatt a villában egy külön kis emlékszobát tartott fent a *Dankó-relikviákból*, s híven ápolta első férje emlékét. *Ilonka* 1944-ben hunyt el, s kívánsága szerint *Dankó Pista* mellé temették a szegedi Belvárosi temetőbe.

Az 1956-os államosítás után a *Dankó-villa* a Kiskőrösi Állami Gazdasághoz került. *Csongor Győző* muzeológus az emlékszobát 1958-ban még eredeti berendezésében, a nótaköltő írásaival s egyéb emléktárgyaival láthatta. 1970-ben a nótaköltő születésének 100. évfordulóján, *Csongor Győző* a jelentős darabszámú *Dankó-Joó-féle* villabeli hagyatékot az üzemeltető felkérésére részben lajstromba vette. A jeles szakember az értékes tárgy-együttest a Kiskőrösi Állami Gazdaság vezetőségének pénzügyi támogatásával mintegy harminc évig „helyi múzeumi keretek között” egyben tartotta. 1994-ben az épület magánkézbe került. A bútorokat eladták, az emléktárgyakat részben átadták a szegedi *Móra Ferenc Múzeumnak*, köztük a fésülködő asztalkát, s rajta *Dankó Pista* hegedűjét. Az új, olasz származású tulajdonos üdülő kialakítását tervezte, ami mai napig nem valósult meg. Az épület kívülről megtekinthető és rendezvényekre kibérelhető.

Ortan Patrik szíjgyártó és nyeregkészítő alkotói munkássága (*Bács-Kiskun vármegye Értéktára*)

Péter Lajos családjával együtt Erdélyből települt Magyarországra, Lajosmizsére. A családfő édesapjától gyerekkorában leste el a szíjgyártás titkait. Két vejét, *Edwardot* és *Patrikot* is megtanította a mesterségre. *Ortan Patrik* kézműves 1990 óta dolgozik Lajosmizsén az apósával és a feleségével fenntartott cégben. Eleinte kisebb vásárokon, majd néhány évvel később múzeumokban és fogathajtó versenyeken vettek részt kiállítóként. Míves darabjaikat népművészeti termékként bíraltatták le Budapesten. A legnagyobb külföldi kiállításokon – például Ausztriá-

ban, Németországban, Franciaországban – is bemutatkoztak, mindenhol nagy sikerrel. A Londoni Windsori Horse Show-n igazán megértették és elismerték e hagyományt őrző ősi mesterséget, még a királynő is megjelent személyesen a standjuknál. Ma már büszkén mondhatják, hogy nemcsak itthon, de külföldön is keresik a munkáikat és sok külföldi rendezvényre van meghívásuk Európán belül és kívül egyaránt. Ortan Patrik szíjgyártó és nyeregkészítő, apósával és feleségével mindennemű lovas felszereléseket gyártanak. Lovaglókantárok, térd-, ívédők, nyergek, lószerszámok, fonott sallangok, ostor, zászlótartók, illetve kulcstartók, bőrből készült képtartók fémjelzik e szakma változatosságát és szépségét. Valamennyit a kézi varrás, a sajátos festés és a pontos kidolgozás teszi egyedivé. Mottójuk: „Hagyomány és minőség rejlik minden öltésben.”

Az I. világháborúban elhunyt zsidó hősök emléktáblája (*Kiskunhalasi Értéktár*)

Az 1926. május 20-án elhelyezett márvány emléktáblán az első világháborúban elesett huszonegy kiskunhalasi zsidó hősi halott neve olvasható. *Ádám László, Benedek (Klauber) Ákos, Bleier Mihály, Engel Jakab, Fleischer Mór, Fischer Ernő, Grünwald Gáspár, Haszler Dezső, Kardos Ilés, Kánitzer László, Katz Zsigmond, Kerekes László, Klauber József, Kohn József, dr. Kun Dezső, Práger Pál, Raáb Bernát, Schön Gábor, Steinmetz Ernő, Weinberger Dániel és Weinberger Simon* zsidó vallású magyar katonák neveit őrzi (rendfokozatokkal sem téve különbséget közöttük), akik az oszták-magyar hadsereg harcosaiként legnagyobb kincsüket, az életüket áldozták az idegen csatatereken. Vagy, miként a Csábi László faragta sorok fennköltebben emlékeztetnek rá: „Zsidó hűséggel hősi halált haltak magyar hazájukért”.

A Petőfi u. 1. sz. alatt található zsinagóga főbejáratánál, a bejárattól balra található emlékjelük. Tulajdonosa a helyi Izraelita Hitközség.

Kalevala Nap – Vikár hagyomány (*Dunavecsei Értéktár*)

Vikár Béla méltatlanul elfelejtett tudósa Magyarországnak, holott kiemelkedő néprajzkutató volt. Ő volt az első, aki fonográfjával komoly népzene-gyűjtéseket végzett a még akkori, „Nagy Magyarország” területén.

Vikár 1944-ben, pesti lakásának lebombázását, élete munkássága során összegyűjtött értékeinek – ruháinak, könyvtárának, kéziratának, fotódokumentációinak, levelezésének, tárgy-gyűjteményének – teljes pusztulását követően keresett menedéket nővérénél, Dunavecse-n, aki befogadta otthonába. Vikár jól ismerte az épületet és a falut: 1936-tól évente egyszer egy-két hetet pihent a falai, illetve utcái között. Most azonban hajlott kora és a pótolhatatlan veszteség is megviselhette. 1945. szeptember 22-én, nyolcvanhat évesen itt érte a halál.

A város azóta is ápolja az emlékét. Utolsó otthonának falára emléktábla került. A Vándor utca nevét, ahol a ház áll, Vikár Béla utcára „keresztelték” át. Születésének évfordulóján népdaltalálkozót szerveznek, halálának évfordulójára népdalköri találkozóval és vetélkedővel emlékeznak.

A Kalevala a finn nemzeti eposz, melyet Elias Lönnrot állított össze 1835-ben a finn népköltészet – elsősorban karjalai eredetű – hősi és epikus énekeiből. A mai napig elismerten legjobb Kalevala-fordítás Vikár Béla nevéhez fűződik. Ezért Dunavecse február 28-án, finnekkel egy napon (Lönnrot ezen a napon tette közzé a Kalevala előszavát, s máig ez a „Kalevala Nap” – a Finn Kultúra Napja is) tiszteleg Vikár Béla munkássága előtt, s a Kalevalával is összefüggő rendezvényeket szervez.

Ransonnet-Villez Elisa munkássága (Bács-Kiskun vármegye Értéktára)

Ransonnet-Villez Elisa (1843-1899) Ausztriába vándorolt francia arisztokrata családból származott, aki házassága révén költözött Magyarországra, majd férje, Nemes Nándor 1894-ben bekövetkezett halála után sem tért vissza szülőföldjére, hanem a család tassi (szenttamási) birtokán és Budapesten élt.

Gyermektelen özvegysége idején életét kizárólag a művészetnek szentelte. Az arcképfestésben először Vastagh György, később Angeli Henrik volt a mestere, akik vezetése alatt olyan haladást ért el, hogy műveit nemcsak a hazai, hanem a külföldi tárlatok is szívesen fogadták. Csendéleteket és enteriorképeket is festett, művészi tevékenységének nagy részét azonban a portré műfajában alkotta. Deák Ferenc, Csáky Albin, Liszt Ferenc arcképét is elkészítette. A hagyatékában fennmaradt több mint kétszáznegyven művét a Múcsarnokban mutatták be. Néhány képét a Magyar Nemzeti Galéria, önarcképét a firenzei Uffizi és a Nemzeti Múzeum őrzi.

A művészetek ismert pártolója volt. Végrendeletében tízezer forintot hagyott e célokra, s felkérte Benczúr Gyulát, hogy az összeg kamataiból a fiatal tehetségeket segítse. Jótékonyága a környéken is ismert volt: harmincezer koronás alapítványának segítségével hozták létre a kunszentmiklósi óvodát és kórházat a XX. század elején.

Tojásfutás (Vecsési Értéktár)

A „tojásfutás” népszokás Felső-Ausztriából került hozzánk a kiegyezés körüli időkben. Egészen a II. világháborúig a húsvét vasárnapi tojásfutási vigalom egy sajátos tavaszköszöntés volt. A kocsmárosok szervezték a nagyobb bevétel reményében. A régi kocsmák, a Kóbi és a Gazdaköri, a helyi kulturális élet szerves mozgatórugói voltak, szórakozási, összejöveteli helyek, ahol táncolni, ismerkedni lehetett.

Húsvét hétfőn délután ma is egy kocsit állítanak a kocsmá elé, rajta egy hordó van tele vízzel. Fent ül a kocsin három bíró, aki ügyel a szabályok betartására. A kocsitól két irányban kis homokkupacokat készítenek (10-15 darabot), rajtuk egy-egy tojással. A váltóverseny során a futóknak egyenként kell a tojásokkal a kocsihoz futni és azokat a hordóba dobni. Közben a nézők próbálják a tojásokat kövekre cserélni, a mókamesternek kell ezt megakadályozni. A verseny két óra hosszát tart. A bíró felemeli a győztes csapat kapitányának a kezét. A futás után a tojásokból rántottát sütnek és a versenyzők közösen fogyasztják el. Este együtt mulatnak a bálban reggelig.

A II. világháború után néhány éves szünet után újraéledt a népszokás, a Kátai-féle krakkói kocsmánál és a Kóbi család üzleténél tartották a tojásfutást. Napjainkban a tojásfutást a Német Nemzetiségi Önkormányzat szervezi.

(h)

Tovább bővül a magyarországi német tanösvények hálózata

Nincs megállás! A magyarországi német tanösvények hálózata Komárom-Esztergom és Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyei helyszínekkel bővül. A Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának (MNOÖ) tanösvény-projektje nemcsak a hazai német közönség körében számít rendkívül sikeresnek. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy a Német Szövetségi Belügyminisztérium idén további két tematikus út létrejöttét támogatja. A projektgazda MNOÖ nagy öröme, hogy az országos hálózat mostantól olyan térségre is kiterjedhet, amely ez idáig nem büszkélkedhet egyetlen ilyen létesítménnyel sem. A festői szépségű, zempléni **Hercegekút** ad ugyanis otthont a tizenötödik német tanösvénynek, a tizenhatodik pedig a Budapesttől ötven kilométerre, a Gerecse hegység lábánál található **Nyergesújfalun** lesz.

Nyergesújfalu: nyereg nélkül Nyergesen

A koncepció megfogalmazása egy nyelvjáték, mely német és magyar nyelven is jól működik, s nemcsak a város nevére, de múltjára, címerére is utal. A Nyergesújfalura betelepülő svábok ugyanis híresek voltak kistermetű, de gyors és szívós lovaikról, amiért is a tanösvény vezetőmotívumaként a szakértői csapat a lovat választotta. A majdani tanösvényt meglátogató érdeklődők részletekbe menően is tájékozódhatnak – többek között – a pütkösdi királyválasztásról, melynek során bizony a lovasok nyereg nélkül lovagoltak Nyergesen.

Egy másik táblán olvashatunk a *Jókai* Mór regényeiben is szereplő nyergesi gyorsparasztokról, akik *Buda* és *Bécs* között sokkal gyorsabban szállították az utasokat, mint a császári és királyi postakocsi. Apropos nevezetes emberek: egy tábla a település leghíresebb svábjáról, *Kernstok* Károly festőművészeiről és az ő helybelieket, a Dunát és természetesen lovakat ábrázoló képeiről szól. Máshol talán herceg érkezett fehér paripán, de Nyergesújfalun: nyergesi legény jött sötét lován a lányos házhoz. És ha „nyeregben érezte magát”, akkor bizony lakodalmat tartottak, melynek korabeli helyi szokásairól, népviseletéről is bőven nyújtanak ismeretet a tanösvény táblái. Természetesen a lagzi során is finom nyergesi bort ittak, így egy további tábla a borkészítés és szőlőtermesztés rejtelseibe, valamint a Pince-völgybe is bevezeti a kedves látogatót. Végül, de nem utolsó sorban kiderül, hogy a vízimolnárok, a kádárok és a kőfaragó dinasztiaik jóvoltából miként vált a település az elmúlt évszázadban mezőgazdasági faluból iparvárossá.

Herceghút: a Tokaj-Hegyaljai sváb falu

Herceghút német neve – *Trautsondorf* – a település egykori földesúri családjára emlékeztet, amely évszázadokkal ezelőtt németeket telepített be. Ők a magyarországi németekre általában jellemző dolgokon – például a vallásosságon, a hagyományhűségen, a sajátos gasztronómián, a szorgalmon, vagy épp a történelem viharában megélt sorscsapásokon – túl számos helyi jellegzetességgel büszkélkedhetnek. Az UNESCO világörökség részét képező egyik pincesorból a másikig húzódó tanösvény számos látványos építmény (a Gombos-hegyi Kálvária, a templom, az iskola vagy épp a Sváb tájház) mellett halad majd el. Az utat végigjárva sok-sok helyi történet tárul fel, mindehhez pedig a Zempléni-hegység biztosít páratlan kulisszát.

A sorban a tizenötödik és tizenhatodik tematikus német sétaút a tervek szerint még idén elkészül. A 2015-ben az országos német önkormányzat által kezdeményezett és a német belügyminisztérium támogatásával megvalósuló projekt keretében eddig összesen tizenhárom települési német tanösvény létesülhetett (Sombereken, Pilisszentivánon, Tarjánban, Fekeden, Mecseknádasdon, Bándon, Bátaszéken, Csolnokon, Mohácson, Pécsváradon, Dunabogdányban, Móron és Szekszárdon), valamint egy országos német tematikus út, mégpedig Baján. A nyolc éve megszületett ötlet nyomán megépült néhány száz méter hosszú utak nagy népszerűségnek örvendenek, ezért is vállalja egyre több magyarországi német település a helyi értékek, különlegességek tanösvény táblákon, interaktív elemeken és kísérfüzetek lapjain történő bemutatását. Az említett projektek az adott faluban, illetve városban működő német önkormányzatok, intézmények és civil szervezetek összefogása, valamint önkéntesek munkája révén valósulnak meg.

Bővebben a lehrpfad.hu, a magyarországi német tanösvények honlapján.

ldupresse.hu

Harmincéves a nemzetiségi törvény

Gálaműsorral ünnepelték a Nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi törvény elfogadásának 30. évfordulóját a Bolgár Művelődési Házban 2023. december elsején, valamint megtartották a Kisebbségi Kerekasztal résztvevőinek találkozóját. A kerek évforduló alkalmából az **Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége (ONÖSZ)** – együttműködve a **Magyarországi Nemzetiségek Bizottságával** – kerekasztal-beszélgetést szervezett a **Kisebbségi Kerekasztal** egykori tagjainak és a nemzetiségi szakpolitika jelenlegi szereplőinek részvételével.

Mátrai Márta, az Országgyűlés háznagya köszöntője

A Kisebbségi Kerekasztal résztvevőit Mátrai Márta, az Országgyűlés háznagya köszöntötte, és méltatta a Kisebbségi Kerekasztal munkáját.

Harminc esztendővel ezelőtt, amikor az Országgyűlés rendszerváltó pártjai 96%-os többséggel elfogadták a magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekről szóló törvényt, Európa földjén háború dúlt, a délszláv háború. Ma, amikor a korabeli törvény elfogadására emlékezünk, Európa földjén, Ukrajnában ismét háború pusztít.

Tudjuk ugyan, hogy a két háborúnak alapvetően különbözőek a kiváltó okai, de pontosan tudjuk azt is, hogy mindkét tragikus vérontást kiváltó okként felhasználták az etnikai békétlenség, a nemzeti kisebbségben élők létének, identitásának és jogaiknak a kétségbevonására. A kollektív bűnösség elvét pedig, a számbeli kisebbségben élő nemzeti közösségeket nemzetbiztonsági kockázatnak, illetve az állam területi egységét veszélyeztető tényezőnek minősítették.

Mindezzel szemben, a hazai etnikai békét megerősítő, a hazai nemzeti kisebbségeket államalkotó tényezőként elismerő, identitásukat szavatoló, és azok védelmére kollektív jogokat és intézményrendszert teremtő magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségekről szóló 1993-as törvény egy olyan magyar sikertörténet, amelyet a történelem hitelesít. Mindezt a mai napon nem csak emlékezhetünk a törvény elfogadására, de mindannyian büszkének is lehetünk rá.

A korabeli magyar politika és az egykori Kisebbségi Kerekasztal által képviselt hazai nemzeti kisebbségek legitim képviselői – akiknek ma is hálás köszönettel tartozunk az elvégzett munkáért – közösen olyan jogszabályt alkottak, amely már három évtizeddel ezelőtt is példaértékű volt Európában, és meggyőződésem, hogy az eljövendő évtizedekben is példaértékű marad. Azért példaértékű, mert a magyar kisebbségi törvény az etnikai béke biztosításával harminc esztendeje erősíti Magyarországot és az egész közép-kelet európai térség politikai stabilitását. Példaértékű azért is, mert az állam területi egységének bármiféle veszélyeztetése nélkül úgy biztosít egyéni, és közösségi jogokat a hazai nemzeti kisebbségeknek, hogy azok a szülőföldjükön boldogulva meg tudják őrizni nemzeti identitásukat.

A nemzeti kisebbségi jogvédelem és jogbiztosítás területén Magyarország ma sem vár el többet a szomszédaitól a külföldi magyar jogvédelem vonatkozásában, ma sem javasol többet az európai uniós szintű őshonos nemzeti kisebbségi jogok biztosítása érdekében, mint amit harminc esztendeje a hazai kisebbségvédelemben vállalt és teljesített. Meggyőződésünk, hogy az európai földön jelenleg zajló tragikus háború lezárása után új európai biztonsági rendszer megteremtésére lesz szükség, olyan biztonsági rendszerre, amelyben egyetlen állam sem sértheti meg a többi állam területi egységét és egyetlen állam sem sértheti meg a

területén élő nemzeti közösségeknek az identitáshoz való jogát, azaz az anyanyelvük, kultúrájuk és szülőföldjük otthonosságának megőrzését.

Ezen két feltétel egyidejű és érdemi biztosítása nélkül ugyanis semmilyen európai biztonsági rendszer nem lehet életképes, ezek nélkül nem lehet tartósan béke és politikai stabilitás Európában. A hazai nemzetiségi politika területén fontosak a törvények, a szándékok, az elvek és a szavak, de – mint Önök pontosan tudják – mindezek súlyát, értékét mindig a tettek és a számok adják. 2010 óta soha nem látott mértékben nőtt a hazánkban élő őshonos nemzetiségek támogatása. 2023-ban a támogatás mértéke már a tizenkét évvel korábbi összeg hatszorosára emelkedett.

A Kormány – egyedi és évről-évre visszatérő pályázati lehetőségek biztosításával – kiemelt figyelmet fordít a nemzetiségi közösségek, intézmények, civil szervezetek támogatására, a nemzetiségi programok, kulturális rendezvények megvalósítására.

A nemzetiségi alapon is összetartozó egyházi közösségekben különösen erős a hagyományok és a hit megtartása. A Magyar Kormány a nemzetiségi közösségek templomainak, egyházi közösségi tereinek felújításával erősíti a nemzetiségeink hitéletét.

A kulturális örökség megőrzése mellett nemzetiségeink számára is elsőrendű feladat az anyanyelv megőrzése és gyakorlása. A nemzetiségi anyanyelv visszaszerzésének elsődleges helyszíne a nemzetiségi oktatás, amelynek létesítményei többféle jogcímen juthatnak fenntartói támogatáshoz. 2010 óta folyamatosan újulnak meg valamennyi őshonos nemzetiségünk óvodái, iskolái, kulturális és közösségi intézményei, a diákok pedig ingyenes tankönyveket kapnak. Az elmúlt években folytatódik a nemzetiségi köznevelési intézmények átvétele. A helyi és országos nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott köznevelési intézmények száma 12-ről (2010/2011-es tanév) 106-ra nőtt (2023/2024-es tanév). Gazdasági önállóságuk is erősödött: a törvény 2020-as módosítása eredményeként a köznevelési feladatellátást szolgáló ingatlanok tulajdonjogát a nemzetiségi fenntartók kötelező erővel ingyenesen megkapják.

A nemzetiségi oktatást, nevelést végző pedagógusok pótléka az elmúlt években folyamatosan emelkedett. Ennek mértéke 2020-tól már 40%. Emellett a pótlék differenciálásával a jogosultak köre is kiterjesztésre került. 2019-től Nemzetiségi Óvodapedagógus Ösztöndíjprogramot vezetett be a Kormány, amit a 2020/21-es tanévtől Nemzetiségi Pedagógus Ösztöndíjprogram elnevezéssel már minden nemzetiségi pedagógushallgatóra kiterjesztettük (ez összesen több mint 900 millió forint kormányzati támogatás biztosításával jelenleg 704 pedagógushallgatót és már végzett pedagógust érint).

A tehetséges középiskolai diákoknak *Nemzetiségi Tanulmányi Ösztöndíjat* biztosítunk az egyetemekre való továbbtanulás elősegítésére. 2021 szeptemberétől kibővült az ösztöndíjasok létszáma. Középfokú iskolánként a korábbi 4 tanuló helyett akár 12 tanuló is részesülhet ösztöndíjban. 2011 és 2023 között 7 nemzetiség (cigány/roma, horvát, német, román, szerb, szlovák, szlovén) összesen 399 tanuló részesült több mint 321,6 millió forint értékű ösztöndíjban.

A 2010-es választásokat követően megalakuló új Országgyűlés kiemelt célként tűzte ki maga elé a velünk élő nemzetiségek kultúrájának, anyanyelvének és közösségi jogainak, valamint a hazai nemzetiségi közösségek megmaradásának, és értékteremtő munkájának támogatását.

A kiemelkedő anyagi támogatás mellett az új kormányzat a hazai nemzetiségek értékének elismerése érdekében átfogó jogszabályi változtatásokat vezetett be.

Magyarország Alaptörvényének XXIX. cikke (1) bekezdése kimondja, hogy: „A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők. Minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgárnak joga

A Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium „Tamburica” táncsoportjának végzős diákjai

Rusz Milán Jászai Mari-díjas színművész, rendező és író, a Magyarországi Szerb Színház igazgatója

van önazonossága szabad vállalásához és megőrzéséhez. A Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználathoz, a saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz.”

Az Alaptörvény szellemében megalkotásra került a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény, amely az Országgyűlés szándéka szerint a hazai nemzetiségekre a továbbiakban már nem kisebbségekként hivatkozik, hanem sokkal helyesebben és kifejezőbben nemzetiségekként.

A törvény bevezette a nemzetiségi szószólói rendszert, amely tényleges parlamenti jelenlétet biztosított a nemzetiségi közösségek képviselői számára. Sőt, a kedvezményes kvótának köszönhetően 2018-ban, valamint 2022-ben immár második alkalommal is német nemzetiségi listáról nemzetiségi képviselő kerülhetett az Országgyűlésbe Ritter Imre személyében.

A képviseleti rendszer átalakítása mellett ma már kijelenthető, hogy a magyarországi nemzetiségek a magyar politikai közösség tagjaiként, a gyakorlatban is részt vesznek a törvényalkotási munkában a Magyarországi Nemzetiségek Bizottságában, amely az Országgyűlés állandó bizottsága.

Az évek során a Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága a nemzetiségeket érintő szabályozások tekintetében több módosítási kezdeménnyel élt. A kormányzat és a Bizottság együttműködésének és közös munkájának jó példája, hogy a nemzetiségi törvény legutóbbi két módosításáról szóló törvényjavaslat a Bizottsággal közösen került előkészítésre, majd a Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága nyújtotta be az Országgyűlésnek.

A jól működő, támogató nemzetiségpolitika segíti, hogy élő, valóságos nemzetiségi közösségek alakuljanak és működjenek hazánkban. Ezt az elmúlt tizenkét év eredményei tökéletesen igazolják. Elengedhetetlenül szükséges azonban a nemzetiségi közösségek országos és helyi szintű kitartó, alázatos és sokszor küzdelmes munkája, amely záloga a hazai nemzetiségek megmaradásának. Ezen munkához a magyar állam, az Országgyűlés és a Kormány, ahogy az eddigiekben, úgy a jövőben is igyekszik a lehetőségeihez képest minden támogatást biztosítani.

Dr. Fürjes Zoltán egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkár ünnepi beszéde

Az évfordulók, különösen a kerek és minél nagyobb számot magukban hordozók, kiemelt eseményei életünknek. Gondoljunk csak a születésnapokra! Ilyen alkalmakkor megszokott, hogy ünnepeket szervezünk, amire meghívjuk szeretteinket, barátainkat, mindazokat, akikkel szeretnénk közösen ünnepelni. De ünnepelni nemcsak a személyes életünk eseményeit szoktuk, hanem közösségi életünknek is vannak olyan emblemikus momentumai, amelyek méltók a megemlékezésre, az ünneplésre. Ezért vagyunk ma is együtt. Azért, mert harminc évvel ezelőtt történt valami olyan, amire közös örömmel és közös büszkeséggel tekintünk vissza: megszületett a modern magyar demokrácia nemzetiségi politikájának elvi és gyakorlati alapjait rögzítő és kifejező 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól.

Utazzunk kicsit vissza az időben! Magyarország és egész Közép-Európa éppen csak lerázta magáról a szovjet igát. 1993-ra már talán kicsit alább hagyott a rendszerváltás lelkesedése, mert szembejött a valóság: gazdasági nehézségek, munkanélküliség, áremelkedések, kárpótlási kérdések (kiket és milyen mértékben és módon illessen meg kompenzáció a kommunista államhatalom bűneiért), a demokratikus átalakulás nehézségei és nem utolsósorban a kommunista államhatalom bár

meggyengült, de hatalmi pozícióit feladni mégsem akaró képviselőinek újbóli megerősödése. Olyan hatások voltak ezek, amelyek 1994-ben még a visszarendeződés rémét is felvetették, hiszen akkor kétharmados többséghez jutott a Magyar Szocialista Párt által vezetett kormánykoalíció. Ekkor még mindig inkább keletiek voltunk, mintsem nyugatiak. Még mindig Trabantok, Wartburgok, Daciák és Ladák pöfögtek az utcákon a még le sem zárt múlt velünk élő mementóiként. Röviden: 1993-ra mintha kicsit alábbhagyott volna a rendszerváltás lendülete.

A magyar rendszerváltoztatásnak, a magyar demokráciának volt még egy nagy adóssága. Ha úgy tetszik, saját magával szemben. Mégpedig a nemzetiségek sorsának szabályozása, a velünk élő, valamely nemzetiséghez tartozó honfitársaink személyes és közösségi jogainak biztosítása. Fontosnak tartom itt, e ponton leszögezni, hogy amikor egyéni és közösségi nemzetiségi jogok biztosításáról beszélek, akkor nem pusztán száraz paragrafusok megalkotására gondolok. Ezen jogok biztosítása ugyanis egyrészt tükör, másrészt esély.

A magyar nemzetiségi törvény tükrözi a többségi társadalom, a magyar állam hozzáállását nemzetiségi közösségeinkhez. Ezért nagyon fontos, hogy mit tartalmaz a törvény betűje, de még inkább az, hogy mi valósul meg abból, milyen gyakorlat bontakozik ki a törvény szellemisége alapján.

Másrészt, a jogi keret esélyt jelent. Esélyt a nemzetiségi identitás felismerésére, elfogadására, megélésére, továbbadására. Ez egy nagyon komoly esély. Olyan, ami sokáig nem adatott meg a magyarországi nemzetiségeknek, és sok helyütt ma sem – még akár Európában sem – adatik meg a honos nemzetiségi csoportoknak.

Tudjuk, és büszkék vagyunk rá, hogy a világ első nemzetiségi törvényét mi alkottuk meg 1868-ban. Előremutató rendelkezéseket tartalmazott ez a törvény, de az akkori politikai helyzetben nem fejthette ki teljes egészében áldásos hatását. Hiszen ekkor eszméltek Magyarország nemzetiségei, de ez volt a hosszú álomba kényszerített magyarság nemzet tudatának ébredési időszaka is. Versenyhelyzet alakult ki egy soknemzetiségű országban, amely egyben egy birodalom része és így módon a birodalmi politika (oszd meg és uralkodj!) áldozata, terepe is volt.

A XX. század sötét éveket hozott a magyar nemzetiségpolitikában is. Gondolok itt elsősorban a II. világháborút követő évekre: az évszázadok óta itt és velünk élő német honfitársaink kitelepítésére, a csehszlovák-magyar lakosságcsere, majd a nemzetiségi kérdés állami szintű agyonhallgatására, a csendes asszimilációra.

A kommunista rezsim értékrendjét jól tükrözte, hogy a nemzetiségi joganyag miniszteri rendeleti szintre süllyedt, és a jogásznyelven megfogalmazott hangzatos elvek nem léptek túl az azokat hordozó papír valóságán. Újabb rövid összegzésként elmondható, hogy Magyarország a trianoni tragédia és a II. világháború után is soknemzetiségű ország maradt, és az ma is. Erről a kétségtelen tényről azonban az államhatalom sokáig, évtizedekig nem volt hajlandó tudomást venni. Ez pedig komoly károkat okozott a hazai nemzetiségi közösségek életében. Ezért is volt fontos, hogy 30 évvel ezelőtt újra törvény születessen a nemzetiségek jogairól. Ezért volt fontos, hogy a legfőbb jogalkotó kimondja, a jog nyelvén beleüvöltse a mesterséges csöndbe, hogy a velünk élő őshonos nemzetiségek államalkotó tényezők! Az elmúlt harminc év ennek az oly egyszerűen hangzó tételmondatnak a kifejtéséről, valósággá válásáról szólt. És erről kell szólnia a jövőnek is!

Ezért alakulhattak meg a helyi és országos nemzetiségi önkormányzatok. Ezért szaporodnak még ma is a nemzetiségi köznevelési intézmények. Ezért van országgyűlési képviselőnk a magyarországi nemzetiségeknek szószólóikon keresztül. Ezért támogatja a Kormány a nemzetiségi közösségi programokat. Ezért van saját médiájuk az egyes nemzetiségeknek. Ezért építenek állami támogatásokból iskolákat, közösségi tereket, óvodákat. Ezért állítanak emlékműveket történetük

Juhász Endre autentikus örmény hangszeren, dudukon mutatott be tradicionális örmény népzénet

Az Eleki Román Hagyományörző Táncgyűlés

felemelő vagy éppen tragikus eseményeinek. Ezért emlékeznek és emlékezhetnek nemzetiségeink a múltjukra. Ezért dolgozhatnak a jövő nemzetiségi közösségeinek felépítésén. Ezért mutathatják meg önmagukat önmaguknak és nekünk, a többségi társadalomnak.

Egy gálaműsor előtt hadd legyen ez a kulcsszó: megmutatni! Megmutatni, bemutatni valamit az mély tartalmat fed: nem egyszerűen csak láthatóvá tételt jelent, hanem a részletek, a mélységek feltárását; a színek kihangsúlyozását, a dallamok fülbe lopását, az ízek feledhetlenné tételét, a visszaidézés vágynak felkeltését. Hiszem, hogy az előttünk álló gálaműsor éppen ilyen bemutatása lesz a 13 őshonos magyarországi nemzetiségnek. Ehhez kívánok Önöknek jó szórakozást, megismerést, ünneplést! Isten áldja Önöket!

Dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet nemzetiségi ombudsmanhelyettes

Dzindzisz Jorgosz, dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet és Varga Szimeon

Az eseményen, mely egyben személyes múltidézés is volt, dr. Szalayné dr. Sándor Erzsébet nemzetiségi ombudsmanhelyettes kiemelt vendégként vett részt.

Örömmel vettem részt az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége és a Magyarországi nemzetiségek bizottsága által szervezett eseményen. Az Országgyűlés 1993. július 7-én fogadta el a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló 1993. évi LXXVII. törvényt. A jogszabály 30 évvel ezelőtti megszületését korábban nem tapasztalt, széles körben folytatott és alapos szakmai munka, valamint kiterjedt tudományos és politikai egyeztetés előzte meg az akkoriban aktív kisebbségi civil szervezetek, az ügy iránt elkötelezett szakértők és kimagasló nemzetiségi személyiségek kitartó tevékenységének köszönhetően. Az előkészítő munka központi fóruma a *Doncsev* Toso által vezetett Kisebbségi Kerekasztal volt.

A törvény társadalmi és szakmai elfogadottságát, valamint a kisebbségi jogvédelem melletti kiállást és a széleskörű egyetértést az elfogadás körülményei is visszaigazolták: hatpárti megegyezés eredményeképpen szinte egyhangú, 96,5%-os többséggel az Országgyűlés útjára bocsátotta a maga nemében nemzetközi összehasonlításban is egyedülálló szöveget.

Hollerné Racskó Erzsébet,

az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége elnökének köszöntője

A mai nap apropóján, a kisebbségi törvény 30 éves születésnapján visszatekintünk egy kicsit a múltba, visszatérünk egy mérföldkőhöz, amely megteremtette a nemzetiségi intézményrendszer létrehozásának és működtetésének jogi kereteit, és amely nélkül ma sem helyi, sem országos nemzetiségi önkormányzatok nem léteznének, és képviselőink sem foglalnának helyet az ország házában.

Az Országgyűlés 30 évvel ezelőtt, 1993. július 7-én fogadta el a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvényt. A jogszabály elfogadása egy hosszabb folyamat eredménye volt, amelynek során a nemzetiségi közösségek megfogalmazták elvárásaikat, javaslataikat és a kormánnyal, a politikai képviselettel való egyeztetések során nyerte el a törvény végső formáját. Ez az időszak a nemzetiségi közéletben is a demokratizálódás időszaka volt, amikor sorra alakultak új szervezetek és korábban nem tapasztalt pezsgés, lelkesedés, optimizmus jellemezte a légkört. A hosszú előkészítő folyamat eredményeképpen, a teljes politikai spektrum csaknem egyhangú támogatásával megszülető törvény 13 őshonos kisebbséget ismert el. 125 évvel az *Eötvös* József által szerkesztett 1868-as nemzetiségi törvény után ez volt az első jogszabály Magyarországon, amely részletesen szabályozza az itt élő nemzetiségek jogait. Rögzítette az egyéni és kollektív jogokat, megte-

remtette a nemzetiségi önkormányzati rendszer jogi kereteit és létrehozta a nemzetiségek jogainak érvényesülését felügyelő ombudsman intézményét. Mindezek a feltételek a törvényalkotók reményei szerint hozzájárulnak a közösségek érdekeinek érvényesítéséhez, identitásuk erősítéséhez, nyelvük és kultúrájuk megőrzéséhez, hagyományaik ápolásához.

Az országos nemzetiségi önkormányzatok képviselői és a parlamenti bizottságunk tagjai egyetértettek abban, hogy méltó módon kell megemlékeznünk erről a mindannyiunk életét formáló mérföldkőről. Megszólítottuk mindazokat, akik közösségeink részéről több mint három évtizeddel ezelőtt hozzájárultak a törvény megszületéséhez. A meghívottak között vannak a jogszabály előkészítésében részt vevő országgyűlési képviselők, szakértők, a kormányzat részéről a múltban és jelenleg a nemzetiségi területet felügyelő kormányzati vezetők, kisebbségi biztosok és a nemzetiségek anyaországait képviselő diplomaták. Velünk ünnepelnek – hogyan másképp: a színes nemzetiségi kultúrából összeállított csokorral – nemzetiségi közösségeink civil szervezeteinek, intézményeinek képviselői is. Célunk volt az is, hogy alkalmat teremtsünk az újbóli találkozásra, az emlékek felidezésére.

Az elmúlt harminc év alatt hosszú utat tettünk meg. Formálódtak a választások és a nemzetiségi önkormányzati rendszer működésének szabályai, megteremtődtek az intézmények létrehozásának pénzügyi feltételei először az országos, majd a helyi nemzetiségi önkormányzatok számára is. Megszületett a harminc évvel ezelőtt elfogadott törvényben lefektetett országgyűlési képviselet is, amely további eszközként szolgál a nemzetiségi érdekképviselet terén. Ugyanakkor mindannyian részesei vagyunk a jogi környezet folyamatos alakításának, a változó feltételek által megkívánt állandó alkalmazkodásnak, fejlődésnek, melyben partnereink az Országgyűlés és a kormányzat itt ülő képviselői és természetesen civil szervezeteink is. Köszönjük elkötelezett munkájukat, támogatásukat.

A magyarországi nemzetiségek ünnepi gálaműsorának gazdag programját a Nemzetiségekért Díjjal is kitüntetett szlovák *Ozvena kórus* nyitotta meg, majd *Juhász Endre* autentikus örmény hangszerezen, dudukon mutatott be tradicionális örmény népzenei. A Szentmártoni bál tánckoreográfiát a *Sankt Martin Német Nemzetiségi Táncsoport* tagjai adták elő.

Három fiatal lány, *Pap Lili* és *Nika*, valamint *Katona Viktória*, a Bolgár Nyelvoktató Nemzetiségi Iskola tanulója és a *Roszica Néptáncgyűttes* tagjai egy bolgár népdalcsokorral képviselték nemzetiségüket. A Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium HOSIG „*Tamburica*” táncsoportjának végzős diákjai bunyevác táncokat mutattak be.

A *Porabski Trió* (Rába-vidéki Trió), a magyarországi szlovének új formációja három szlovén dalt adott elő. A 2003-ban alakult „*Ruszinok*” folklóregyűttes tagjai, *Tivadar Anasztázia* és *Alexandra* egy ruszin népdalcsokorral léptek fel *Bacsi János* zongorakísérésével.

A szerb nemzetiség képviseletében *Rusz Milán Jászai Mari*-díjas színművész, rendező és író, a Magyarországi Szerb Színház igazgatója *Milosevits Péter* két versét adta elő.

Kohán Nikolett énekművész és *Horváth Kornél* zongoraművész három lengyel dallal lépett fel. *Menyhért Vanessza* autentikus cigánytánc előadásával lepte meg a közönséget, majd a *Helidonaki Görög Hagyományörző Gyermekek- és Ifjúsági Táncgyűttes* Makedón táncok bemutatója következett. Ezután három ukrán zenész lépett a színpadra: *Schur Aleksandr* tárogatón és szaxofonon játszott, *Karpovics Okszana* és *Mendenczi Roman* énekesek ukrán dalokat adtak elő. Végül az *Eleki Román Hagyományörző Táncgyűlés* varázsolt fergeteges hangulatot a színpadra.

Kohán Nikolett énekművész három lengyel dalt adott elő

Somogyi Zsuzsanna és Balányi Klára felvételei

Az elmúlt 30 év képekben, emlékezésekben

A Széphárom Közösségi Tér galériájában 2023. december 7. és 2024. január 26. között került megrendezésre a „**Nemzetiségi művészet Magyarországon**” című kortárs csoportos kiállítás. Az 1993-ban elfogadott kisebbségi törvény 30. évfordulója alkalmából a Bolgár Kulturális Fórum Egyesület szervezte meg a tárlatot. Magyarországon először került sor olyan nemzetiségi kiállításra, amelyen a tizenhárom magyarországi őshonos nemzetiséghez tartozó hivatásos kortárs képző- és iparművészek együtt vettek részt. Több mint negyven művész állított ki. A kiállítást **dr. Feledy Balázs** művészeti író nyitotta meg. Az eseményen a **Mitrio Jazz Zenekar** működött közre.

Köszöntő beszédében *Vladimirova Milena*, a Bolgár Kulturális Fórum elnöke, képző- és iparművész a közös projekt jelentőségét hangsúlyozta:

„A Magyarországon élő különböző népcsoportok nemcsak magukkal hozták és megőrizték saját kultúrájukat, nyelvüket, hagyományait, hanem továbbadják, megismertetik másokkal is, részesei a magyar kulturális életnek. Az azonos nemzedékhez tartozó nemzetiségi művészek sorsa szorosan összefonódik a befogadó ország kultúrájával és múltjával. A közös sors eredményeként létrejövő alkotások a művészeti kifejezések változatos szellemiségét és megnyilvánulásait testesítik meg. Alkotóik számára az anyaországi és a magyar kultúra egyaránt formáló hatással bír, és ez a kettős kulturális befolyás alakítja művészi életútjukat. A különböző művészeti ágakban tevékenykedő nemzetiségi kötődésű képzőművészek, iparművészek, írók, színészek zene- vagy táncművészek alkotómunkájukkal hozzájárulnak a magyar nemzeti kultúra gazdagodásához, de sokszínűbbé és teljesebbé teszik a közös európai kultúrát is. Elmerülve a műalkotások mélyebb rétegeibe, felfedezhetjük a sajátos művészeti kifejezésekben megbúvó egyedi stílusokat, nyelvet, hagyományokat, etnikai gyökereket és népszokásokat, vagyis a nemzetiségi művészet sokszínűségét. A művek által kiváltott érzelmek megmutathatják, hogy valóban rábukkantunk-e valami kiemelkedőre, és arra ösztönözhetnek, hogy osszuk meg a felfedezés örömét. Minél mélyebbről fakad egy művész ihlete, annál inkább megfigyelhető művészetének kötetlensége és szabadsága. Az alkotó döntésén múlik, hogy szenzitív, realiztikus vagy éppen absztrakt módon közvetíti-e gondolatait. A művészet kifejezi a kulturális sokszínűséget, fontos szerepet játszik a tudás megosztásában és a párbeszéd ösztönzésében szerte a világon. Az élet eseményeire reflektáló és az azokat formáló művészet nem ismer határokat. A nemzetiségi művészek nemzedékről nemzedékre öröklődő tudása a leendő művészek közös ismereteit gyarapítja. Amennyiben az alkotókat és a művészeti szabadságot segítő és támogató légkört teremtünk, a művészet fejlődésének előmozdítása eszköz lehet egy szabad és békés világ létrejöttéhez.”

A kiállító alkotók: *A. Bak Péter, Ázbej Kristóf, Bódi Barbara, Csörgey Turi Mária, Damó István, Dokmáni-Pistyur Gabriella, Farkas Noémi, Ferkovics József, Frömmel Gyula, Gendova Miroljuba, Gyécsek József, Gyurity Milán, Ilykó Andrea, Joannidou Thomai, Kammerlohr-Kováts László, Kiss Adél, Kleinheincz Magdolna, Kovács Johanna, Laukó Pál, Lonovics László, Maevszka-Koncz Borjana, Manajló András, Manajló-Prihogyko Viktória, Manyák Mariola, Matzon Ákos, Najgyonov Vladiszlav, Nemes Aurélia, Neuberger István, Novák Attila, Oroján István, Orosz Klaudia, Papp Hajnal, Piars Tomasz, Pistyur Imre, Puha Péter, Stavarache Nicoleta, Szmolár Sándor, Szűcs István Miklós, Ullmann Katalin, és Vladimirova Milena* voltak.

A projekt megvalósulásában a kiállító művészek mellett részt vettek a különböző kulturális szervezetek, az országos nemzetiségi és helyi önkormányzatok, a Széphárom Közösségi Tér, a Bolgár Kulturális Fórum, valamint az Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárság, a Magyar Művészeti Akadémia, a Terézvárosi Bolgár

Önkormányzat, a Kecskeméti Bolgár Nemzetiségi Önkormányzat és Újbuda Bolgár Önkormányzata.

Emlékezés a Kisebbségi Kerekasztal működésére

A kiállítással párhuzamosan, a kisebbségi törvény harmincadik évfordulójához kapcsolódóan 2023. december 14-én a magyarországi nemzetiségeket képviselő írók, költők, szociológusok és kutatók kerekasztal-beszélgetésen vettek részt a Széphárom Közösségi Térben a Bolgár Kulturális Fórum szervezésében. Az estet *Németh Zsolt*, az Országgyűlés Külügyi Bizottságának elnöke nyitotta meg, majd *dr. Török Tamás* titkárságvezető *dr. Szalayné dr. Sándor* Erzsébet nemzetiségi ombudsman-helyettes szavait tolmácsolta. Bevezető beszédében *dr. Doncsev* Toso író, műfordító, a Kisebbségi Kerekasztal volt elnöke, a Bolgár Kulturális Fórum tiszteletbeli elnöke a harminc évvel ezelőtti, a kisebbségi törvényt előkészítő munkát, annak körülményeit idézte fel:

„Az első szabad országgyűlési választások után a kelet-közép-európai, korábbi szocialista országokban döntő mértékben megváltozott az alkotó értelmiségiek helyzete és szerepe. A polgári és politikai szabadságjogok formális megvalósulásával lényegében megszűnt az a „hősi bárd” szerep, amellyel korábban a diktatúra ellen léptek fel, és a totalitárius rendszert a nyugati emigrációból bíráló értelmiségi pozíciója is elvesztette időszerűségét. A rendszerváltozást előkészítő értelmiségiek egy része az új kormányzati hatalom, illetve az ellenzék képviselőivé vált, mások pedig a hivatásos, érdekelvű pártpolitizálást nem tartva összeegyeztethetőnek a független értelmiségi léttel, kivonultak a közéletből. Nyilván a kelet-európai sajátos társadalmi fejlődés eredményezte azt, hogy a képzőművészetnek, az irodalomnak, s különösen a költészetnek korábban kényszerűen is társadalompolitikai feladatokat kellett magára vállalnia. A diktatúrák nem tűrik a vélemények szabad megnyilatkozását, s ezért az igazság kódoltan jelent meg – metaforák, allegóriák közvetítettek politikai üzeneteket. Ma már nem kell keresnünk képek mögé, sorok közé bújtatott hitvallásokat, hiszen az eltérő álláspontok és értékek nyíltan és nyilvánosan csatázhatnak. Az alkotó értelmiségi a művészet áttételes eszközeivel, de publicisztikával és személyes korteskedéssel is hallathatja hangját közügyekben.

Sajátos változások kísérhetők nyomon a hazai nemzetiségek életében is. A társadalmi törekvések két irányból jelentkeztek: kormányzati oldalról és a kisebbségi társadalom felől. Egyszerre támadt igény mindkét oldalról a kisebbségi jogok törvénybeiktatására és a kisebbségi intézményrendszer bővítésére és fejlesztésére. Az önszerveződésben, az érdekérvényesítésben, a kormánnyal és a politikai pártokkal folytatott tárgyalásokban a kisebbségi értelmiségieké volt a vezető szerep. A rendszerváltás lehetőséget nyújtott új, sokszínű szerveződésekre, civil és művészi csoportosulások megalakulására. Harminc évvel a kisebbségi törvény elfogadása után immár több ezer nemzetiségi származású honfitársunk vállal tevékeny részt az önkormányzati közéletben. A kisebbségi értelmiség feladata megnövekedett, megsokszorozódott. Közéleti szereplőként, szakértőként és alkotóként is egyszerre kell helytállnia. Másrészt léthelyzetéből eredő kettős vagy inkább hármas kötődése – a nemzetiségi közösség, a többségi társadalom és az anya-

Lásztity Péró és Fuhl Imre

nemzet – háromszögében kell vállalnia küldetését. Az anyanemzet és a többségi nemzet vonatkozásában is az emberi teherbíró képességet meghaladó az az igény, hogy két kultúra között legyenek kapcsolatteremtők, építsék a szellemi hidakat, harcoljanak indulatok és ellentétek ellen. Minden művészen munkálkodik az a kihívás is, hogy az általa ábrázolt világ révén nyomot hagyjon maga után, és ne csak egy marginális szerzői csoportosulásból magasodjék ki, hanem tekintélyt vívjon ki hazája és anyanemzete művészei körében is. De elsősorban mégis csak az övéihez, sorstársaihoz kell szólnia, az övéit kell műveiben megjelenítenie, mert a szűkebb közösségetől várja minden ember az elismerést, és ők számítanak arra, hogy a közülük lévő emberi iránymutatást ad, önbizalmat, hitet sugall. E sokrétű megfelelési igényben és kényszerben még nem is szóltunk arról, hogy maga a mű milyen vajúdás révén születik: a termékenyítő kapcsolatok és kölcsönviszonyok egyszerre ösztönzői és akadályai is a saját kifejezőmód, a saját formanyelv megtalálásának.

Meggyőződésem, hogy a hazai nemzetiségek művészei nem háríthatják el maguktól saját tehetségükből fakadó kötelezettségüket, s nem fordíthatnak hátat közösségüknek. Akarva-akaratlanul politizálniuk kell a kisebbségi műhelyek, a kisebbségi-nemzetiségi művészeti kultúra, a tudományos kutatás működéséért, gazdagodásáért, tevékenységükkel kell bizonyítaniuk a többségi társadalom, az anyanemzet és az egyetemes emberi kultúra előtt műalkotásaik értékét” – mondta dr. Doncsev Toso.

Doncsev Toso, Schuth János, Sutarski Konrád és Szondi György

A nemzetiségeket képviselő művészek, kutatók – közülük többen a Kisebbségi Kerekasztal tagjai – az egykori helyzet elemzése mellett, tudományos munkájukról, művészeti tevékenységükről, nemzetiségük egy-egy művészeti csoportjáról, szervezetéről szoltak, továbbá személyes vallomások is elhangoztak arról, hogyan élik meg identitásukat. Az est moderátora dr. Menyhárt Krisztina egyetemi docens, a Bolgár Kulturális Fórum elnökhelyettese volt. A görög nemzetiséget Dzinđisz Jorgosz történész, a horvát nemzetiséget Karagity Mijo író, korábban az Országos Horvát Önkormányzat elnöke képviselte. Sutarski Konrád lengyel költő „Mit hozol, XXI. század?” című írásából olvasott fel részleteket, melyben felhívja a költőket, írókat a közös évezredes értékrend védelmére. Dr. Szondi György bolgarista, kutató, műfordító, a Napkút Kiadó alapítója a nemzetiségek és a többségi társadalom kapcsolatáról osztotta meg gondolatait. Schuth János újságíró, a Magyarországi Német Írók és Képzőművészek Szövetségének elnöke a szövetség munkáját ismertette megalakulásától a legfrissebb eseményekig. Diramerján Artin, az Urartu Örmény Színház produkciós vezetője a Hotel Jereván című darab egyik jelenetére utalva fejtette ki gondolatait a nemzetiségek együttéléséről, tevékenységükről. A roma nemzetiséget Bódi Barbara festőművész képviselte, aki a kiállításon látható nagy erejű alkotását mutatta be, a kerekasztal-beszélgetésen pedig a romák képzőművészetben elfoglalt szerepéről írt értekezéséből olvasott fel. Berényi Mária költő, a Magyarországi Románok Kutatóintézetének vezetője levélben küldte el gondolatait és egy versét. Lásztity Péró, a Szerb Intézet igazgatója, 1991-1995 között a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Kerekasztalának titkára az elmúlt harminc év feladataira visszanézve elmondta, hogy a szerbek a magyarországi nemzetiségek között egyedülként 1948-ig rendelkeztek autonóm felekezeti oktatási rendszerrel, 1990 után tehát ezen a téren volt már történelmi előképük, tapasztalatuk. Ezután a szlovák nemzetiséget képviselve Fuhl Imre költő beszélt a nemzetiségi önazonosságról, majd Mukics Dusán szlovén újságíró, költő, műfordító osztotta meg fiatalkorát végigkísérő önazonosság-keresését, döntését a kettős identitás mellett. Végül az ukrán nemzetiség nevében Olasz-Hartyányi Nikoletta újságíró, a Rondó nemzetiségi műsor szerkesztője szolt arról, hogy életében mit jelent ukrán nemzetiségi származása.

Mukics Dusán

Ljubljana – ahogy én láttam

(részletek)

Mukics Dusán első hosszabb lélegzetvételű írása a *Ljubljana skoz' moja očala/Ljubljana skaus aukole moje* című önéletrajzi regénye. A könyvet a Magyarországi Szlovének Szövetsége és az anyaországi ARGO Kulturális Egyesület adta ki 2022-ben, egy kötetbe szerkesztve a szlovén irodalmi nyelvi és a rábavidéki tájnyelvi változatot. Az egyetemista évekről és az identitáskeresésről szóló visszaemlékezés 2023-ban Triesztben elnyerte a Feltámadás Díjat. Címe ekképpen fordítható magyarra: *Ljubljana – ahogy én láttam*. E könyvből adunk közre néhány részletet.

I.

Te nem rábavidéki, hanem magyarországi szlovén vagy – mondogatta gyermekkoromban többször az édesanyám. Ez a megkülönböztetés sokak számára szokatlannak vagy akár értelmetlennek is tűnhet, nagy jelentőséget nyer azonban annak a ténynek az ismeretében, miszerint szüleimmel a vasi megyeszékhely, Szombathely magyar nyelvű tengerében mindig szlovén irodalmi nyelven és nem rábavidéki tájszólásban beszélgettünk.

Szüleim a múlt század hetvenes éveinek végén Ljubljánában végeztek el az egyetemet, egyebek mellett szlovén nyelvtanári képzettséget szerezve, ezért természetes volt az elhatározásuk: Szlovéniában finomra csiszolt nyelvtudásukat hazatérésük után is gyakorolják és át is adják azt egyszülött fiuknak.

A hazai szlovén tájnyelvvvel ugyanis rögtön akadályokba ütköztünk volna, ha a „hűtőszekrény” tartalmáról érdeklődünk, vagy ha a szüleimtől karácsonyra gyermekálmaim „rollerét” kérem. A probléma még inkább elmélyült volna középiskolás éveim során, a szegényes rábavidéki nyelvjárásban ugyanis nagyon nehezen társalogtunk volna a nekem oly kedves „könyvtárról” vagy „számítógépről”.

Sokáig a „két szlovén nyelv” közötti különbség miatt rábavidéki rokonaimmal kénytelen voltam magyarul társalogni. Ez elkerülhetetlen volt a nagybátyáimmal és nagynénéimmal, a keresztapámmal és keresztanyámmal, sőt még a nagyszüleimmel való kommunikáció során is. Mindezek ellenére éreztem, hogy az általuk beszélt nyelv nagyon hasonlít az anyanyelvemre, és ha kicsit odafigyelek, többnyire meg is értem azt.

Én nem tudok úgy beszélni, mint maguk – panaszkodtam egy alkalommal magyarul keresztanyámnak. Ő ugyanezen a nyelven válaszolt: „Dehogynem, te még jobban tudsz, mint mi.” Ezek a szavak erőteljes nyomot hagytak az emlékezetemben, mint ahogyan az is, hogy a muraavidéki ismerősök a szüleimet szüntelenül heccelték: „Ti a Rábavidéken miért beszéltek krajnai nyelven?”

Fiatal éveimben Szlovénia számomra az ideálok országa volt. Ljubljánában élt a szüleim számos barátja és a kedvenc nagynéném is a

Mukics Dusán (1981) a ljubljánai egyetem szlovén-történelem-informatika szakán diplomázott. 2007-ben lett a Slovenski utrinski televíziós magazin szerkesztő-riportere, 2022 óta felelős szerkesztője, továbbá a Porabje szlovén hetilap tudósítója. Több nyelvről fordít verseket és prózát rábavidéki szlovén nyelvjárásra, az utóbbi néhány évben pedig önálló lírai és elbeszélő művekkel is jelentkezett szlovén tájszólásban és irodalmi nyelven.

szlovén fővárosban lakott. Nyáron általában többnapos látogatásokra indultunk az anyaországba, amelynek eközben megismerhettem minden rejtett zugát, Maribortól Piranig és Kranjska Gorától Brežicéig. Mindenütt megdicsérték a szép szlovén nyelvtudásomat, de én persze tudtam, hogy az elismerés elsősorban a szüleimet illeti.

II.

Világéletemben tehetségtelen voltam a konyhai feladatokhoz. Ezért különösen örültem annak, hogy az egyetemi város közepén egy menza működött. Ottlétem első évében ebédidőben szinte végtelen sorok kígyóztak az épület előtt, és csak később tudtam meg, hogy lényegében nálunk étkezett Ljubljana minden szegény és gazdag lakója.

A szlovén fővárosban az egyetemista ételjegyeket még a szocialista korszakban vezették be, a hallgatóknak ugyanis állítólag „emésztési zavarai” voltak. Azokban az időkben az ifjúság a kedvezményes árú ételek mellett a kuponokért cserébe olcsóbban juthatott alkoholos italokhoz is, a dohányáruról nem is beszélve.

Ottlétemkor a kínálatot az élelmiszerekre korlátozták, kezdetben azonban ide tartozott még a túrós rétes, a joghurt és más hideg ételek is. A menza előtti hosszú sorok magyarázata abban rejlett, hogy az ebédeknél még nem ellenőrizték a diákigazolványokat. Amikor bevezették ezt a szabályozást, egyszer csak eltűnt a várakozók nagyobbik része. Viszont sokszor konfliktusokhoz vezetett, hogy a pénztárosok nem merték elég határozottan kérni az iratokat. Emiatt éveig komor, fekete bomberdzsekis biztonsági őrök strázsáltak a kasszáknál.

A szlovén konyhaművészet erősen eltért a magyartól, amelyhez addig hozzászóltam. Egy ljubljanoi ebéd alkalmával mindig jóval több főtt zöldséget kaptam, mint a szombathelyi diákmenzákon. A legszórakoztatóbb az volt, amikor úgynevezett „magyaros ételeket” kínáltak. A „cigánypecsenye”, amit itthon fokhagymás-szalonnás sertéssültként ismerünk, a szlovén szakács értelmezésében savanyú uborkamártással tálalt kotlett volt. Az „Esterházy-szelet” sem hasonlított még körülbelül sem a magyar eredetijére. Amikor ezt szóvá tettem a hórihorgas felszolgálónak, átirányított a mogorva szakácshoz, aki elvette a kedvem a további okoskodástól.

III.

Napi nyolc órát tolmácsolni – persze szünetekkel, de majdnem egy héten keresztül folyamatosan – nagyon megterhelő dolog volt. Az ötödik-hatodik napon már sokszor azon kaptam magam, hogy angolul gondolkodom és magamat fordítom szlovén nyelvre.

A tolmácsolás olyan nyelvtanfolyam, amelyet neked fizetnek – fogalmaztam meg a bölcsességet az akkori élményeim alapján. A munkám során valóban rengeteg tapasztalatot szereztem, angol és szlovén nyelvi tudásom pedig rendkívül elmélyült.

A főnököm, Henk, módfelett kedvelte a vörösbort, minden este legurított legalább kettő, de inkább három litert belőle. Eközben gyakran kellemetlenkedni kezdett és többször becsmérelte a megrendelőink feleségeit, ráadásul a férjek jelenlétében. Szakmai tudása (illetve showman-sége) azonban nyomott annyit a latban, hogy ezt elnézték neki.

Egy fagyos téli reggelen szállásadónk ingerülten dörömbölt Henk ajtaján, mondván, hogy a felbőszült szomszéd keresi, mivel a garázsa előtt parkolta le az autóját. Holland munkaadóm kelleetlenül kíváncsi volt az ágyából és csodálkozva megállapította, hogy egyik zsebében sem találja a kocsija kulcsait. Az előző este megint „azok egyike” volt, ráncoltam össze én is a homlokom.

Ormótlan amerikai autónk valóban keresztben állt az idegen udvaron, a ház tulajdonosa pedig a haját tépte és rendőrséggel fenyegetőzött. Egy hangyányi türelmet kértünk tőle, a kulcsok azonban délutánra sem lettek meg. Kétségbeesetten felhívtuk Henk budapesti asszisztensét, hozza el nekünk a tartalék kulcsokat.

Aznap feszült hangulatban teltek az előadások, de hétórás vezetést követően az asszisztens végre leparkolt a bohinji szálloda előtt. Henk megkönnyebbülten állította odébb az autóját és jófajta vörös nedűvel le is öblítette a torkát. Mielőtt azonban fújhatott volna egyet, az étterembe belépett a szemináriumot megrendelő biztosítótársaság vezetője.

– *Henk, ez nem a maga zakója? A szobámban találtam, de bizonyosan nem az enyém... És még valami... Autókulcsok vannak a jobb zsebében...*

IV.

Akkoriban már régóta kínozott a vágy a régi otthonom iránt. Először ugyan furcsa volt, de a hazatérésem után viszonylag gyorsan hozzászoktam, hogy körülöttem mindenki magyarul beszél. Ismerős szürke háztömbök üdvözöltek a munkásnegyedek közepén, a szülővárosom utcáit járó embereknek hozzám hasonló volt az észjárásuk. Hazaérkeztem.

Amikor később – már újságíróként – elgondolkodtam nyugtalan, ám mégis termékeny szlovéniai egyetemista éveimen, elégedetten csettintettem a nyelvemmel: hét éven át valóban azokkal a tudományokkal foglalkozhattam, amelyek a legjobban érdekelnek és a legközelebb állnak a szívemhez – nyelvészettel, irodalommal, történelemmel és informatikával.

A szlovén fővárosba sokáig legalább évente kétszer ellátogattam, és később is minden évben felkerestem korai felnőtt éveim helyszínét. Rendszeres szlovéniai körutakra vittem magyar barátaimat, az ország pedig folyton a lehető legkedvesebb arcát mutatta nekik. A hosszú távollét után azonban egyre inkább az lett az érzésem, hogy fehér városomat „ellopták” a turisták, akik minden talpalatnyi helyet elleptek.

Mindezek ellenére emlékeimben Ljubljana olyan maradt, mint amilyennek az új évezred első éveiben megismertem: életvidám, játékos, gyakran ködbe burkolt, néha kissé kevély, de tele különleges emberekkel.

Bizonytalanságokkal és kétségekkel terhelt nehéz időszakaim után végre megtaláltam a helyem a nap alatt. Megtudtam, hová és kihez tartozom. Felismertem, hogy egyszerre és egyenértékűen élhet bennem két kultúra. Idővel alaposabban megismerhettem azt az aprócska vidéket is, amely a szó szigorúan vett értelmében soha nem volt az „enyém”. De minden ősemé és mindazon embereké volt, akik kezdtek egyre fontosabbá válni az életemben.

Hét év alatt Ljubljana felfedte magát nekem – persze a „saját szemüvegemen keresztül” szemlélve –, végül pedig ráébredtett, hogy *rába-vidéki szlovén* vagyok.

Hogy *szlovén* vagyok. De Magyarországon.

Varga Ilona

Joka XXI.

(részletek)

A baj neve: Bözsi néne?

Jó vendégnek az számít, aki szép emléket, vidám hangulatot, meglepődettséget és kedves beszédtemákat hagy maga után. Örzse és Bálint nagyon jó vendégek voltak. Még napokig ők kerültek szóba minden nagyobb megpihenésnél...

Mert az építkezés, a falverés nem állt meg csak a kisebb záporok idejére. Szerencsére a nagy, elhúzódo esőzések továbbra is elkerülték őket. Már a házfal legutolsó magasságára emelték a zsalukat. Egyre hosszabb és nehezebb volt az alkalmi létrafokokon a teli vödörrel felhágni. Még így is kevesebb erőbe tellett azonban, mint kötélen felhúzogatni minden egyes vödört. Janó ereje már meglehetősen fogytán volt, nagyon be kellett osztania. A lépcsőfokokon és a pallókon legalább le lehetett kis időre tenni a szállítmányt, s megpihenni vele. A kötélen pedig (hiába a Janó-szerkesztette facsiga) folyamatos erőfeszítést igényelt. Azért persze azt is használták, de negyed- vagy félvödörrel feljuttatni nagyon szaporátlan volt.

Janónak azonban, úgy tűnt, fékevesztett jó kedve kerekedett. Reggeltől folyvást dudorászott, énekelt, de olyan fene nagy hangon, hogy a taposógödörig is elhallatszott. Nyica annyira felfigyelt rá, hogy kivételesen a gyerekeknek kellett őt noszogatnia, pedig eddig mindig fordítva történt. Mirkó az ő hanghordozását utánozva adta vissza saját korábbi szavait. Akkor szólt így rájuk, amikor belefeledkezve hallgatták Mamó valamelyik meséjét. „Ne csak a füled dolgozzék, a lábaid is járjon! Ha elfáradtál, ülj ki bátran pihenni. Köszönöm, hogy eddig is bírtad.” Olyan hű volt az utánzásban, hogy azon nemcsak Flaré, hanem még Mamó is nevetett egy sort. Mirkó megijedt, hogy Nyica csúfolkodásnak hiszi ezt a dolgot, s megbántja a kinevetés, ezért amilyen gyorsan a sár engedte, hozzá captatott, hogy szeretettel átölelje. Tette ezt olyan hevesen, hogy alaposan kibillentette az egyensúlyából, s utána kellett kapnia, hogy el ne terüljön. Sikerral járt, de ezt a sikert újabb nevetésroham követte. Leghangosabban és őszinte örömmel maga Nyica kacagott. Ebben persze benne munkált annak a nótának a szövege is, ami miatt a lábaid az imént leálltak.

Janó egy katonai korában eltanult szomorú-bús fülbemászó dallamot harsogott, szépen kitarva, teli tüdőből. Itt-ott kicsit, másutt nagyon is hamisan, de kit érdekelt ez? Nyicát semmiképp, mert tudta, neki szól az ének. Janó ráadásul beásra fordította a magyar szöveget. A rím kedvéért néhol ügyetlenül, de a lényeg így is kihámozható volt. A szerelmet – így szólt a dal –, ha akarná is az ember, képtelen eltitkolni, mert az a legnagyobb és legszélesebb tó vízénél is mélyebb, a legjobban zubogó folyó sodrásánál is sodróbb. Aki azt önmagától nem érzi meg, hogy a másik milyen tiszta szerelemmel szereti, az a földre hulló levélnél is árvább.

Nagyon szép volt, csoda-e, ha belefeledkezett?

Amikor Flaré vizet vitt az édesapjának, az épp hatalmas örömríkiáltással légbe csapta a kalapját (Flaré nagy ügyesen még földet érése előtt elkapta). Hejjegett, meg hujjogott odafönn, sőt égne emelt karral, erőteljes férfitanácsba kezdett. Csak úgy döngtek a lábaid, ahogy földre csapta. Erősebben vágta oda, mint a döngölőfát. Addig abba nem hagyta, míg a többiek is oda nem értek. Még Mamó is sietett. Azt hitte, hogy a napszúrás különös esetével áll szemben, ezért már a gyógykenetet és borogatólét összetételén agyalt. Ez is lassította, noha magához képest igencsak sürgette a lépéseit. Amikor lélekszakadva mindenki odaért és versenyt faggatta fura viselkedése okáról, készségesen magyarázatot adott különös vidámságára.

– Több oka is van annak! Először is rájöttem, hogy ilyen magasán minden eddiginél közelebb vagyok Istenhez. Aztán meg arra is rájöttem, hogy ha lemegyek közétek... Ha fel sem is jövök... Ha veletek vagyok, ugyanilyen közel vagyok hozzá. Hogy nekem van a legcsodásabb családom.

Hogy odafenn is jobban hallják (hátha némely segédangyal nem értesült még róla), az ég felé is felkiabálta:

– Nekeem vaaaaan, a legcsodááááaatoosaaabb csaláááádoom!

Aztán hirtelen – a cigányokra különösen jellemző módon – kacagásból könnypotyogtatásba, majd pár pillanat múlva újra vidámságba csapott a kedve.

– Látom már a végét! Holnap kész leszünk. Aztán még egy-két nap, hogy kiszáradjon. Addig lent már betehetjük az ajtókat, ablakokat, és utána jöhet a tető.

Aznap többször is csúrdöngölő táncot járt a falak tetején. Egy kivétellel mind mosolyogva nézték. Az egy kivétel Mamó volt, aki megértette, akkor vált Janó a mú-vidám táncrea, amikor a karjai ereje már kevésnek bizonyulnak a döngölőfához. A szíve belesajgott, amikor nézte. Nyicát látván még ennél jobban is érzékenyült. Ott kacagott a gyerekekkel – látszólag mit sem sejtve. De amikor már ő is odafönt volt a fal tetején, addig mókázott-mórikált, míg valahogy „véletlenül” le nem verte Janó döngölőjét. Az lezuhanván a magasból, pattant egyet, és meghasadt, amikor újra földet ért. Janó így kénytelen volt Nyica kisebb és könnyebb döngölőjét használni, nehogy a sárkeverék, hamarabb kiszikkadjon, mintsem egy újat összeüt. Így aztán Nyica fabrikált magának egy másikat. Kiderült, hogy arra is képes. Nem talált nehezebb rönköt – adta magyarázatát annak, hogy Janó-méretű helyett egy magáéhoz hasonlóval tért vissza.

Mégiscsak nekem kellett volna lemennem. Biztos találtam volna nagyobbat – mondta Janó, de eszébe sem jutott félbehagyni a döngölést.

Aznap este Mamó is, Nyica is – egymásról mit se tudva – olyan esőért imádkozott, ami nem többre, de egynapi pihenésre készíti őket. Hajnalra kelvén örömmel látták: imájuk meghallgattatott. Az eső enyhén, de folyamatosan, csak időnként felerősödve hullott egész délelőtt. Dél körül viszont a legnagyobb verőfény köszöntött a tájra, rövid idő múlva pedig szokásosan perzselt a nap.

– Legalább nem kell holnap vizet hoznotok – állapította meg Flaré a taposógödröt szemlélve.

Most legalább beszélgetésre is több idejük támadt. És mint már említettük, Örzse és Bali voltak olyan jó vendégek, hogy minden második megosztandó gondolatuk velük kapcsolatos volt.

– Most már tényleg elhiszem – jelentette ki Mamó –, hogy ez a Bali a hajától a sarka csücskéig jó ember. Eddig azért bevallom, kételkedtem benne... De ez az Örzse annyira szereti, hogy semmiképp se lehet rossz férj. Nem igaz? ...Meg, ahogy mesélte, még részeg korszakában is nagyon kíméletesen bánt vele.

– Hallottad volna, hogyan aggódott most is az asszonya miatt! Egy féltés az egész ember. Attól tart, ha a te szereid sem segítenek, abba végképp beleroppan Örzse. Amikor Janó szinte szóról szóra megismételte Bali szavait, Mamó elégedetten bólogatott.

– Mondom, hogy jóember!

Ekkor Janó szerette volna megtudni részletesebben, hogy voltaképp mit, és miként mondott Örzse, de Mamó közel hajolva hozzá, titokzatos sutyorgással megkérdezte:

– Mondd meg, fiam, de igaz lelkedre! Tudsz titkot tartani?

– Hát persze!

– Én is! Nem tartozik rád, mit mondott. Őszintén beszélt, de nem neked szánta. Egy szóval sem mondok többet.

Nyicát zavarta, hogy Janót így rendre utasították, bár lelke mélyén igazat adott Mamónak. Nagyon is nem tartoznak rá egy idegen nő szerelmi ügyei. Törődne csak a magáéval. Kérdezgetné csak őt! Ő aztán mindent, de igazán mindent, még a legféltettebb titkát is elmondaná neki... Hogy

feloldja a feszültséget és jobb kedvre derítse az imént finoman leteremtett férfit, ő is Balit kezdte emlegetni.

– Azt mondta a mi Janónkra, hogy igazán nagyon bölcs ember – karolta hozzá magát, miközben feldicsérte.

– Én is azt hittem – füstölgött Mamó – de bölcs ember nem tesz fel olyan kérdést, amire maga is tudja, hogy tisztességgel nem adható válasz.

– Jól van, jó! Igazad van – látta be Janó.

– Mégiscsak bölcs ember vagy. Csak azok látják be ilyen gyorsan, ha tévedtek, ha rosszat tettek.

Hosszabb csend után ismét Janó szólt egy rövidet.

– Azt mondta, a barátja vagyok. Hogy barátok vagyunk – kétszer is így mondta.

Mindenki tudta, hogy Bálintról beszél, bár nem mondta. És mindenki csendben várta a folytatást, mert a hangján érezni lehetett, hogy ez számára rendkívül fontos. Kis idő múlva folytatta, de az újabb mondatai közt is nagy szüneteket tartott.

– Nekem még soha nem volt barátom. Cigány se, magyar se. Semmilyen se... A karavánban, a kompániában sem. Karavánunk a családunk. A csapaton belül, a többi sátor népe olyan, mintha mind a családtagunk volna. Vannak köztük szerethető és elkerült családtagok is. Jó ismerősnél többek, de a barátnál messze kevesebbek.

– A tükörben látod meg az egyetlen barátod – jutott eszébe Mamónak egy ismert cigány mondás.

– Minálunk úgy mondták: „a leghívebb barátod”. Én is hallottam sokszor. Mert azért akadtak elvéve cigányok is, akiknek lettek a saját köreiben kívülről barátai. De azért – ahogy emlékszem – nagy bajokat és távolságokat nem éltek túl ezek a barátságok. Bali tényleg barátként viselkedik. Hej, pedig nagyon nem így indult a mi ismeretségünk.

Mamóra nézett, aki kíváncsian vonta fel a szemöldökét, ám nem szólalt meg, Janó hiába várta. Állta a tekintetét, majd elmosolyodott.

– Nem kérdek rá a hogyanra. Arra ugyan hiába vársz. Ha akarod, elmondod. De azt hiszem, azt nem tartanád méltányosnak. Örökre elásod magadba, mert a barátod már bőven jóvátette, s nyilván maga szégyelli a dolgot leginkább.

Janót bosszantotta, hogy nem sikerült csőbe húznia Mamót. De megint igaza volt. Eleve nem szándékozott elbeszélni szégyenletes megismerkedésüket. Akkor sem osztotta meg velük, amikor friss volt és nagyon fájt a dolog, hogyan tehetné meg most? Hogy ingathatná meg a jó Bali bácsi hírét a gyerekek előtt? Egy barát ilyet semmiképpen nem tesz.

– Azt is mondta, egy-két nappal azelőtt, hogy tetőznénk, szóljak be a bíróságba. A bíróné megígérte, hogy az egyik hajdúval tovább üzen neki Varkocsára. Akkor átjön, amikor mondok, s hozza az embereit is. Ha szerencsések leszünk, együtt akár estére végezhetünk... El is megyek, ha egy kissé odébb megy a nap. Szólok nekik... Jól kötögetitek a szalagot a naptárgallyra, Flaré? Igen?

– Reggel kötöttem a harmadik ágra.

– Talán hamar kiszárítja a felső falsort is nap. Ha olyan száraz lesz, amint szokott, hamar dolgozhatunk újra a falon. Holnap csütörtök... Ha ma üzeni tudok, szombatra talán jönni tudnak. Ha nem, vasárnap nem számíthatok rájuk. Az templomos nap. Akkor hétfőn tetőzzük be a házat.

– Olyat kéne főzni, ami laktató, mert etetnünk is kellene őket. Nem várhatjuk el, hogy éhen dolgozzanak – gondolkodott hangosan Nyica... Van fejtett babunk. Futja talán egy nagy konderra. Zöltségünk szerencsére akad bőven, legföljebb azokkal jobban meggazdagítom. Az Örzséék hozta kolbászból is belekarikázhatunk egy szálát. Jó sok punyát kell sütni hozzá. Úgy még laktatóbb. Jó lesz így, Mamó? Jó lenne valami bort is adni, de hát az nincs nálunk. A málnavíz is vég felé jár. Nem lesz elegendő. A maradék kis bodzaléval, amit tőlük kaptunk csak nem illik kínálgatni őket? Kénytelenek lesznek hideg vízen lenni. Tulajdonképp, hányan lesznek, Janó?

– Nem tudom... Két embere bizonyosan van. Hiszen ti is láttátok, amikor náluk voltunk, de alighanem van egy harmadik is... Hárman, talán négyen lesznek.

Hol a legnagyobb a szükség, legközelebb a segítség. Ők is megtapasztalták ezt. A dolgok szerencsésebben alakultak, mint gondolták. Újabb váratlan vendégük jött. Egy nagy demizson bort és egy kisiút hozott kézen fogva. Az írnok úr volt. Amint belépett a kapun, ahányan voltak, annyiféleképp fogadták.

Koma sürgősen megugatta a jövevényeket, hogy le ne lepleződjék. Bizony elszunnyadt és csak későn vette őket észre. Nem mérges ugatás volt ez, csak afféle „már messziről láttalak ám benneteket” ugatás. Amikor felismerte Lacikát, örömmel nyargalt felé, majd úgy körbeszaladta, hogy valósággal beleszédült. Elvégre örülni illik annak, akit megmentett az ember... Akarom mondani, kutya. Lacika is összevissza dögönyözte, simogatta a derék négy lábút, aki, amikor már azt hitte, odaveszik, segítséget adott, s hozott.

– Lacikaaa! – rohant felé a két gyerek is, régi játszótársukra ismerve.

Nem voltak azonban olyan fürgék, mint Koma, így várni kellett a sokukra, míg ők is hozzáfértek.

Nyica, amikor meglátta a fiatal jegyzőt, csak ráköszönt és elnézést kért tőle, de – mint mondta – neki sajnos éppen indulnia kell, mert pont most kell neki a nagy eső után végiggyomlálni a kertecskéjét. Most könnyen kifordulnak, ha viszont újra kiszárad a föld a java gyökere beleszakad. Sietni fog vissza – ígérte – s már szedte is a lábát, hogy minél hamarabb, minél messzebb jusson. Az írnok fiatal is volt, gazdagabb is volt, tisztés és biztos állása is volt, rendes is, kedves is, özvegy is. Janó pont ilyen embert szánna neki. Jobb résen lenni! A szemét is rajta felejtette múltkor. Most is furcsa pillantásokat vetett rá... Még jó, hogy nagy hirtelen képes volt ilyen remek ürügyet kitalálni. Inkább nézze illetlennek, mint mostohának valónak.

– Majd én ellátom mindennel, amire csak vágyik – nyugtatta meg Mamó a vendéget, aki a gyorsan távolodó Nyicán felejtette a szemét. – Feltéve, hogy olyanra vágyik, amink van – tette hozzá.

Janó nagyon örült a vendégnek. Őszintén meg is mondta, miközben hosszan megrázta az írnok felé nyújtott kezét.

– Soha jobbkor nem jöhettek volna. Megtakarít nekem egy nagy utat. Nem kell elmennem a bíróékhoz, hogy üzenetet küldjek varkocsi sógoruknak.

– Muszáj volt, hogy jöjjenek. Amióta a pataknál megengedte Lacikának, hogy átjöjjön játszani, azóta nem volt nyugtom.

Nagyon jóízűt beszélgettek. Az írnok úr is megnézte a házat, hogy lása, eddig mire jutottak. Ő is úgy ítélte meg, hogy szombatra megjöhetnek Borba Bálinték. De, ha mégsem érnének rá, átküld a két hajdú közül egyet. Azt, amelyik már úgy is volt itt és jól ismeri a járást. A bíró úr biztos egyet ért majd vele. Később felajánlotta, hogy Lacikával ő is átjönne majd néhány faluvégi szomszédal segíteni. Úgy is nagyon jóba keveredtek, biztos szívesen jönnének.

Janó elpanaszolta, hogy nem úgy folytatódott kapcsolata a szomszédsággal, ahogyan gondolta. Bántja a dolog. Nem érti az okát, de nem is kútatja.

Az írnok hümmögött, gondolkodott, majd ennyit szólt csak:

– Bözsi néne.

– Bözsi néne? – csodálkozott Janó.

– Bözsi néne, a falu bőrharangja – erősítette meg az írnok. – Gyerekkoromtól élek itt, és hidd el, Joka, jól megtanultam a leckét. Ha Bötönyén az emberek bármiben is hirtelen változnak, abban mindig az ő rosszindulatú locsogásáé, hátmegetti pletykálódásáé a főszerep.

– Bözsi néne – nyugodott bele Janó. Most már legalább volt neve a bajnak.

„Bonyolult ez”

A gyerekek kergetőztek, bújócskáztak, majd amikor elfáradtak, Mamót kezdték nyaggatni egy szép meséért.

Mamó töprengett, hogy mi lehetne az, ami a vendégfiú tetszését is elnyerné, de Mirkó azonmód eldöntötte, mi lenne a jó.

– Fakanalas Janásról mesélj! – kérlelte.

– Jól van, szaladjatok oda a mesélőszékemhez, én is odamegyek, csak iszom elébb egy kis vizet.

Mirkóból a hintaszékhez menet valósággal ömlött a szó. Lacikát azonban ez nem zavarta.

– Fakanalas Janás egy nagyon okos cigány ember volt. Azt mondják róla, olyan okos volt, mint a Nap. Beás cigány volt, mint mi... Azaz, mint Mamó és az anyukánk... Aki már meghalt. Apu nem beás, ő egy egész másképp beszélő cigány törzsből jött a kompániánkba. Ő lovári, de az egyik nagymamája révén kicsit khelderás is... Úgy, hogy mi Flaréval ilyen keverték lennének... De ezt úgy sem érted. Meg aztán mi csak beásul és magyarul tudunk.

Odaértek és leültek a hintaszék elé a földre... Azaz csak leültek volna, mert Flaré Lacikát nem engedte leereszkedni, amíg nem hozott neki egy fülenincs fonott kosarat. Háttal fölfelé fordította, s azon kínálta helyel.

– Vigyázz a ruhádra, mert, ha összekoszolod, akkor megszidnak, és nem engednek többé közibénk!

– És ez a mostani anyukátok? – tért vissza Lacika a korábbi témához.

– A mostani anyukánk?

– Az a gyönyörű szép nő, a Nyica néni, az miféle cigány?

– Nyica néni?! – nevetett fel Mirkó. – Nem néni az, te! Csak Nyica. Beás.

– A mostani anyukánk? – csillant furcsán Flaré szeme.

– Hát nem a mostohátok?

– Már megint azokon a gonosz mostohákon munkál az eszed?

– Már nem félek tőlük. Katika, a nővérem, attól a némbertől sem félt, akit apa majdnem elvett.

– Őt mért nem hoztátok magatokkal?

– Mert apa elküldte, miután megszöktem.

– A nővéredet, a Katikát? De hát miért?

– Dehogy a Katikát! A némbert. Apa azóta is keresi, ki lehetne az új anyukánk. A Nyica néni is nagyon tetszik neki. Mondta is. De úgy tudja, hogy ő már a ti mostohátok.

– Á deho... - kezdte volna cáfolni a dolgot Mirkó, de Flaré gyorsan belevágott a szavába, s még toppantott is mérgében.

– Jól gondolja! Ő a mostani anyukánk! Igenis, hogy a mostohánk! – von-ta össze mérgesen a szemöldökét, s nézett fenyegetően az öccsére, akiben így bennszorult a tiltakozó szándék.

– És Katika miért nem jött veled?

– Hát... mert a mostoháktól nem félek..., de a cigányoktól igen.

– Tőlünk? – nevetett fel Mirkó. – Hát mi van rajtunk félni való?

– Nyicától is félne! – állapította meg örömmel Flaré. – Ő is cigány! Mégsem vihetné apád mostohának, mert akkor Katika szökne el hazulról előle.

– Ha megismerné, cseppet se félne! – duzzogott Lacika.

– Ha megismerne minket, tőlünk sem?

– Tőletek sem.

– De hát nem is akar megismerni minket. Akkor mindig félni fog.

Mamó közel járt már hozzájuk, így pont elcsípte párbeszédük végét.

– Nagy okosságra jöttetek rá Lacikám és Mirkóm! Félni többnyire attól fél leginkább az ember, amit legkevésbé ismer. Egyszer Fakanalas Janás is így járt – helyezkedett el Mamó a hintaszékben, s kezdte elbeszélni az éppen idevágó történetet.

Eközben Janó az írnotkot faggatta.

– Szeretném, ha a gyerekek mihamarabb iskolába járnának, de fogalmam sincs, hogyan megy ez. Írnotk úr, ha szépen kérem, talán segíthetne nekem eligazodni ebben.

– Kérlek, Joka! Ne hívj engem írnotk úrnak! Elkövettem veled azt a galádságot, hogy mint a cigányt szokás lekezelni, a kezdetektől tegeztelek. Azóta is szégyellem magamat érte, elhiheted. Az én nevem Zalavári Tibor. Légy oly jó és szólíts Tibornak, és ne önözzél, és ne urazzál többé!

– Nyilvánosan, mások előtt sem?

– Bárhol, bárki előtt, bármikor tegezhetsz.

– Hát csak így, és csak ezért legyen így, ha így akarod!

– Köszönöm, Joka... De térjünk vissza a kérdésemre. Az iskolára. Mit akarsz tudni?

– Voltaképpen mindent. Nekem végtelen szerencsém volt, hogy a katonakoromban tanulásra fogtak. Megtanulhattam betűt vetni, olvasni, választékosan és szép kiejtéssel szólni, térképet érteni, magasabb fokon is számolni, de miegyebeket is. Azokban az években olvastam, ami csak a kezembe került. Csakis azokat, amik adódtak. Azt szeretném, ha a fiam és a lányom tudása nem ilyen véletleneken múlna. Ha más nem lenne, én adnám tovább azt a csekély tudást, amit megőriztem abból, amit katonaként magamba gyűjtöttem. Nem tudom, hogy megy ez az iskola dolog. Sokba kerül-e? Van-e egyáltalán iskola erre felé? Vajon befogadnának-e oda cigány gyerekeket is?

– Nos, szedem sorra, ami eszembe jut. A köznép tanításáról szép emlékü királynőnk, Mária Terézia intézkedett.

– Szép emlékü? No hiszen!

– Mi bajod van vele?

– Olyan cigányfutás volt miatta, hogy máig emlegetjük.

– Hogyhogy? Hisz annyi jót tett nektek.

– A jó szándékát nem vitatom, de az értelmét valamelyest igen. Ha olyan sokat szidnák a magyarokat, hogy szinte sértés számba menne, ha lemagyaroznának, akkor az lenne a megoldás, hogy ezentúl eltörölnék a magyar nép nevét? Ha tilos lenne bárkit magyarnak mondani – ahhoz mit szólnál, Tibor? Ha azt mondanák, hogy ezentúl csak újosztráknak hívhatnak a birodalmon belül?

– Tudom, mire gondolsz. Hogy titeket csak újmagyarként vagy újpolgárként lehet okmányokba írni...

– Én is hiába bizonygattam, hogy cigány vagyok. Azt mondták a regimentben, amikor beírták a nevemet a nagy könyvbe, hogy ilyen nép nincs is. Akárhogy tiltakoztam, pedig már sokkal előbb meghalt ez a királynő. Újmagyar! Punktum – ezt mondták. De a királynő ennél sokkal nagyobb bajt is kavart. Zavarta, hogy a cigányok gyermekei sokszor meztelenül, vagy lepedődarabokba tekerve, rongyokba járnak. Fel sem tételezte, hogy a cigányokat és a gyerekeiket legalább annyira zavarta, hogy ilyen szégyenletesen alulöltöztek a világ csúfjára. Hiszen adtak volna csak az én népemre is jobb ruhát, ha lett volna, viselték volna. Akinek jutott valami jobb gönc, az is legtöbbször a madárijesztőkről szedte vagy a szemétdombokról túrta. Ez a te királynőd pedig elrendelte, hogy azt a cigány apát és anyát, akinek a gyermekei nem oly ruhában járnak, mint a helyi parasztgyerekek, vesszőzzék vagy korbácsolják meg, de a gyermekeket is fogják be és csapassák meg hajdúkkal. Inkább arról kellett volna intézkednie, hogy a hatóságok adjanak nekik megfelelő öltözetet. Hát nem?

– De azt is elrendelte, hogy az összes céh kivétel nélkül vegye fel a cigánygyerekeket mesterségtanulásra.

– Ez igaz, ám hallottam az öregeinktől: egyik se vett fel egyet se, vagy legalábbis észrevehetetlenül keveset. Mert semmi büntetés nem járt érte, ha nem tették meg. Nem is tették. A lovainkat viszont elkoboztatta volna. Talán csak a lókereskedő törzseinknek engedte volna meg, erős igazolások mellett a lótartást.

– És ezzel mi bajotok volt? Le akart telepíteni benneteket.

– Hát az, hogy földet nem adott, megélhetést nem biztosított. Egy teknő-készítő, egy üstfoltozó vagy egy rézműves csapat, ha nem mehet tovább, fél évbe se telik, mindenkit ellát az áruival a környéken. Utána egyetlen új vevőt se talál. Muszáj tovább mennie, ha nincsen más megélhetése... háza, hazája. De lovak, szekerek nélkül? Hogyan? A földesurak adjanak nekünk munkát, jelöljenek ki nekünk házhelyet, adjanak művelésre alkalmas telket és késztessenek bennünket más mesterség gyakorlására – ez volt a szándék. Biztos akadt földbirtokos, aki így tett, de édeskevés. Semmi kár nem érte azokat, akik elzárkóztak. Az én törzsem tagjai – így mondták az öregeink –, amint megjelentek valakinek a birtoka környékén, még a sátorfákat sem tudták levérni a faluszéli mezőkön. Tüstént továbbkergették őket, nehogy le kelljen telepíteniük a csoportot.

– Ezt nem tudtam. Ezt nem írták a könyvek.

– És tudod-e, miért átkozták leginkább a cigányok a királynődet? El akarta vetetni tőlünk a saját gyerekeinket! Volt, ahol erőszakkal meg is tették ezt a csúfságot. Parasztokhoz adták, akik pénzt kaptak a tartásukért, míg a gyerekek felnőnek és dolgozni mehetnek. És persze elfeledik szüleiket, rokonaikat, nyelvüket, dalaikat, a meséket, amiket hallottak... Te mit tettél volna, ha Lacikádat, Katikádat bárki is örökre elvenni akarná, s nem lenne erőd, hogy megtartsad, megvédjed őket. Persze, hogy te is a törvényszegést, a velük való menekülést választanád. Ne félj, a gyerekek is elszökdöstek. Kiderült, hogy akik pénzt kaptak a tartásukért, nagyon sokan nem gyerekek, hanem – tisztelet a kivételnek – legutolsó kisliszolgának tekintették őket. Erőn felül dolgoztatták, verték is a legtöbbit. Nyilván, akik jól érezték magukat, nem szöktek el. Azoktól nem jöttek a hírek, úgy hogy ebben lehet, hogy kissé igaztalan vagyok. A gyermekük-től megfosztott szülők viszont örök életükre megnyomorultak. Az elszakított cigánygyerekekből pedig magyar janicsárokat neveltek. Ha tudod, kik voltak a törököknél a janicsárok.

– Hogyne tudnám!

– Volt tehát pénz a cigánygyerekek nevelésére. Akár iskolákat is indíthattak volna a számukra...

– De hát azt is elrendelte a királynő!

– Tudom, amikor megtanultam a betűket, alaposan utána olvastam. Azért is tudok ennyi mindent róla. Gondolhatod, hogy érdekelt. Azt rendelte a felséges asszony, hogy a plébánosok kötelesek ingyen oktatni a cigányokat és gyerekeiket... Szerinted, ha odamennék most a börtöneyei plébános úrhoz, hogy hoztam a gyerekeim ingyentanulásra, mit szólna? Csak két komoly iskolakísérletről olvastam, ám azok is abbamaradtak rövid idő múlva. De csak beszélek itt illetlenül és indulatosan. Szóhoz sem hagyjak jutni, holott én kértelek arra, hogy te beszélj.

– Semmi baj, Joka. Semmi baj. Csak ámulok, hogy mennyire olvasott vagy és milyen ékes szókkal érvelsz. Akár prókátor is lehetnél... De tényleg! Tán a bíró úrral is megmérkőzhetnél... Feltéve, ha hagyna szóhoz jutni – emlékezett vissza első találkozásukra. – És olyan okosakat mondasz, amit én soha nem gondoltam végig. Hasznos veled beszélgetni... De azért csak meg kell védenem öfenségét. Mert ő rendelte el azt is, hogy falusi kisliskolákat, népiskolákat hozzanak létre. Börtönyén nincs ilyen, de egy faluval arrébb, Káposon működik egy. Már Mária Terézia óta. A felvégen túl, pont a keresztednél kell az országútra fordulni. A temetőn túl még közel három kilométernyi gyaloglással elérhető. Katikám is odajár már második éve, Lacika is a múlt ősztől. Eleinte soknak tűnt nekik a gyaloglás. Nagyjából egy óra oda, egy óra vissza. Ma már megszokták. A katolikus plébánia tartja fenn az iskolát... És lányok is tanulnak benne. Persze külön a fiúktól. Merthogy a királynő azt is meghagyta – emelte fel az írnok a hangját és a mutatóujját is egyszerre, hogy a köznép leányait is tanítani kell. Vallás- és erkölcsstanra, az evangéliumokra, olvasásra, írásra, számvetésre, női házi munkára és Magyarország állapotának ismeretére...

– Jól van, jó – ismerte fel Janó a megemelt mutatóujj jelentőségét. – Készséggel elismerem, hogy jót is tett. Azt meg mondtam is, hogy nem kétlem a jószándékát... És mondd, Tibor, ingyenes-e ez az iskola?

– Ahogy vesszük... Lehet akár az is. Az egyház tandíjmentességet biztosít azoknak, akik nagyon jól tanulnak. Az első félévre azonban mindenképpen tandíjat kell fizetni. Két gyereknél az nem is kevés. És, ha a tanulásban nem üti meg a kívánt mértéket, akkor a tandíjmentességet sem nyeri el. Vagy, ha már elnyerte, rosszabb eredménnyel el is vesztheti. Katikám sajnos nem jeleskedett annyira, hogy akár csak egy félévre is megkímélte volna a pénztárcámat. Lacikát is be kellett fizetnem, de ő egyelőre reménytelen eredménnyel kecsgett. Ő jobban ügyeskedik, már közel jár a mentességhez.

– Nálunk még csak Flaré járna idén iskolába. Ő a hetedik tavaszát érte meg az idén, Mirkó még csak az ötödik nyarat...

– Hat év alatt föl is vesznek senkit.

– Mondtad, hogy sok a tandíj. Nagyon sok, vagy csak éppenségesen?

– Ahogy vesszük. A vagyoni helyzetet is figyelembe veszik. A gazdától többet, a szegénytől kevesebbet kérnek. De hát azért mégiscsak a szegényeknek nehezebb kigazdálkodni. A mi plébánosunk ír nálunk igazolást a jelentkezők vagyoni helyzetéről, meg ajánlást is a gyerekről. Annak alapján állapítják meg a méltányosnak ítélt összeget. Ha nem így lenne, aligha jutnának oda gyerekek a falunkból.

– Sok börtönvei iskolás van?

– Kevés. Talán nyolcan lehetnek. Nehogy azt hidd ám, hogy mindenki ennyire a szíven viseli gyermekei taníttatását, mint mi ketten. De nem is vehető ez rossz néven, hiszen ők sem jártak iskolába, nem ismerik föl a tanulás jelentőségét. A tandíj így – még a tehetősebb gazdáknak is – fölös kiadásnak tűnik. Mi is szépen elboldogultunk oskola nélkül, a gyerek is elboldogul majd – mondják. Ha akarod, megkérdezem majd a plébánosunkat, hogy mekkora mérsékléssel lehetne megtámogatni a lányod tandíját. Bár félek is egy kicsit. Vállalja-e, hogy egy cigánylány nagyobb kedvezményéért kardoskodik, miközben néhány gazdagabb börtönvei család fiáért nem emelt szót. Végül is ti csak most költöztetek a faluba... Kérdezted, hogy jár-e abba az iskolába cigány. Hát nem jár! Őszinte lehetek? Félttem is a lányodat, hogyan miként fogadják. És hogy ő hogyan éli meg majd azt a fogadtatást. A gyerekek nagyon kegyetlenek tudnak ám lenni...

– A felnőttek kegyetlenek! A gyerek csak utánozza őket. Nézd csak Lacikádat! Szerinted zavarja őt, hogy most egy cigány kislány kezét szorongatja? Minden ember csontja fehér és vörös a vére. Téged nem zavar, hogy sötétebb a bőrünk, hát Lacikát se zavarja.

– Ebben, látod, tévedsz. Lacika is rettegett a cigányoktól, amíg meg nem menttetted és nem töltött veletek egy éjszakát és egy délelőttöt. És bizony én is másként néztem rátok, amíg meg nem ismertelek ott a bíró előtt. Meg miután megmentetted és hazahoztad a fiam, s anyád gyógyfüvei meg nem gyógyították. Azután szégyenbe hoztál, amikor egy család árán akartalak megsegíteni... Nos, akkor azt is megtudtam, hogy becsületesebb vagy sokunknál. És később is, minden cselekedetteddel ezt erősítetted bennem. Okos, tisztességes, szorgos ember vagy. Én ezt az embert becsülöm benned. Az embert, és nem a cigányt... És látod, hiába van két ember, sőt apósomat és anyósomat, apámat is hozzávéve, öt ember, aki tisztel, az is kevés, hogy Katikám ne viszolyogjon tőletek. Bonyolultabb ez a dolog, mint gondolnád. De itt van a ti Nyicátok is. Ez a csodaszép teremtés. Hiába vagytok velem ötötök közül négyen jóban, ő valamilyen ürüggyel mindig elmenekül előlem. Fél, ha meglát.

Janó helyeslőleg bólogatott.

– Igazad van. Jól mondd. Valóban bonyolult ez.

Február, itt a nyár...

Radnóti Miklós

Február

Újra lebeg, majd letelepszik a földre,
végül elolvad a hó:
csordul, utat váj.
Megvillan a nap. Megvillan az ég.
Megvillan a nap, hunyorint.
S íme fehér hangján
rábéget a nyáj odakint,
tollát rázza felé, s cserren már a veréb.

Áprily Lajos

Tél integet

Hajnalban deret hint az égi kék.
Eltűntetek már, mókusok, pelék?

Befogadott-e régi odvatok?
Dióimtól szörnyen meghízátatok.

Vajjon szigorú lesz-e teletek?
Szeretnék elaludni veletek.

Csak lelnék barlangot, mely befogad,
hogyan zsibbadásba öljem gondomat.

Sziklás, védő odut, hol alhatom,
hol nem tudom: van háború s atom.

Aludnám, míg indul a hó-zene,
éber patakszó felébresztene,

a betömött odut kibontanám,
kilépnék és új nap ragyogna rám.

Arany János

A vigasztaló

Mi a tűzhely rideg háznak,
Mi a fészek kis madárnak,
Mi a harmat szomjú gyepre,
Mi a balzsam égő sebre:
Mi a lámpa sötét éjben,
Mi az árnyék forró délben..
S mire nincs szó, nincsen képzet:
Az vagy nekem, óh költészet!..."

Kosztolányi Dezső

Szerenád

A kormos égből lágy fehérség
szitálja le üres porát.
Dideregve járok ablakodnál
a hófehér nagy úton át.
S amint megyek itt éji órán,
lépésem mégsem hallható,
mert zsongva, sűgva, és zenélve
halkan szitál alá a hó.

S körülvesz engem, zordon árnyat
egy hófehér, szelíd világ:
angyalpárnáknak tollpíhéje,
zengő, szelíd melódiák,
habpárna selymén szunnyadó arc,
mit angyalok fény szárnya ó,
minek szelíded altatóul,
halkan zenél a tiszta hó.

Oly mély a csend, a város alszik,
mind járjatók lábujjhegyen!
Pihék, zenéljétek ti néki,
hogyan álma rózsásabb legyen.
Egy hófehér hálósobává
változz át csendes utca, ó!
Fehér rózsákként hullj az éjben
reá, te szálló, tiszta hó!

Nagy Gáspár

Hóttalan a hegyek inge

Ez a tél még megváltatlan,
nincs rá mentség: fehér paplan,
se hó, se hold nem világol –
amíg fölragyog a jászol

hordjuk szívünk szakadatlan,
kormos arcot száz darabban,
nincs ajándék, semmi tömjén –
Boldizsár, Menyhért meg én.

Az indul el akaratlan
kinek angyala jelen van,
hóttalan a hegyek inge –
el kell érnünk Betlehembe!

Áprily Lajos

Március

A Nap tüze, látod,
a fürge diákat
a hegyre kicsalta: a csúcsra kiállt.
Csengve, nevetve
kibuggyan a kedve
s egy ős evoét a fénybe kiált..."

Szabó Lőrinc

Tavaszi

„Mi az?”-kérdzte Vén Rigó.
„Tavaszi!”- felelt a Nap.
„Megjött?”- kérdezte Vén Rigó.
„Meg ám!”- felelt a Nap.

„Szeretsz?”- kérdezte Vén Rigó?
„Szeretlek!”- szólt a Nap.
„Akkor hát szép lesz a világ?”
„Még szebb és boldogabb!”

Romhányi József

Tavaszi madárdal

Tavaszt zengnek a madárcák.
Soha kedvesebb dalárdát!
Ám az egyik némán kushad.
Csak nem készül kritikuskak...

József Attila

Tavaszi van! Gyönyörű!

Tavaszi van, tavaszi van, gyönyörű tavaszi,
A vén Duna karcsú gőzökre gondol,
Tavaszi van! Hallod-e? Nézd, hogy karikázik
Mezei szagokkal a tavaszi szél.
Jaj, te, érzed-e? Szerető is kéne,
Friss, hóvirághúsú, kipirult suhanás.
Ózikém, mondanám, ölelj meg igazán!
Minden gyerek lelkes, jóízű kacagás!
Tavaszi van, gyönyörű! Jót rikkant az ég!
Mit beszélsz? korai? Nem volt itt sose tél!
Pattantsd ki a szíved, elő a rügyekkel –
A mi tudónkból száll ki a tavaszi szél!

Szécsi Margit

Március

Déli szellők, fújjatok csak,
játsszatok a hajamon.
Olvassz havat, melengető
márciusi szép napom.

Fagyos folyó megáradjon,
vessen bimbót minden ág.
Szebb a somfa gyenge szirma,
mint a szürke jégvirág.

Március van, március van.
Ember s állat érzi már,
dong a kaptár, szárnyat rezget
százezernyi kismadár..."

Radnóti Miklós

Március

Lúdbőrzik nézd a tócsa, vad,
vidám, kamaszfiús
szellőkkel jár a fák alatt
s zajong a március.
A fázós rügy nem bújt ki még,
hálót se szó a pók,
de futnak már a kiscsibék,
sárgás aranygolyók.

Heltai Jenő

Március

A Rózsadombon már tavaszi van,
Dőlnek az édes jó szagok,
Az új madár a régi ágon
Nem énekel még, csak dadog.

Próbálja szárnyát, csiripelget,
Kinéz a fészek peremén,
Köröskörül hány friss rügyecske,
Hány új kukac, hány új remény!

Én, tollavesztett vén madár, ki
Áttdideregtem a telet,
Talán utolszor ünnepellek:
Szervusz, te kedves kikelet!..."

forrás: mozaik.bloglap.hu

A magyarországi horvátok néprajza 17.

ETNOGRAFIJA HRVATA
U MAĐARSKOJ
2023

A Magyar Néprajzi Társaság az Országos Horvát Önkormányzat társ-kiadásával 2023-ban immár tizenhetedik alkalommal jelentette meg a hazai horvát népcsoportok etnográfiai kötetét (*Etnografija Hrvata u Mađarskoj / A magyarországi horvátok néprajza 17.*). A dolgozatok horvát nyelven, magyar összefoglalóval kerültek közlésre, döntő többségük a folklór, kettő pedig a tárgyi-anyagi néprajz, muzeológia körébe sorolható.

Fehér Zoltán tanulmánya Bátya község rác-horvát népviseletének XVIII-XX. századi változásairól szól. Amikor a XX. század elején az addig hasonló kalocsai női viselet mintázatában hangsúlyossá vált a magyar jelleg, a bátyai a bácskai bunyevác irányba tolódott el. Mindkét esetben az egykor városi polgári öltözet volt az alap.

Jakša Ferkov / Ferkov Jakab néprajzkutató, történész a mohácsi sokácok népszokásaiból merít. A szerző a karácsonyi ünnepkör, a születéshez kapcsolódó hagyományok, valamint a lakodalmi szokások és a muzsikálás szokásaira, hagyományaira irányítja a figyelmet. December 24-én, Szenteste napján a férfiak szalmával terítették be a házat – a módosabbaknál ezt állati szőrmevel vagy bőrrel takarták be. A karácsonyfa csak az elmúlt száz évben vált az ünnep részévé.

Hasanović-Kolutác Andrea és *Bosnyák Éva* Mirjana – a közgyűjtemény vezetői – a százéves mohácsi *Kanizsai Dorottya Múzeum* történetét foglalják össze. Az intézmény egyaránt tölti be a regionális és 1975 óta a nemzetiségi bázismúzeum szerepet. Dr. *Đuro Šarošac / Sarosác* György a múlt század 60-as éveinek közepétől építette ki a délszláv – horvát, szerb és szlovén – nemzetiségi néprajzi gyűjteményt, amely egy évtized múlva külön épületbe költözött. A helytörténeti anyag mellett adatbázissal, fényképgyűjteménnyel és hangtárral rendelkezik.

Šandor Horvat / dr. Horváth Sándor tanszékvezető egyetemi tanár tanulmányában a bátyai kéziratos kántorkönyvet vizsgálja. *Molnár János „Énekös Könyvecköje”* a kalocsai múzeumban található. A XVIII. század végétől tartalmaz horvát nyelvű bejegyzéseket, amelyek a két nép művelődéstörténeti, irodalmi kapcsolatait bizonyító következtetésekre nyújt alkalmat.

A néhai újvidéki folklorista, *Jung Károly* Rákóczi fogságáról és szökéséről szóló nyugat-magyarországi horvát epikus éneket elemez. A zágrábi akadémiai könyvtárban őrzött 1871. évi kiadású *Fran Kurelac*-kötet Horvátjárfalun (e gradistyei horvátok lakta, később Szlovákiához csatolt településen) gyűjtött Rákóczi-éneket is tartalmaz. Ez a magyar-horvát kulturális kölcsönhatások szempontjából is érdekes.

Jolanka Tišler / Tislér Jolán gradistyei horvát irodalmár *A kék kenyér* című elbeszélésében valós családtörténetéből merít. Azt az elmondhatatlan eseményt örökíti meg, ami velük történt 1951-ben, Mikulás éjszakáján. A Jugoszláviával megromlott államközi viszony folyományaként egy fegyveresek által őrzött hortobágyi internáló táborba/munkatáborba hurcolták őket sokadmagukkal, ahonnan csak két év múlva szabadultak.

Dr. Végh Andor egyetemi adjunktus, népzenei gyűjtő és gyakorló népművész a samica, dangubica / szólótambura kialakulását, nevét és szerepét taglalja a magyarországi horvátok hagyományában. A hangszer megjelenési formáit az 1910-es évektől kezdve mutatja be, név szerint kitérve az ezzel muzsikáló előadókra, különösen a nagykozári, a mohácsi, a felsőszentmártoni és a lotári közösségekben.

Dr. Voigt Vilmos emeritus professzor olyan sajátos folklórtémával foglalkozik, amivel a délkelet-európai hiedelem, illetve egy általánosabb, európai hiedelem kérdésköréhez kapcsolódik. Egy XVIII. századi, Sopron vármegyei – fertőhomoki – boszorkányper anyagát dolgozza fel. A történet során – aminek a tágabb térségben is vannak párhuzamai – egy hideg lelte asszonyt, akit boszorkánynak tartottak, nőtársai kiemelték a szívét.

Sanja Vulić zágrábi nyelvészprofesszor a bátyai kéziratot énekeskönyvet nyelvi szempontból helyezi górcső alá. Megállapítja, hogy a dokumentum a legkülönbébb időpontokban és a legkülönbébb helyeken megjelent szövegek gyűjteménye. Közös jellemzőjük a többé-kevésbé sikerült archaikus bácskai stílusnyelvjárási ültetés.

A kiadványt középiskolások, egyetemisták, a nemzetiségtudomány iránt érdeklődő hazai és anyaországi kutatók, de laikusok is egyaránt haszonnal forgathatják.

A könyvszerkesztés munkálatait dr. Horváth Sándor, a sorozatszerkesztést dr. Székely András Bertalan látta el, a nyomtatás és kötés a *Croatica Nonprofit Kft* munkája.

Egy falat mennyország

Ezzel a címmel jelent meg a Magyar-Lengyel Baráti Társaság Somogy Megyei Csoportja kiadásában a magyarországi **Lengyel Gimnázium és Líceum krónikája** 2023. augusztus végén. A könyv a Lengyel Gimnázium és Líceum 1939-1944 között vezetett krónikájának eredeti lengyel és annak magyarra fordított szövegét tartalmazza magyarázatokkal, mellékletekkel, fotókkal kiegészítve. **Szentes László**, a könyv szerkesztője a megjelenést követően könyvbemutató körúton ismertette a kiadványt.

A körút első állomása természetesen *Balatonboglár*, a Lengyel Gimnáziumnak a második világháború alatt otthont adó település volt. Azután *Érd*, *Veszprém*, *Pécs*, *Szeged* és *Zamárdi* következett, végül *Varsót* is megjárva decemberben *Budapesten* két helyszínen tartotta meg a kutatás, a szerkesztés műhelytitkaiba és kalandjaiba is beavató előadását a szerkesztő.

Szentes László, a Magyar-Lengyel Baráti Társaság somogyi szervezetének elnöke, egyben a kaposvári Lengyel Nemzetiségi Önkormányzat alelnöke harminc éven át dolgozott a helyi televíziózásban. 2004-ben készített dokumentumfilmet a témáról, ekkor *Lengyelországban* járt, hogy a még élő *boglárarcikkokkal* készítsen riportot. Így nevezte magát az a mintegy hatszáz diák, akik 1944-ig, a Magyarország német megszállásáig a boglári lengyel gimnáziumban tanultak. Ők a későbbiekben is tartották egymással a kapcsolatot, egyesületbe tömörültek, ám az évek múlásával számuk egyre fogyatkozott. . .

A személyes tanúk elhunytával vált történelmi értékűvé az a napló, amelyet a diákok vezettek 1939 és 1944 között. A 2004-es forgatáskor Szentes László még kezében tarthatta ezt a személyes hangú, hiteles kordokumentumot, ám miután a napló őrzője, Danuta *Jakubiec*, Balatonboglár díszpolgára, a krakkói boglárarcikkok egyesületének vezetője meghalt, a napló eltűnt és feledésbe merült.

Eveken át kerestük, hova tűnhetett a napló – idézte fel a könyvbeutató Szentés László a napló megtalálása történetét. – „Nehezítette a kutatást, hogy Krakkóban két levéltár is van, és mindkét intézmény határozottan állította, nincs náluk a szóban forgó dokumentum. Végül 2021 nyarán kiderült, a félreértést az okozta, hogy a naplót más néven regisztrálták a Krakkói Történelmi Levéltárban. Ezek után beszkenelték a kéziratot, és elküldték nekünk a digitális változatát. Egyesületünk pedig úgy döntött, hogy a naplót magyar és lengyel nyelven, egy kötetben kiadja, hiszen Balatonboglár kulcsfontosságú a magyarországi lengyeleknek és kiemelkedő hangsúlyú a lengyel-magyar kapcsolatokban. Ezt az emléket meg kell őrizni, és át kell adni a következő nemzedékeknek.”

A történelmi háttérrel felvázolva Szentes László elmondta, az első bécsi döntés 1938 novemberében visszajuttatta a Felvidék Trianonban elcsatolt magyar lakta területeit (majd Csehszlovákia német megszállásakor, 1939 márciusában Magyarország birtokába vette Kárpátalját is – a szerk.), így jött létre a két állam közös határa. A következő év őszén ezen a határszakaszon tudtak a lengyel menekültek Magyarországra átjutni, amikor a náci Németország lerohanta Lengyelországot. A lengyel hadsereg minden hősiessége ellenére két hét alatt összeomlott, *Teleki Pál* miniszterelnök pedig megnyitotta Magyarország határait az ezrével, tízezzrel érkező lengyel menekültek előtt. A II. világháború idején több mint százezer lengyel menekült érkezett Magyarországra. A zsúfolásig megtelt vonatokon, szekereken szülőkkel és gyakran szülők nélkül százával érkeztek kiskorú fiatalok is.

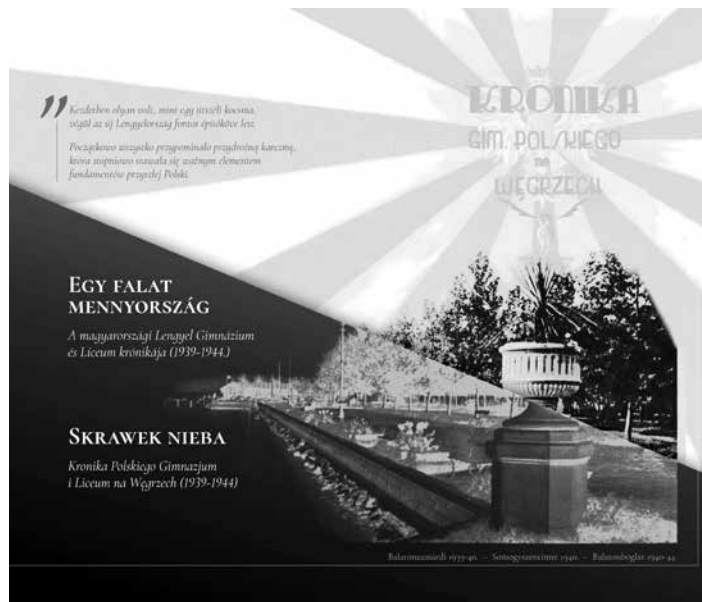
„1939., II. világháború! Lengyelországot leigazza Németország és a Szovjetunió. Közel kétszázézer lengyel menekül meg szállt hazájából Magyarországra, és ott is marad. A hatalmas menekültáradatot kenyérrel, borral, munkával fogadják. Sőt! A menekültek között sok a gyerek és a fiatal. Említést érdemel, hogy a magyarok, a menekülthullám kezdetétől fogva segítettek nekünk lengyel iskolákat alapítani – ilyen a világhírű, balatonboglári Lengyel Gimnázium és Líceum. Lengyelország egész területéről érkező, több száz fiatal tanult itt a háború idején. Barátságunk különleges korszaka volt ez. Én is menekült voltam. Én voltam az egyik diák. Soha nem felejttem el! A könyv, amit most ön a kezében tart, a magyarországi Lengyel Gimnázium és Líceum tanárai és diákjai által vezetett és eddig még soha nem publikált krónika szöveghű kiadása. Egy embertelen korszak emberi oldalának leírása, ami akkor tényleg olyan volt nekünk, lengyeleknek, mint egy falat mennyország.” – írja a 2023. szeptember 22-én elhunyt *Tadeusz Árpád Olszański* boglárarcikk író, újságíró, műfordító.

Az egyedül érkező, 14-20 év közötti korosztálynak *Zamárdiban*, az ottani Fővárosi Üdülő épületében hoztak létre egy ifjúsági tábor, amit először álcázásként, majd később komoly tervekkel és küldetéssel iskolává alakítottak. A balatonboglári Lengyel Gimnázium és Líceum

Az első érettségizett osztály

története tehát Zamárdiban 1939 őszén az ifjúsági táborral kezdődött, ami innen átköltözött először Somogyzentimrére, végül Balatonboglárra 1940 őszén, és immár megszervezve a tanítást-tanulást, itt működött egészen az 1944-es német megszállásig.

A bogláracsikok, tanárok és diákok vezette napló pontos és nagyon részletes. Nem mindenhol lehet megállapítani, ki vetette papírra az adott részletet. A kezdetekről szóló, 1939 őszt dokumentáló szöveg szerzője nem ismert. Az bizonyos, hogy négy különböző kézírást lehet megkülönböztetni az ebben az időszakban született bejegyzésekben. 1940 elején a lengyel diákok egy újságíróklubot alakítottak, és később ennek tagjai vezették a naplót, ez nyolc tanulót jelent. Nyelvezete régi-es, a lengyel nyelvű szövegben magyar szavak is felbukkannak, amiket nagy valószínűséggel szóban is magyarul illesztettek a beszédbe a diákok. Sok információt tartalmaz a tábor, a diákélet megszervezéséről, olyan részleteket is például, mennyi volt a zsebpénz és a fejkvóta, vagy hogyan oldották meg a pokrócok beszerzését. Jó pár diák egyetlen ruhában volt kénytelen Lengyelországból elmenekülni, nekik a mosás is gondot okozott, nem tudtak mibe átöltözni...

A történet itt kezdődik, majd következnek csaknem négy év szinte regénybe illő eseményei, kalandjai a hétköznapi megszervezésétől rendbontásokon, az érettségi lebonyolításán, a magas rangú egyházi látogatók fogadásán át a kényszerű feloszlataáig. „Kezdetben olyan volt, mint egy útszéli kocsmá, végül az új Lengyelország fontos építőköve lett”.

Bár stílusában, szövegezésében nem egységes a napló, a végére az olvasónak mégis összeáll belőle egy csodálatos és igaz történet, melynek főszereplői a kéttucatnyi önfeláldozó tanár, a több mint ezer kiváló oktatáshoz jutó fiatal és magyar segítőik. A szöveg mellett több mint száz eredeti, képaláírással ellátott fotó teszi még inkább megélhetővé a történetet. A könyv végén pedig egy összeállítás áll az egykori helyszínek és történések mai emlékezetéről.

A könyvet mindazok élvezettel forgathatják, akiket érdekel a történelem, a magyar-lengyel kapcsolatok alakulása. Nyelvtanuláshoz akár magyarul tanuló lengyeleknek, akár lengyelül tanuló magyaroknak olvasókönyv gyanánt, vagy lengyel barátoknak ajándékként is szolgálhat.

Budapesten az Írók könyvesboltjában bolti áron kapható, kedvezményesen a bogláracsik.dvabratanki.hu honlapon rendelhető.

Farsangi ételek

Csirkebecsinált leves

Hozzávalók:

40 dkg csirkeaprólék, 1 db farhát,
2 db burgonya, 2 db sárgarépa,
1 kis db vöröshagyma,
1 db petrezselyemgyökér,
1 csapott evőkanálnyi finomliszt,
1 evőkanál napraforgóolaj, só, bors
és fűszerpaprika ízlés szerint.

Elkészítés: Az olajon megdinszteljük a lereszelt hagymát. Hozzáadjuk az aprólékot, feldarabolt farhátat, feldarabolt répát, gyökeret. Megpirítjuk, majd meghintjük kevés liszttel, pirospaprikával, elkeverjük, és felöntjük vízzel. Felforraljuk, fűszerezünk.

Amikor már majdnem kész, beletesszük a kockára vágott burgonyát. Készre főzzük.

Korhelyleves

Hozzávalók:

fűszeres alaplé, diónyi zeller,
1 kis fej vöröshagyma, fél sárgarépa,
fél fehérrépa, 2 db borókabogyó,
2 dkg mangalicaszalonna,
1 gerezd fokhagyma,
1-1 teáskanálnyi ételízesítő és barna
cukor, 1 kávéskanál köménymag,
1 késhegynyi tárkony,
1 db babérlevél, feketebors (durvára
őrölt) ízlés szerint.
A leves készre főzése káposztával: 20
dkg savanyú káposzta (vecsesi), 10
dkg csípős kolbász,
fűszerpaprika ízlés szerint.

A mangalica szalonnát, a répát, fehérrépat, zellert, a hagymát és a fokhagymát apróra kockázzuk (a répákat és a zellert vékony hasábokra szeljük, ezeket keresztben és hosszában több vékony csíkra vágjuk, így kapunk pici kockákat). Egy lábasban felhevítjük a szalonnát, lassú tűzön kevergetve kiolvasztjuk a zsírt, majd hozzáadjuk a felaprózott zöldeket, a hagymával, fokhagymával együtt. Rászórjuk a cukrot, és pár percig állandó kevergetés közben karamellizáljuk az egészet. Kb. 2 deciliter vízzel felöntjük, hozzáadjuk az ételízesítőt és a fűszereket. Lassú tűzön puhulásig főzzük, a vizet közben pótoljuk, ha túlságosan elpárologna. A kiöblített savanyú káposztát belekeverjük az alaplébe, rászórjuk a pirospaprikát, és felöntjük annyi vízzel, hogy kb. háromujnyira ellepje. Szintén lassú tűzön puhára főzzük a káposztát. Legvégén beletesszük a felkarikázott kolbászt (a bőrét előzőleg lehúzzuk), összeforraljuk, ízlés szerint esetleg utána fűszerezünk.

Részezes csirke

Hozzávalók:

8 db csirkecomb, 2 dl tejföl, 2 dl
száraz fehérbor,
3 dkg füstölt szalonna,
3 evőkanálnyi napraforgóolaj,
4 szelet bacon, só ízlés szerint.

Elkészítés: A csirkecombokat kicsit sózzuk, és mindegyiket egy fél szelet baconbe tekerjük. Egy tepsit olajjal megkenünk, ráhelyezzük a hússokat és füstöltzalonna-darabokat dugdosunk közéjük. A hússok alá öntjük a bort. Alufóliával letakarva, 180°C-os sütőbe tesszük. Kb. 1 óra elteltével levesszük a fóliát és a húst pirulásig sütjük (ez további 15-20 perc). Végül a tejfölt elkeverjük a saftjába és 5-10 percig átrotyogtatjuk.

Almával sült kacsacomb burgonyalángossal

Hozzávalók:

4 db kacsacomb (dupla),
4 nagy db alma,
2 gerezd zúzott fokhagyma,
1 evőkanálnyi szárított kakukkfű,
só ízlés szerint.
A burgonyalángoshoz:
25 dkg főtt, tört burgonya,
25 dkg finomliszt
(és amennyit még felvesz),
3 dl napraforgóolaj, 2 dkg élesztő,
1,5 dl langyos tej,
1 db tojás,
1 dkg disznózsír

A megtisztított és szárazra törölt kacsacombokat mindkét oldalukon megsózzuk, bedörzsöljük zúzott fokhagymával, megszórkjuk szárított kakukkfűvel és egy fedeles edénybe rakjuk. (A befűszerezett kacsacombokat először megpároljuk, majd utána sütjük, ezért célszerű olyan fedeles edényben készíteni, amely a tűzhely felső részén és sütőben is használható.) Kevés (1-2 dl) vizet adunk a kacsacombokhoz és fedő alatt, közepes lángon 1 órán át pároljuk, közben, ha szükséges a vizet pótoljuk.

Az almákat meghámozzuk, a magházát eltávolítjuk, nagyobb gerezdekre vágjuk és a párolt kacsacombok közé tesszük. Ekkor ismét lefedjük az edényt és 180 fokra előmelegített sütőben sütjük tovább a kacsahúst 30 percig. Ezt követően levesszük a fedőt és további 20-30 perc alatt pirosra sütjük az almás kacsacombokat.

A burgonyalángoshoz a langyos tejbe keverjük a cukrot, belemorzsoljuk az élesztőt, és 3-5 percig pihentetjük. A főtt tört burgonyát, a

lisztet, a tojást, a zsiradékot és a sót egy tálba tesszük és hozzáadjuk az élesztős tejet, és lágyabb kelt tésztává dagasztjuk. (Ha túl lágy, vagy ragad a tészta, akkor lisztet, ha túl kemény, akkor langyos tejet adjunk hozzá.) A tésztát letakarjuk és 1 óra hosszat, langyos helyen kelesztjük. A megkelt tésztát lisztezett felületen átgyúrjuk, 10 perc pihentetés után ujjnyi vastagra kinyújtjuk, és akkora háromszögekre vágjuk, hogy a kacsacombok ráférjenek. Ismét letakarjuk a tésztát, és 20-30 percig kelesztjük a háromszög alakú lángosokat, majd forró olajban, közepes tűzön mind két oldalukat pirosra sütjük. (Kerek lángosokat is készíthetünk, ekkor a tésztát nagyobb pogácsaszaggatóval szaggassuk ki, majd a kelesztés után nyújtjuk lángossá és így süssük ki.)

Marhasült vörös pecsenyelével

A süttőt előmelegítjük 200°C-ra. A húst sózzuk, borsozzuk ízlés szerint. Ezután forró serpenyőben az olívaolajon oldalanként aranybarnára pirítjuk. Betesszük a sütőbe. Amikor a hús elkészült (ízlés szerint angolosan/félig vagy jól átsülve), kivesszük, és hagyjuk lefedve kicsit pihenni. A tepsiben visszamaradt felesleges zsiradékot leöntjük, majd közepes lángon hozzáadjuk a kakukkfűvet, a vékonyra vágott lila hagymát, a hámozatlan fokhagymát és a paradicsomokat. 4-5 perc pirítás után felöntjük a borral, és felforraljuk. A paradicsomokat szétnyomkodjuk benne, majd felöntjük az alaplével. Addig forraljuk, míg a felére besűrűsödik, majd szűrőn átpasszírozzuk. Ezután pecsenyelé állagúra sűrítjük. A húst felszeleteljük, majd körettel és a pecsenyelével meglocsolva tálaljuk.

Almás fánk sütőben sütvé

A langyos tejhez egy kis cukrot adva az élesztőt felfuttatjuk rajta. A megkelt élesztős tejhez adjuk az összes többi anyagot, és gyúrunk belőle rugalmas tésztát, a legvégére hagyva a lereszelt almát. Kelesztjük langyos helyen 3/4-1 órán át, majd nyújtjuk ki ujjnyi vastagra. Vágunk a tésztából ujjnyi széles csíkokat, és tekerjük fel csigaformára. Tegyük ütéppapírral bélelt tepsibe egymástól távol, mert még nőni fognak. Te-tejüket olajspray-vel óvatosan lespricceljük, és előmelegített sütőben megsütjük. Fahéjas porcukorral szórva tálaljuk.

Sváb kanálfánk

A lisztet elkeverjük a szódabikarbónával, a cukorral és a sóval, majd hozzáadjuk a tojást és annyi tejet, hogy sűrű galuskatésztát kapjunk. Két kanál segítségével bő olajba vagy zsírba szaggatjuk. Amikor a fánk egyik fele pirosra sült, megfordítjuk és a másik oldalát is pirosra sütjük. Ügyeljünk rá, hogy a zsiradék ne legyen túl forró, mert a fánkok kívülről megéghetnek, belül pedig nyersnek maradhatnak! Sütés után felitatjuk róluk a zsiradékot, lekvárral és/vagy porcukorral kínáljuk.

Csokoládés fánkrakottas

A mazsolát és az áfonyát beáztatjuk 1 dl víz és a fél dl rum keverékébe. A szikkadt szalagos fánkokat kis darabokra vágjuk. A tejbe szórjuk a lisztet, a vaníliás cukrot, a cukrot, a kakaót, és a tojás sárgáját is beleütjük. Elkeverjük, lassú tűzön felforraljuk, közben beletördeljük a csokit is. Sűrűre főzzük. Ha kész, kivajazott formába szórjuk a fánkdarabokat, és a kicsavart mazsolát és áfonyát. Ráöntjük a csokikrémet, és alaposan összeforgatjuk, hogy a csoki mindenhol érje a fánkot. Előmelegített sütőben 180°C-on kb. 30 percig sütjük. Ha kerek formában süttöttük, kicsit pihentessük (kb. 20 perc) azután borítsuk ki. Szeletelhetjük, mint a tortát, vagy kanalazhatjuk, mint a somlóit.

(vagy 1 ek. napraforgóolaj),
1 teáskanálnyi cukor, só ízlés szerint.
A tálaláshoz:
30 dkg savanyú káposzta.

Hozzávalók:

1,2 kg marha hátszín (csontos),
2 evőkanálnyi olívaolaj,
tengeri só és őrölt bors ízlés szerint.
A pecsenyeléhez:
1,2 liter marha alaplé,
3,5 dl vörösbort, 4 db paradicsom,
2 kis fej lilahagyma,
4 gerezd fokhagyma,
2 szál kakukkfű.

Hozzávalók:

2 db alma (durvára reszelve), 1 dl tej,
40 dkg finomliszt, 2 tojás, 5 dkg vaj,
2 dkg élesztő, 1 db citrom lereszelt
héja és fél citrom leve,
2-2 evőkanál cukor és levendulaszirup,
1 ek. rum, 1-1 teáskanálnyi fahéj és
napraforgóolaj (spray), a szóráshoz
2 ek. porcukor és fahéj ízlés szerint.

Hozzávalók:

50 dkg finomliszt, 5 dl tej (kb.),
1 db tojás, 1 evőkanálnyi cukor,
0,5 evőkanálnyi szódabikarbóna,
1 teáskanálnyi só,
olaj vagy zsír (a sütéshez).

Hozzávalók:

7 dl tej, 10 dkg étcsokoládé,
3-3 evőkanálnyi finomliszt és
cukrozatlan kakaópor, 0,5 dl rum,
1 db tojássárgája, 5 dkg tejszokoládé,
5 dkg tőzegáfonya, 1 marék mazsola,
1 csomag vaníliás cukor,
2 teáskanálnyi vaníliaaroma,
2 evőkanál cukor,
vaj a forma kikenéséhez.

Fahéjas forró csoki

Hozzávalók:

500 ml tej (növényi tejet is lehet),
120 g 70% kakaótartalmú étcsoki,
20 g cukrozatlan kakaópor,
20 g étkezési keményítő,
20 g nádcukor (cukormentes
édesítővel is kiváltható),
1 rúd fahéj,
1,5 dl hideg habtejszín (elhagyható).

Önts egy kevés tejet egy edénybe, szitáld bele a kakaóport és az étkezési keményítőt, majd kézi habverővel folyamatosan kevergetve kezd el melegíteni. Több részletben add hozzá a megmaradt tejet és a cukrot, és tedd bele a fahéjrudat.

Vízfürdőben olvaszd fel a kis darabokra tördelt csokit, majd, amikor a csomómentesre kevert tejes-fahéjas kakaó forrásponthoz közelít, add hozzá a krémesre olvasztott csokit. Vedd ki belőle a fahéjrudat, és kis láng felett kevergesd addig, amíg el nem éri a kedvedre való sűrűséget.

A hideg tejszint verd kemény habbá robotgéppel, vagy töltsd habszifonba, a lényeg, hogy kéznél legyen, amikor a fahéjas forró csoki elkészül. Öntsd bögrébbe a forró csokit, és tedd még tökéletesebbé a felvert tejszínhabbal, csokireszeléssel vagy fahéjas cukorral!

Olasz cukros fánk

Hozzávalók (6 adaghoz):

300 g finomliszt, 1 ek sütőpor,
60 g cukor, 6 csepp vanília kivonat,
1 kis citromból nyert citromhéj,
1 db tojás, 1,2 dl tej,
3 dl napraforgó olaj.

A lisztet egy nagy tálban összeszitáljuk a sütőporral. Hozzászórjuk a cukrot, ezzel is elkeverjük. Beleütjük a tojást, ráreszeljük a citromhéjat, ráöntjük a tejet, és jól összedolgozzuk a tésztát. Egy nagy serpenyőben olajat melegítünk.

Közben 1,5 cm vastagságúra nyújtjuk a tésztát. Kerek szaggatóval először a nagy korongokat szúrjuk ki, majd kicsi pogácsaszaggatóval a közepét (ez lehet egy pohár vagy a habkinyomónk vége is, csak vékony éles szélé legyen). Utána egyből mehetnek a forró olajba sülni a lyukas tésztakorongok, 2-3 percre oldalanként. Kicsit buborékos lehet a tetejük. Sütés után forgassuk ízlés szerint kristálycukorba a fánkokat. Frissen tálaljuk.

Fánk málnalekváros töltelékkel

Hozzávalók:

1 kg finomliszt, 4 ek cukor,
1 teáskanál só, 3 db tojás,
1 tasak instant élesztő,
100 g vaj (olvasztott), 5 dl tej,
1 evőkanál rum,
1 csomag vaníliás cukor,
2 evőkanál porcukor,
300 g málna,
7 dl napraforgó olaj.

Felfuttatjuk az élesztőt langyos tejben 1 ek. cukorral és egy kevés liszttel. Egy nagy dagasztótálba öntjük a lisztet, középebe kerül az élesztő, hozzákeverjük a tojást, vaníliás cukrot és további 2 ek cukrot, sót, olvasztott vajat. Puha, selymes egyöntetű tésztává dolgozzuk össze, majd 1 órán át meleg helyen kelesztjük. A tésztát 1,5 ujjnyi vastagságúra nyújtjuk, és szabályos kör alakra szaggatjuk. További 20 percet pihentetjük letakarva.

Egy magas falú serpenyőben vagy lábosban olajat hevítünk, és a forró olajba helyezzük. Lefedjük, és úgy 1 perc után levesszük a fedőt, és megfordítjuk. (Azáltal, hogy letakarjuk, keletkezik rajta a szép, fehér színű gyűrű.) A kész fánkokat papírtörlőn lecsepegtetjük.

A málnát egy villával összetörjük, és egy kis fazékban felfőzzük 1 ek. cukorral. A lekvárt egy nyomózsákba töltjük, és vékony fémcsőfejjel betöltjük óvatosan a fánkok oldalába nyomva. A fánkokat ízlés szerint leszórjuk porcukorral.

Nosalty.hu

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu

Inhalt „Barátság“/ „Freundschaft“

Jahrgang 31. Heft 1.

In der ersten Ausgabe des Jahres 2024 wird das mit dem Staatssekretär Miklós Soltész geführte Interview veröffentlicht: wie bewertet er die wichtigsten Ereignisse des vergangenen Jahres und womit können die Nationalitäten im Neujahr im Bereich der Finanzen, der Bildung und bezüglich der Verwirklichung der kulturellen Autonomie rechnen. Wir erinnerten uns an die Feiertage am Ende des Jahres 2023: vor 30 Jahren wurde das Minderheitengesetz verabschiedet, die bulgarische Minderheit hat eine gemeinsame Kunstaussstellung der Nationalitäten organisiert und auch der Gründung des „Minderheitenrundtisches“ wurde gedacht. Traditionell wird die Landesgala der ungarndeutschen Selbstverwaltungen im Januar veranstaltet, im Rahmen deren die höchsten Auszeichnungen überreicht werden – wir berichten über die Neujahrgala in Bild und Wort. Die Festrede hielt Julia Gross, die Botschafterin der Bundesrepublik Deutschland in Ungarn, sie erinnerte daran, dass alle europäische Bürger 2024 an den Wahlen teilnehmen werden, wobei die ins Europäische Parlament delegierten Abgeordneten gewählt werden, und in Ungarn werden zugleich die Kommunalwahlen stattfinden und die Vertreter der Nationalitäten gewählt. In unserer Rubrik „Für Winterabende“ stellen wir den jungen Autor der slowenischen Minderheit, Dániel Mukics vor und teilen Ausschnitte aus seinem ersten Roman mit. Zu Ehren des Tages der ungarischen Kultur können die Leser ungarische Gedichte lesen. Zum Schluss werden Rezepte von leckeren Faschings Speisen mitgeteilt. Die nächste Ausgabe von „BARÁTSÁG“ erscheint am 15. April.

In our first issue of 2024, we interviewed Secretary of State Miklós Soltész about how he evaluates the most important events of the past year and what awaits the nationality communities in the new year in terms of the economy, education, and the realization of their cultural autonomy. At Barátság, we commemorate the celebrations held at the end of 2023: the minority law was 30 years old, the Bulgarians organized an all-ethnic fine art exhibition and remembrance of the creation of the Minority Round Table. Traditionally, the national gala program of the German National Self-Governments is held in January and the awards are presented here. We report on the New Year's gala in pictures and text. Julia Gross, the German ambassador in Budapest, gave a New Year's greeting, in which she reminded us that in 2024 all European citizens will elect their EP representatives, and in Hungary there will be municipal and national elections at the same time. In our column for winter evenings, we present a young Slovenian author living in Hungary, Dániel Mukics, and we share extracts from his first novel. We pay tribute to the Hungarian Culture Day with a poetry selection. We close our February issue with recipes for carnival dishes. The next issue of BARÁTSÁG will be published on April 15.

Contents “Barátság”/ “Friendship”

Vol. 31. No. 1

Lapzárta: 2024. január 31.

A BARÁTSÁG következő száma 2024. április 15-én jelenik meg.

BARÁTSÁG

TARTALOMJEGYZÉK 2023

Címlapunkon közölt művek

- Istenszülő a gyermek Jézussal
XXX. évfolyam, 6. szám, borító 1
Geresdlaki kiállítások
XXX. évfolyam, 6. szám, borító 2
- Gyurity Milán: Utópia
fotó: Jaksity Iván
XXX. évfolyam, 3. szám, borító 1
Képeslapok a fejemből
XXX. évfolyam, 3. szám, borító 2
- Lakatos Klára: Meditatív vágta
XXX. évfolyam, 1. szám, borító 1
Lakatos Klára műveiből
XXX. évfolyam, 1. szám, borító 2
- Majoros Áron Zsolt: Percepciók
XXX. évfolyam, 2. szám, borító 1
Majoros Áron Zsolt szobrai
XXX. évfolyam, 2. szám, borító 2
- Mayer Éva: Terra incognita XXIV.
XXX. évfolyam, 5. szám, borító 1
Mayer Éva alkotásaiból
fotók: Egressy Orsi felvételei / © MOM
Kulturális Közp. – Hegyvidék Galéria
XXX. évfolyam, 5. szám, borító 2
- Nagy Nóra: A sváb szüret csodája
XXX. évfolyam, 4. szám, borító 1
Az Országos nemzetiségi
fotópályázat díjazott képeiből
XXX. évfolyam, 4. szám, borító 2

Képriportok

- A szombathelyi szlovének krónikája
XXX. évfolyam, 6. szám, borító 3
- Blickpunkt 2022
XXX. évfolyam, 1. szám, borító 3
- Elballagtak...
XXX. évfolyam, 3. szám, borító 4
- Hol sírjaink domborulnak...
XXX. évfolyam, 5. szám, borító 3
- Népviselet Napja 2023
XXX. évfolyam, 3. szám, borító 3
- Tengernyi nosztalgikus történet
XXX. évfolyam, 4. szám, borító 3
- Blazsetin Bernadett: Horvátok Napja
Nagykanizsán
XXX. évfolyam, 6. szám, borító 4
- Gallyas Róbert, Hájás Zoltán: SHUKAR.T
kiállítás
XXX. évfolyam, 5. szám, borító 4
- Gohér Krisztina: Tavaszsi séta
XXX. évfolyam, 2. szám, borító 3
- Kiss Andrea: Szlovákok Napja Nézsán
XXX. évfolyam, 4. szám, borító 4
- Komka Péter, Ujvári Sándor, Sóki Tamás:
Húsvét hétfőn
XXX. évfolyam, 2. szám, borító 4
- Máy Péter: Ünnepek a pécsi Kodály
Központban
XXX. évfolyam, 1. szám, borító 4

Riportok, interjúk

- A Magyarországi Szlovákok Napja
Nézsán
Ünnepelt a hazai szlovák közösség
fotók: Kiss Andrea
XXX. évfolyam, 4. szám, 11171. old.
- A népszámlálás eredményei a
nemzetiségek szemszögéből
XXX. évfolyam, 6. szám, 11296. old.
- Az energiahatékonyság fejlesztése
kap prioritást
*Interjú Soltész Miklóssal, a
Miniszterelnökség egyházi és
nemzetiségi kapcsolatokért felelős
államtitkárával*
XXX. évfolyam, 2. szám, 11044. old.
- Bemutatjuk: Skrlinné Sákán Tímea
ügyvezető igazgatót
XXX. évfolyam, 1. szám, 11024. old.
- Élő hagyományok nemzedékeken át
XXX. évfolyam, 3. szám, 11107. old.
- Fél évszázada a pályán
XXX. évfolyam, 4. szám, 11184. old.
- Külföldi Német Iskola nemzetiségi
tagintézményekkel Baján
XXX. évfolyam, 4. szám, 11177. old.
- Negyven éves a kéttannyelvű oktatás
Bólyban
XXX. évfolyam, 4. szám, 11186. old.

- Pécssett tartotta kongresszusát Európa legnagyobb kisebbségvédelmi ernyőszerkezete, a FUIEN
XXX. évfolyam, 4. szám, 11163. old.
- Tanévvégi körkép az iskolákból
XXX. évfolyam, 3. szám, 11110. old.
- Veszprém-Balaton Európa Kulturális Fővárosa
XXX. évfolyam, 1. szám, 10983. old.
- Balányi Klára: Díjátadó ünnepség és kiállítás
Országos nemzetiségi rajzverseny és Nemzetiségi népismeret verseny – Országos nemzetiségi fotópályázat
fotók: Balányi Klára
XXX. évfolyam, 4. szám, 11164. old.
- Balányi Klára: Harmincéves a Cinka Panna Cigány Színház
Beszélgetés Jónás Judittal
XXX. évfolyam, 2. szám, 11050. old.
- Balányi Klára: Országos tanulmányi versenyek
fotó: Balányi Klára
XXX. évfolyam, 4. szám, 11170. old.
- Balányi Klára, Mayer Éva: A népszámlálás adatai a nemzetiségek szemszögéből
XXX. évfolyam, 5. szám, 11224. old.
- Balányi Klára, Mayer Éva: Tervek, feladatok a 2023-as évre
XXX. évfolyam, 1. szám, 10993. old.
- LDU Presse: 27. Országos Gála a Magyarországi Német Önkormányzatok Napján
fotó: Máj Péter
XXX. évfolyam, 1. szám, 11007. old.
- LDU Presse, Sz. K.: Tanösvényeken az ősök nyomában
fotók: I.F./NZ
XXX. évfolyam, 2. szám, 11046. old.
- Martin-Ruzsa Anna: Mert együtt mindent könnyebb megvalósítani...
XXX. évfolyam, 4. szám, 11182. old.
- Mittag Mónika: Megújult a Máriás-ház Gyulán
XXX. évfolyam, 4. szám, 11176. old.
- Sárközi Edit: „Lengyelek-magyarok – 1000 év történelem”
Megújult a Lengyel Kutatóintézet és Múzeum állandó kiállítása
XXX. évfolyam, 5. szám, 11238. old.
- Schulteis Balázs, Dr. Habjánecz Tibor, Windischmanné Schmidt Tünde: Bemutatkozik Mézeskalácsfalva – Geresdlak
XXX. évfolyam, 6. szám, 11306. old.
- Trenka E.: Tető alá kerül a Szlovák Kulturális Központ
fotók: Bartók Tamás
XXX. évfolyam, 6. szám, 11302. old.

zaol.hu: Horvátok napja 2023
Nagykanizsán
fotók: Blazsetin Bernadett
XXX. évfolyam, 6. szám, 11304. old.

Tanulmányok, dokumentumok, publicisztikák, megemlékezések

- A Pro Cultura Minoritatum Hungariae 2023. évi díjazottjai
XXX. évfolyam, 3. szám, 11104. old.
- Búcsúzunk... *dr. Dzsotjáné Krajcsir Piroskától*
XXX. évfolyam, 6. szám, 11309. old.
- Gratulálunk! *Ifj. Sánta Ferencnek*
XXX. évfolyam, 2. szám, 11043. old.
- Hol sírjaink domborulnak
XXX. évfolyam, 5. szám, 11258. old.
- Jubilál a Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium, Budapest
XXX. évfolyam, 3. szám, 11115. old.
- Justitia Regnorum Fundamentum díjjal ismerték el az Országos Nemzetiségi Tanács munkáját
XXX. évfolyam, 1. szám, 10988. old.
- Megemlékezés a magyarországi németek elhurcolásának és elűzetésének emléknepjén
XXX. évfolyam, 1. szám, 10992. old.
- Nemzetiségekért Díj – 2022
XXX. évfolyam, 1. szám, 10984. old.
- Büki-Vidi Vera: „Angyalból hírnök lesz” – Christkindlspiel Kislődön *(részlet)*
XXX. évfolyam, 6. szám, 11324. old.
- Głos Polonii: Véget ért a Petőfi 200 Emlékév
„Ember és polgár vagyok”
XXX. évfolyam, 5. szám, 11240. old.
- Hegedűs Sándor: Bál volt... Bál lesz!
Kis farsangi báltörténet
fotók: fortepan és archív
XXX. évfolyam, 1. szám, 11015. old.
- Hegedűs Sándor: Felavatták Choli Daróczi József szobrát
XXX. évfolyam, 3. szám, 11149. old.
- Hegedűs Sándor: Jól sikerült érdekházasság
150 éves Budapest
XXX. évfolyam, 3. szám, 11142. old.
- Hegedűs Sándor: Kincsek az értéktárakból
XXX. évfolyam, 2. szám, 11056. old.
- Hegedűs Sándor: Kincsek az értéktárakból
XXX. évfolyam, 3. szám, 11124. old.
- Hegedűs Sándor: Kincsek az értéktárakból
XXX. évfolyam, 4. szám, 11192. old.

- Hegedűs Sándor: Kincsek az értéktárakból
XXX. évfolyam, 5. szám, 11242. old.
- Hegedűs Sándor: Kincsek az értéktárakból
XXX. évfolyam, 6. szám, 11310. old.
- Hegedűs Sándor: MEKkerülhetetlen!
Nemzetiségi adatbányánk, a Magyar Elektronikus Könyvtár
XXX. évfolyam, 4. szám, 11188. old.
- Hegedűs Sándor: Múlt és jelen karácsonyai
Címszavak a Karácsonylexikonból
XXX. évfolyam, 6. szám, 11284. old.
- Hegedűs Sándor: Petőfi és a cigányok
XXX. évfolyam, 2. szám, 11086. old.
- Kiss Albertné: Nagy kincsek egy kis faluban
Németbánya három értéke a Veszprém Megyei Értéktárban
XXX. évfolyam, 1. szám, 11011. old.
- Korb Angéla: „Ő alkotott, adott nekünk valamit, amit köszönünk neki!”
Madách 200 a Magyarországi Németek Házában
fotók: Grund Lajos / zentrum.hu
XXX. évfolyam, 3. szám, 11138. old.
- M. Kozár Mária: A szombathelyi szlovének 25 éve képekben
XXX. évfolyam, 6. szám, 11333. old.
- Maruzsné Sebó Katalin: Juraj Dolnozemszky köszöntése
Kettős születésnap apropóján
XXX. évfolyam, 2. szám, 11070. old.
- Mayer Éva: Találkozásom a népszámlálási kérdezőbiztossal
XXX. évfolyam, 5. szám, 11223. old.
- MTI: Átadták a Raoul Wallenberg-díjakat
fotó: Forgácsné Dénes Katalin
XXX. évfolyam, 1. szám, 11003. old.
- Nagy Illés: Hogyan készül a Magyarországi Német Tájszótár
XXX. évfolyam, 5. szám, 11233. old.
- Ruszin világ: Fedinecz Sándor professzor emlékére
1897-1987
fordítás: Giricz Viktor
XXX. évfolyam, 5. szám, 11236. old.
- Ruszin világ: Hodinka Antal-díj – 2023
XXX. évfolyam, 5. szám, 11248. old.
- Szuda Krisztina: Egy kettős jubileum margójára
Ludovít Jaroslav Hrdlička (1873–1953) élete és munkássága
XXX. évfolyam, 5. szám, 11270. old.
- Török Tamás: Nemzetiségi jogvédelem válságról válságra
A Nemzetiségi Biztoshelyettes 2022. évi tevékenységének szakmai áttekintése
XXX. évfolyam, 3. szám, 11118. old.

Prózai művek

- Bárkányi Valkán, Zoltán: Kara néni karácsonya
fordította: Zsembery Teréz
XXX. évfolyam, 1. szám, 11026. old.
- Ember Mária: 2000-ben fogunk még élni?
(részlet)
XXX. évfolyam, 2. szám, 11054. old.
- Nagy Kiril: Sárgaházi etűdök
(négy részlet)
XXX. évfolyam, 1. szám, 11028. old.
- Varga Ilona: Joka XV.
XXX. évfolyam, 1. szám, 11032. old.
- Varga Ilona: Joka XVI.
XXX. évfolyam, 2. szám, 11062. old.
- Varga Ilona: Joka XVII.
XXX. évfolyam, 3. szám, 11130. old.
- Varga Ilona: Joka XVIII.
XXX. évfolyam, 4. szám, 11198. old.
- Varga Ilona: Joka XIX.
XXX. évfolyam, 5. szám, 11249. old.
- Varga Ilona: Joka XX.
XXX. évfolyam, 6. szám, 11316. old.

Versek, műfordítások

- Nyári versek
XXX. évfolyam, 3. szám, 11103. old.
- Becker Róbert versei
XXX. évfolyam, 2. szám, 11095. old.
- Juraj Dolnozemszky: Zďaleka
XXX. évfolyam, 2. szám, 11070. old.
- Juraj Dolnozemszky: Messziről
fordítás: Fuhl Imre
XXX. évfolyam, 2. szám, 11071. old.
- Juraj Dolnozemszky versei
XXX. évfolyam, 2. szám, 11094. old.
- Marton Mária verseiből
XXX. évfolyam, 2. szám, 11093. old.

- Nagy Gusztáv versfordításai
XXX. évfolyam, 2. szám, 11092. old.
- Petőfi Sándor: Szeptember végén / Pel szeptembresko agor
fordítás: Choli Daróczi József
XXX. évfolyam, 3. szám, 11149. old.

Könyvekről

- Két újabb nemzetiségi néprajzi kötet
XXX. évfolyam, 5. szám, 11259. old.
- Głos Polonii: A magyar-lengyel barátság egy hiteles bizonyítékának megkésett magyar nyelvű kiadása
XXX. évfolyam, 5. szám, 11262. old.
- Mihovics József: Tengernyi nosztalgikus történet
Esszék, útirajzok és publicisztikai írások (részletek)
XXX. évfolyam, 4. szám, 11208. old.
- Péhl Gabriella: A vérünkben van
Sváb sorsok, hagyományok, receptek
- Székely András Bertalan: Német és szerb kötetten gyarapodott a nemzetiségi néprajzi sorozat
XXX. évfolyam, 2. szám, 11073. old.

Kiállítás

- Istennel talállok, testvérem! – Cigány történetek
Új időszaki kiállítás a Néprajzi Múzeumban
XXX. évfolyam, 4. szám, 11206. old.
- Hegedűs Sándor: A legmagyarabb Habsburg
József nádor nyomában
XXX. évfolyam, 5. szám, 11267. old.
- Kalla Éva: SHUKART fesztivál
fotók: Gallyas Róbert, Hájas Zoltán
XXX. évfolyam, 5. szám, 11264. old.

Rajzok, festmények

- Barabás Miklós: Vándorélet; Egy utazó cigány család Erdélyben
XXX. évfolyam, 2. szám, 11088. old.
- Mayer Éva alkotásai
XXX. évfolyam, 5. szám, 11257. old.
- Munkácsy Mihály: Csárdabelső
XXX. évfolyam, 2. szám, 11090. old.

Színház

- Balányi Klára, Mayer Éva, Gyorgyev Bránimír: JELEN/LÉT 2023
Magyarországi Nemzetiségi Színházi Fesztivál
XXX. évfolyam, 2. szám, 11076. old.

Mellékletek

- Szélpál Éva: BARÁTSÁG
tartalomjegyzék – 2022
XXX. évfolyam, 1. szám, 11021. old.

Házaink tája

- Amikor tök jó a tök...
XXX. évfolyam, 4. szám, 11216. old.
- Fánkok – nemcsak farsangkor
XXX. évfolyam, 1. szám, 11036. old.
- Hagyományos szilveszteri ételek
XXX. évfolyam, 6. szám, 11336. old.
- Halételek karácsonyra – a klasszikustól a különlegesig
XXX. évfolyam, 5. szám, 11276. old.
- Horvát ételek
XXX. évfolyam, 2. szám, 11096. old.
- Könnyű nyári receptek
XXX. évfolyam, 3. szám, 11156. old.

Szélpál Éva összeállítása